

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Po stopách houslisty Karla Halíře
In the footsteps of the violinist Karel Halíř

Martina Včeláková

Vedoucí práce: PhDr. Gabriela Kubátová, PhD.

Studijní program: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy

Studijní obor: Hudební výchova – hra na nástroj

Rok odevzdání: 2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma Karel Halíř potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 10. července 2022

Poděkování

Děkuji své vedoucí magisterské diplomové práce PhDr. Gabriele Kubátové, PhD. za vstřícnou pomoc a trpělivost při zpracování mé práce.

Dále patří mé velké poděkování panu Eduardovi García Salasovi za jeho laskavé zapůjčení všech dostupných materiálů týkajících se Karla Halíře a také za poskytnutí odborných konzultací.

Mé poděkování patří též panu Jakobovi Junkovi, který mi trpělivě pomohl s překladem některých odborných cizojazyčných textů, jež jsou v práci zahrnuty.

ABSTRAKT

Tématem práce „*Po stopách houslisty Karla Halíře*“ je komplexní a ucelené zmapování celého života houslisty Karla Halíře. Práce postupuje chronologicky od jeho narození až k úmrtí a každá kapitola se věnuje určitému životnímu období. Práce přináší informace především o profesně-uměleckém životě Halíře, ale také zabíhá do osobní a rodinné oblasti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Halíř, Karel Halíř, Joseph Joachim, Eduardo García Salas, Jean Sibelius, Red-Strad, Strad Ex-Halir, houslista, houslový virtuóz, houslový pedagog, koncertní mistr, Halířovo kvarteto, Joachimovo kvarteto, housle

ABSTRACT

The goal of the thesis *“In the footsteps of the violinist Karel Halíř”* is to provide a comprehensive overview of the life of the violinist Karel Halíř. The work progresses chronologically from birth till his passing and each chapter deals with a certain life period of the violinist. The work brings us information about Halíř’s professional life, career and it also touches his personal and family life.

KEYWORDS

Halíř, Karel Halíř, Joseph Joachim, Eduardo García Salas, Jean Sibelius, Red-Strad, Strad Ex-Halir, violinist, violin virtuoso, violin teacher, concert master, Halir quartet, Joachim quartet, violin

Obsah

1	Úvod	13
2	Dětství a rodina	16
3	Studium v Praze	20
4	První berlínské období	24
4.1	Karel Halíř a Antonín Dvořák	27
5	Pruské období, Nice a Mannheim	29
6	Výmarské období	35
6.1	Karel Halíř a Petr Iljič Čajkovskij	39
6.2	Premiéra Houslového koncertu Eduarda Lassaena, svatba a potomci	43
6.3	Léta 1889–1891	45
6.4	Konkurz na místo profesora houslí na Pražské konzervatoři	47
6.5	Rok 1892.....	49
6.6	Halířova autorská kadence k Brahmsovu houslovému koncertu D dur a Houslový koncert Karla Halíře	51
6.7	Zakončení Výmarského období.....	52
7	Druhé berlínské období	54
7.1	Kvartetní činnost Karla Halíře.....	57
7.2	Americké turné	61
7.2.1	Stradivárky “Red Strad”	63
7.3	Léta 1897 – 1904	70
7.4	Rok 1905 a premiéra Sibeliova houslového koncertu	71
7.4.1	Premiéra Sibeliova houslového koncertu	71
7.4.2	Stradivárky „Ex-Halir“	74
7.4.3	Premiéra Sonáty pro housle a klavír op. 84 Maxe Regera a závěr roku 1905 ...	76
7.5	Léta 1906–1909	77

8	Závěr.....	82
9	Seznam zdrojů.....	85
10	Seznam obrázků.....	90
11	Seznam příloh.....	92
12	Přílohy.....	93

1 Úvod

Příběh dnes pozapomenutého houslového virtuóza Karla Halíře začíná ve Vrchlabí, kde se 1. února 1859 narodil. O 151 let později, 15. srpna 2010, zde hrál na koncertě Eduardo García Salas,¹ houslista narozený ve španělské Lleidě nedaleko Barcelony žijící v Čechách. Po koncertě přišel za Eduardem vrchlabský obyvatel Otto Singer a zmínil se, že z Vrchlabí pocházel houslista Karel Halíř. Eduardo slyšel tehdy jeho jméno prvně, ale Halíř ho zaujal natolik, že se jeho historickým odkazem začal dlouhodobě a podrobně zabývat.

Velmi záhy, ještě v roce 2010, Eduardo společně s dalšími hudebními nadšenci založili spolek nesoucí název „*Společnost Karla Halíře z.s.*“, která od té doby pracuje na znovuoživení tohoto houslového mistra. Snaží se šířit jeho věhlas do povědomí české i zahraniční veřejnosti, pravidelně pořádá koncerty, přednášky a výstavy, usiluje o vydání Halířových autorských skladeb a pořádá ve Vrchlabí festival „*Hommage à Karel Halíř*“. Ten do Vrchlabí od roku 2011 přivádí řadu vynikajících českých a zahraničních umělců, kteří vždy předvádí program alespoň částečně sestaven z děl, která jsou s Halířem nějakým způsobem spojena. Jako příklad můžeme uvést první koncert festivalu, který se konal 13. října 2011 v kostele svatého Augustina ve Vrchlabí, přesně 120 let od doby, kdy Karel Halíř s manželkou vystoupili v sále hotelu „*Zum Schwan*“ ve Vrchlabí. Na koncertě zazněl stejný program,² jako uvedli v roce 1891 manželé Halířovi. Pozvání tehdy přijala švédská sopranistka Ulrika Strömstedt, houslista Ivan Ženatý,³ španělský klavírista Joan Pagès i Valls a český klavírista Stanislav Bogunia. Umělci program zopakovali 14. října 2011 v Lichtenštejnském paláci v Praze.

Díky Eduardovi García Salasovi, pro nějž se stalo nacházení nových historických pramenů, dokumentů a sbírání poznatků o životě Karla Halíře vášnivým koníčkem, máme nyní k dispozici nezměrné množství historických pramenů, s nimiž jsme v této práci pracovali a na jehož badatelskou činnost touto prací navazujeme. Využíváme prameny uložené v archivu ve Vrchlabí, kde je k dohledání velké množství recenzí, programů a dalších dokumentů, které

¹ Eduardo García Salas (narozen 1974) je španělský houslista žijící v Čechách.

² Program koncertu: Preludium, Adagio a Presto ze suity č. 3 pro housle F. Rieseho. Arie Agáty z opery Čarostřelec C. M. Webera. Svendsenova Romance. Lisztova Rapsodie. Písně Mit Myrthen und Rosen R. Schumanna, Allerseele E. Lassena, Zwischen uns ist nichts geschehen od Zarzickyho. Polonaise H. Sitta a Berceuse od C. Cui. Písně Jetzt ist er hinaus od Riedela. Klein Anna Kathrin od F. v. Holsteina a Sachsova Geburtstagslied.

³ Ivan Ženatý (narozen 1962) je český houslový virtuóz a hudební pedagog.

Halíř pravidelně posílal do Vrchlabí svým rodičům. Dále jsou informace doplněny o dokumenty uložené v archivech v Praze, Berlíně, Výmaru nebo New Yorku. Tyto materiály jsou naprosto fascinující, ale je třeba říci, že doposud se z nich nepodařilo vytvořit ucelenou publikaci, která by přiblížila veřejnosti Halířův odkaz zase o něco více. V roce 2019 však vznikla na HAMU první z diplomových prací týkající se Karla Halíře, kterou bychom jistě neměli opomenout zmínit, a jejímž autorem je Marco Čaňo. Práce podává první komplexnější obraz o životě houslisty a podrobně také rozebírá činnost Společnosti Karla Halíře. Práce pojednává o Halířovi spíše obecně, autor nezachází do detailů a vynechává například kapitolu o premiéře Koncertu pro housle a orchestr op. 47 d moll Jeana Sibelia, korespondenci mezi Halířem a Dvořákem nebo setkání Dvořáka s Čajkovským.

Vzhledem k tomu, že pocházím z Nové Paky, města vzdáleného 20 km od Vrchlabí, ani mně netrvalo dlouho, abych odkaz Karla Halíře objevila. Ve Vrchlabí mám spoustu přátel, mezi něž patří i ředitel místní ZUŠ Karla Halíře, Radek Hanuš, díky němuž jsem se s osobností Karla Halíře a také s Eduardem seznámila. Při zvažování výběru tématu pro svou diplomovou práci jsem dlouho neváhala a rozhodla se zpracovat biografii právě tohoto houslisty. Navazuji tak na již zhotovenou práci Marca Čaňo a badatelskou činnost Eduarda García Salase a snažím se v práci podat ucelený a komplexní obraz života houslisty s maximálním využitím všech dostupných historických materiálů a zdrojů, které mi byly laskavě zapůjčeny. Vzhledem k nedostatku literatury, která by o Karlu Halířovi pojednávala, jsem se rozhodla vytvořit práci, jež dopodrobna obsáhne Halířův životní příběh, a bude tedy obohacením a přínosem v této oblasti hudebního historického bádání.

O tom, že byl Karel Halíř pozoruhodným umělcem, svědčí i věta, kterou pronesl sám Petr Iljič Čajkovskij: „*Myslím, že tento umělec, nadaný darem vytvořit překrásný tón, vybavený vytríbenou technikou, vášní, energií a brilantností, se velmi brzy dostane mezi nejlepší houslisty našeho věku*“.⁴ Svou pozornost si tento pozapomenutý umělec tedy nepochybně zaslouží.

Práce je členěna do sedmi velkých kapitol a postupuje chronologicky. První kapitoly se věnují období dětství, studiím a dospívání. V dalších kapitolách poté zacházíme více do detailů profesních, mapujeme Halířovu koncertní činnost a profesní kontakty. Celou práci

⁴ Zdroj: *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah: 1888–1910. *Berlin correspondence of the musical courier*, 30. 6. 1896, přeloženo z anglického originálu. Pozn. aut.: Z důvodu častého uvádění tohoto zdroje v poznámkách pod čarou zkrátím v některých případech název archivu na heslo „*tamtéž viz pozn. XY*“ a za toto heslo uvedu pouze podrobné údaje týkající se inventárního čísla, nebo konkrétních dokumentů.

se prolínají úryvky z novinových recenzí a Halířových dopisů, které dodávají práci velmi živou atmosféru a o něco blíže dokreslují tehdejší dobu a charakter Halířovy osobnosti.

2 Dětství a rodina⁵

Karel Ignác Josef Halíř se narodil 1. února 1859.⁶ Podle údajů uvedených v knize narození⁷ vrchlabské katolické farnosti se Karel Halíř narodil doma, v domě číslo 109, ve Vrchlabí. Následujícího dne zde byl pokřtěn děkanem Antonem Mahrlem.

Otcem Karla Halíře byl Václav Halíř, matkou Josefa Halířová, rozená Štěpničková. Podle dokumentu ze Státního oblastního archivu na Chodově v Praze se Václav Halíř oženil s Josefou Štěpničkovou 4. února 1856 ve městě Dymokury. Dokument nás informuje, že Václav Halíř byl rodákem z Kněžic a synem Václava Halíře, učitele v Kněžicích. Matkou Karla Halíře byla Anna Šormová, narozena v Městci Králové. Prarodiči Karla z matčiny strany byli Josef Štěpnička, rodák z Vlašimi a povoláním právnický úředník ve Vlašimi, a Josefa Hellerová, rodačka z Vlašimi.

Rodina Halířových byla velmi početná. Václavovi a Josefě se narodilo celkem pět chlapců a čtyři dívky. Vysoká kojenecká úmrtnost té doby si však vyžádala své a čtyři z devíti dětí ve velmi raném věku zemřely.

Prvorozená dcera se narodila 10. května 1856 a dostala jméno Johana Josefa Anna. Připomeňme si, že svatba Halířových se konala 4. února 1856 v Dymokurech, což znamená, že Josefa Štěpničková musela být v době svatby již v očekávání. Její tchán, tedy dědeček Karla Halíře, pracoval tehdy pro Děpolda Czernina. Existuje domněnka, že se manželé brali v Dymokurech právě kvůli tomu, že Josefa byla v té době již těhotná. Když se o jejím těhotenství totiž dozvěděl Czernin, navrhl tuto variantu a také mladým manželům nabídl, aby se poté přestěhovali do Vrchlabí a nikdo se tak o Josefině předčasném těhotenství neměl dozvědět.

⁵ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.; dále inv. č. A1/11, výpisky M. Gerstnera z matrik o předcích K. Halíře, čas. rozsah: 1857–1859.

⁶ Ve stejný den jako Karel Halíř, tj. 1. února 1859 se v Aquebogue (New York) narodil i Edward Danforth Hale, americký klavírista a pedagog, který studoval na New England Conservatory v Bostonu. 1. února 1859 se také v Dublinu (Irsko) narodil americký skladatel irského původu Victor Herbert, autor více než 40 operet. Herbert vyrostl ve Stuttgartu a poté, co se oženil se sopranistkou Therese Forresterem, odešli 24. května 1924 do Spojených států a později zemřeli v New Yorku. V době Halířova amerického turné oba tito umělci pobývali v New Yorku. Je tedy možné, že se zde setkali, avšak neexistují pro to žádné doklady.

⁷ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, fond Sběrka matrik Východočeského kraje (NAD 190), původce: Farní úřad Vrchlabí, sig. 177–14, Matrika narozených, čas. rozsah: 1841–1860, folio: 305. Dostupné také na: <http://88.146.158.154:8083/177-00014.zip>. (Obrázek: CZEC0004D_Matriky-Church-books-Trutnov-177-14-1841-1860_00308.)

Jako druhorozený, 1. února 1859, se narodil Karel Halíč. Třetí narozenou, 19. července 1860, byla Maria Antonia Františka, a 14. dubna 1862 přišlo na svět čtvrté dítě Václava a Josefíny, dcera Adalbertina Aloisia Anna, která se stala skvělou pianistkou. Několikrát doprovázela Karla na koncertech ve Vrchlabí, kde vystupovala pod jménem Bertha Ulrichová.⁸

Dne 15. září 1862 zasáhla rodinu první těžká rána. Prvorozená dcera Johana Josefa Anna ve svých šesti letech zemřela. Pátým potomkem byla dcera Johana Maria, která se narodila 9. listopadu 1863 a zemřela ve věku dvou let v březnu 1866. 28. února 1865 se narodilo Halíčovým šesté dítě, syn Roman Friedrich Josef, a 5. listopadu 1866 sedmé dítě, syn Emerich Leonard Václav.

Emerich Leonard Václav se vydal hudební cestou po vzoru svého staršího bratra Karla. Stal se však violoncellistou. Životní cesta Leonarda byla naplněna mnoha důležitými událostmi, a proto se u něho krátce zastavme. Karla následoval nejen ve studiích na Pražské konzervatoři (1879 až 1885), ale byl taktéž členem výmarské dvorní kapely, kde působil několikrát dokonce jako sólista. Na Pražské konzervatoři studoval ve třídě profesora Františka Hegenbartha⁹ a poté odešel studovat do Hamburku. Po desetiletém pobytu v Hamburku se Leonard vrátil na krátkou dobu do Prahy, poté odešel do Meiningenu a nakonec se stal členem výmarského dvorního orchestru, kde i jeho bratr Karel dosáhl mnoha úspěchů. Po první světové válce se Leonard Halíč musel vrátit do Prahy, stejně jako mnoho dalších českých umělců žijících v Německu. V Praze byl poté zaměstnán v Orchestru divadla na Vinohradech.¹⁰

Josef Filip Adolf, sedmý sourozenec Karla, se narodil 26. května 1868 a 7. listopadu 1871 se narodil poslední potomek Halíčových, Teodor Gottfried Engelbert. Naneštěstí oba dva zesnuli velmi záhy. 3. prosince 1875 v pouhých 4 letech zemřel Teodor a o pět dní později, 8. prosince 1875, zemřel Josef Filip Adolf.

Jak jsme již zmínili, Karel Halíč se narodil v domě číslo 109 ve Vrchlabí. V současné době odpovídá tento popis popisnému číslu 10 v Krkonošské ulici.¹¹ V roce 1860 byla ve Vrchlabí zřízena městská spořitelna a jejím prvním pokladníkem se stal právě otec Karla Halíře Václav Halíč, do té doby působící jako úředník městské rady. Kancelář spořitelny byla

⁸ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíč, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halíčovi, čas. rozsah 1864–1891. novinový článek dat. 13. 10. 1891.

⁹ Mezi studenty Františka Hegenbartha patřil například Hanuš Wihan, pro kterého Antonín Dvořák napsal svůj slavný violoncellový koncert h moll.

¹⁰ *Tamtéž viz pozn. č. 8*, inv.č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halíčovi, čas. rozsah 1888–1910. novinový článek dat. 25. 2. 1909

¹¹ Původní historický dům č. 109 byl zbořen a na jeho místě byl vystavěn dům nový, ve kterém se nyní nachází pizzerie.

umístěna v prvním patře radnice a vzadu za radnicí byl dům, kde se Halířovi usadili, tedy dům tehdy značený číslem 109.

Václav Halíř byl úzce spjat s hudebním životem ve Vrchlabí a měl na starosti režii amatérského hudebního spolku Liedertafel (založen 1856). Svědomitě se také věnoval hudební výchově svého syna Karla, kterému dával i první lekce houslí.¹² Hudební spolek Liedertafel hrál důležitou roli v hudebních začátcích Karla Halíře, který ve spolupráci se spolkem ve svých pěti letech absolvoval své první veřejné vystoupení. Koncert se konal 25. listopadu 1864 v Liberci a Karel Halíř se představil se skladbou Variace na téma z „*Der Bauer als Millionär*“ od českého skladatele Josefa Dreschlera.¹³

Ačkoliv Vrchlabí patřilo do oblasti Sudet, v té době zde ještě nebyla patrna žádná podoba nacionalismu. Běžně se uváděla díla jak česká, tak německá.

Skutečnost, že oba rodiče měli česká příjmení, by mohla naznačovat, že v rodině Halířových se bude mluvit česky. Z dokumentů dochovaných z docházky Karla Halíře na hlavní škole ve Vrchlabí se však dozvídáme, že jazykem rodiny Halířových byla němčina. V prvních dvou letech se na vysvědčení Karla Halíře vedle předmětu českého jazyka totiž objevuje symbol Θ , což znamená, že předmět nelze klasifikovat.¹⁴ Tento důkaz nasvědčuje tomu, že Karel Halíř neměl češtinu jako mateřský jazyk a osvojil si ji až později.

Skutečnost, že děti rodiny Halířových byly vychovávány v němčině, mohla být ovlivněna vztahem rodiny Halířových k Czernínským hrabatům, protože v té době byla šlechtickým jazykem němčina. Nesmíme také zapomenout, že většina populace ve Vrchlabí byla toho času německá.

¹² *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. NEVILL-SMITH., H., A CHAT WITH PROFESSOR KAREL HALÍŘ. *The German Times*. 7. 9. 1903.

¹³ *Tamtéž viz pozn. č. 12*, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891, článek *Reichenberger Zeitung*. 27. 11. 1864; dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/kvkl/view/uuid:e236941e-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:99eac691-435e-11dd-b505-00145e5790ea>

¹⁴ *Tamtéž viz pozn. č. 12*, inv.č. A1/8, kart. kt 1, vysvědčení K. Halíře z hlavní školy ve Vrchlabí čas. rozsah 1866–1867.

Blatt 228.

Schul-Zeugnis.

Halir Karl von *Hohenelbe* gebürtig,
8½ Jahre alt, *Katholisch* Religion, Schüler (Schülerin) der

III^{ten} Klasse, hat im *zweiten* Semester des Schuljahres 1867 dem
öffentlichen Schulunterrichte *sofort fleißig* beigewohnt, sich in den Sitten
sofort gut verhalten, und bei *sofort guten* Fähigkeiten und *sofort guten*

Verwendung die vorgeschriebenen Gegenstände folgendermassen erlernt:

- Die Religionslehre und die biblische Geschichte *vorzüglich.*
- Die *lateinische* Sprache, und zwar:
 - das Lesen *vorzüglich.*
 - die Sprachlehre
 - das Rechtschreiben } *sofort gut.*
 - den mündlichen und schriftlichen Gedankenausdruck
- Die *tschechische* Sprache *+*
- Das Rechnen
- Das Schönschreiben } *sofort gut.*
- Das Zeichnen* *gut.*

Dieser Schüler (~~diese Schülerin~~) verdient daher in die *Vorzugs*-Klasse
gesetzt zu werden.

Haupt-Schule zu *Hohenelbe* am 10. August 1867.

A. Halzer
Lehrer

P. Bruno Kolb
Religionslehrer.

Ad. Schior
Haupt-Schullehrer.

Aus der Druckerei der k. k. Schulbuchverlags-Verwaltung für Böhmen. Verlag d. Verwaltung.

Obrázek 1: Vysvědčení z hlavní školy ve Vrchlabí

3 Studium v Praze¹⁵

V roce 1867 Karel Halíř ukončil docházku na základní škole ve Vrchlabí a v pouhých osmi letech se přestěhoval do Prahy, aby mohl nastoupit ke studiu na Pražské konzervatoři, kde studoval v letech 1867–1873. Halíř byl již v takto nízkém věku prokazatelným hudebním zázrakem, což mu zajistilo přijetí do třídy slavného profesora houslí Antonína Bennewitze.¹⁶

Ve studiích na konzervatoři se Karlovi dařilo výborně. Prospíval nejen v hudebních předmětech, ale dosahoval výborných výsledků i v náboženství, literatuře nebo francouzštině. Studia zakončil absolventským koncertem, který se konal 25. července 1873 v konviktském sále v Praze. Na koncertě se představilo 23 studentů, Karel Halíř absolvoval s Koncertem pro housle a orchestr op. 15 D dur italského skladatele Antonia Bazziniho.¹⁷

Na tomtéž koncertě absolvovalo ještě dalších šest houslistů: Theodor Blumer z Prahy, Richard Glicher z Grazu, Roman Rössler z Jablonce nad Nisou, Joseph von Böh z Prahy, Quido Cibulka z Prahy a Josef Weber z Prahy.¹⁸

Obrázek 2: Karel Halíř, foto z ateliéru F. Stussaka

¹⁵ Zdroj informací v celé této kapitole: *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891;

¹⁶ Antonín Bennewitz se narodil 26. března 1833 v Přívratech u Litomyšle. V letech 1846–1852 studoval housle na Pražské konzervatoři u profesora Moritze Mildnera. Byl koncertním mistrem orchestru Stavovského divadla a později také orchestru v Salcburku. Vyučoval housle na Pražské konzervatoři a vychoval řadu významných houslistů, mezi které patří: Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal, Jiří Herold, Karel Halíř, Ferdinand Lachner, Jan Mařák, František Ondříček, Otakar Ševčík.

¹⁷ Antonio Bazzini (1818–1897) byl italský skladatel, houslista a pedagog. Je znám především jako skladatel komorní hudby a řadil se mezi nejlepší houslové virtuózy své doby.

¹⁸ *Tamtéž viz pozn. č. 15, Prager Zeitung*. 1873; dále inv. č. A1/6, kart. kt. 1, seznamy žáků a jejich prospěch na pražské hudební konservatoři z let studia K. Halíře, čas. rozsah 1868–1873; dále inv. č. A1/10, kart. kt. 1, závěrečné vysvědčení K. Halíře z hudební konservatoře v Praze.

Ohlasy na koncert na sebe nenechaly dlouho čekat. Dochovalo se několik recenzí z pražských deníků, uvádíme alespoň jeden krátký úryvek: Prager Zeitung, 31. července 1873 (přeloženo z německého originálu): (...) *Mezi nimi jmenujme Karla Halíře z Vrchlabí, kterého můžeme hrdě nazvat pýchou konzervatoře, a to díky neobvyklé soustředěnosti, i velmi pokročilé technice. Hrál Bazziniho Koncert D dur s bravurou. (...) Také nás překvapil virtuózní přednes Josefa Webera,¹⁹ který překonal technické potíže Paganiniho díla s úžasnou bezpečností a čistotou (...)*

Mezi další spolužáky Karla Halíře patřila celá řada významných hudebníků, jmenovitě například Florián Zajíc²⁰ nebo Otakar Ševčík.²¹ O Otakaru Ševčíkovi se Karel Halíř zmiňuje například v rozhovoru pro German Times ze září 1903²² (přeloženo z anglického originálu):

„Můžete nám, pane profesore, nyní říci o svých hudebních začátcích?“

„Začnu tím, že jsem se narodil v roce 1859 ve Vrchlabí v Čechách. První houslové hodiny jsem dostal doma, ale brzy jsem odjel do Prahy, kde jsem nastoupil na konzervatoř jako student Bennewitze.“

„Byl tam tehdy Ševčík?“

„Ach ano, a ačkoliv jsem s ním nestudoval, znal jsem ho velmi dobře; ale tehdy ještě nebyl tak velkým a proslulým houslistou, jakým je dnes. Podívejte se, nebyl to Kubelík,²³ Kocian²⁴ ani Marie Hall.²⁵ Vždy velmi tvrdě cvičil. Jednou se mu stala taková nehoda – praskla mu při hraní houslová struna, zasáhla ho do očí, a to vedlo k poruše zraku.“

Během svých studií na konzervatoři zkomponoval Karel Halíř svou první skladbu. Jedná se o dílo pro housle a klavír s názvem Píseň beze slov (v německém originálu Ein Lied ohne

¹⁹ Josef Weber (1854-1906) byl český houslista a skladatel, žijící v cizině.

²⁰ Florián Zajíc (1853-1926) byl houslista a hudební pedagog narozený v Česku a působící v Německu. Byl koncertním mistrem v divadle Mannheim, později, od roku 1881, ve Štrasburku a od roku 1889 v Hamburku, ve stejném orchestru, kde hrál violoncellista Leonard Halíř, bratr Karla.

²¹ Otakar Ševčík (1852-1934) byl český houslista, sólový a orchestrální hráč a významný houslový pedagog.

²² *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891. NEVILL-SMITH., H., A CHAT WITH PROFESSOR KAREL HALÍŘ. *The German Times*. 7. září 1903.

²³ Jan Kubelík (1880-1940) byl český houslista a hudební skladatel.

²⁴ Jaroslav Kocian (1883-1950) byl český houslový virtuóz, hudební skladatel, pedagog a ředitel Pražské konzervatoře.

²⁵ Marie Hall (1884-1956) byla anglická houslistka.

Obrázek 4: Karel Halíř, foto z ateliéru H. Fiedler

Obrázek 5: Karel Halíř, foto z ateliéru Cikánek a Schnitzel

4 První berlínské období³¹

Po ukončení studií v Praze směřovaly další kroky Karla Halíře do Německa. Z dochovaných dopisů se dozvídáme podrobnosti o okolnostech odchodu Karla Halíře z Čech. 20. října 1873 napsal Václav Halíř, otec Karla Halíře, dopis řediteli berlínské hudební univerzity³² Josephu Joachimovi,³³ ve kterém ho žádal, aby Karel po dokončení Pražské konzervatoře mohl nastoupit do jeho třídy v Berlíně. V roce 1874, ve věku patnácti let, tedy Karel Halíř opustil Prahu a započal svá studia v Berlíně, kde studoval v letech 1874–1876.

Karel Halíř byl skutečně přijat do třídy samotného Josepha Joachima, proslulého maďarského houslisty a pedagoga, jednoho z největších houslových virtuózů 19. století. Vytvořilo se mezi nimi silné a trvalé pouto, díky kterému se později Karel Halíř stal i členem Joachimova kvarteta.

Během studijního období navázal Halíř kontakt také s dirigentem a skladatelem Benjaminem Bilse³⁴ a velmi záhy, od února roku 1875, se stal členem jeho orchestru.³⁵ V orchestru působil jako koncertní mistr, ale často s doprovodem tohoto orchestru prováděl i sólová díla pro housle a orchestr. Ve stejném období působil v orchestru i český violoncellista Hanuš Wihan a v minulosti například Eugène Ysaÿe.³⁶

První společné vystoupení Halíře a Bilseho kapely recenzovaly všechny důležité berlínské tisky a posléze o úspěšných kritikách tohoto koncertu vycházely články i v Čechách. Halíř tehdy provedl Koncert pro housle a orchestr op. 15 Antonia Bazziniho, kterým završil i svá studia na Pražské konzervatoři. Ačkoliv tento koncert dnes ani tehdy nebyl příliš často

³¹ Zdroj: *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.; dále Orchester: Orchestergeschichte. *Berliner Philharmoniker* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z:

<https://www.berliner-philharmoniker.de/geschichte/anfang/#event-grndungaeinesaneuenaorchesters>

³² Königlich Akademischen Hochschule für ausübende Tonkunst, později Musikhochschule Berlin, dnes Universität der Künste Berlin

³³ Joseph Joachim (1831-1907) byl maďarský houslista, dirigent, hudební skladatel a pedagog.

³⁴ Benjamin Bilse (1816-1902) byl německý dirigent a skladatel.

³⁵ Orchester byl znám jako Bilsesche Kapelle (volný český překlad bývá Bilseho kapela). Orchester byl založen v roce 1867 dirigentem a skladatelem Benjaminem Bilse. Z tohoto tělesa se v roce 1882 oddělilo 54 muzikantů, kteří založili nový orchestr s názvem Frühere Bilsesche Kapelle (bývalá Bilseho Kapela). Tento orchestr byl později v roce 1887 přejmenován na Berliner Philharmoniker (Berlínští filharmonikové). Hráči se v roce 1882 údajně oddělili kvůli příliš autoritativnímu přístupu dirigenta Bilse a také kvůli jeho plánu dopravit hudebníky na koncert do Varšavy vlakem čtvrtou třídou.

³⁶ Eugène Ysaÿe (1858-1931) byl belgický houslový virtuóz, hudební skladatel a dirigent.

prováděn, Halíř ho hrával s oblibou a opakovaně. Pro posluchače byl koncert vzácný a neoposlouchaný, a právě proto recenzenti Halíře za jeho uvádění často vyzdvihovali.

Již v začátcích kariéry hodnotili recenzenti Halířovu houslovou hru velmi kladně. Často se dočteme, že Halíř byl výjimečný právě díky své specifické technice vedení smyčce, širokému a měkkému tónu, brilantní technice levé ruky, intonaci i hudební vyspělosti a tvořivosti.

Díky těmto kvalitám se mu dostávalo mnoho koncertních příležitostí již za dob studií, a to právě hlavně ve spolupráci s Bilseho kapelou. Tyto příležitosti mu přinášely mnoho praktických a cenných zkušeností a také se rychle dostával do povědomí veřejnosti. Bilseho kapela se totiž svou častou a kvalitní činností stal hlavní uměleckou institucí tehdejšího berlínského kulturního dění. Koncerty probíhaly v koncertním domě na Leipziger Strasse, ale orchestr podnikal i mnoho evropských zájezdů, kde Halíř prováděl především tato sólová díla: Koncert pro housle a orchestr op. 15 od Antonia Bazziniho, Fantasie Brillante op.11 od Heinricha Wilhelma Ernsta,³⁷ Koncert pro housle a orchestr č. 2 d moll od Josepha Joachima nebo Houslový koncert č. 9 d moll Luise Spohra.³⁸

Po ukončení studií pokračoval Halíř ve spolupráci s Bilseho kapelou, kde stále působil jako koncertní mistr a sólista. Z recenzí, které vycházely v letech 1876–1878, je patrné, že koncertní výkony, jeho i celého orchestru, byly stále na vysoké úrovni a sklízely u hudební veřejnosti obdiv a uznání.

Zajímavostí je, že v květnu 1877 uvedl Halíř dílo, o kterém noviny psaly jako o novém Houslovém koncertu Camille Saint-Saëns.³⁹ V tu dobu byl však vydán pouze Houslový koncert značený číslem 1. Ten byl dokončen v roce 1864 a publikován v roce 1868. Nabízí se zde tedy zamyšlení, o který koncert se mohlo jednat. Devět let staré dílo by pravděpodobně publikum a kritici nevívali jako nové. Camille Saint-Saëns měl v tu dobu však již hotové koncerty dva. Koncert, který byl dokončen v roce 1864 a vydán pod číslem 1, byl ve skutečnosti druhým Houslovým koncertem, který autor napsal. První byl dokončen v roce 1858 a vydán až v roce 1879, proto je značen číslem 2. Oficiální premiéru tohoto díla provedl v roce 1880 houslista Pierre Marsick.⁴⁰ Vzhledem k nedostatku pramenů, které by tuto skutečnost v souvislosti s Karlem Halířem blíže objasnily, nemůžeme domněnku potvrdit, ale můžeme spekulovat, že koncert značený číslem 2, byl Halířem proveden ještě před oficiálním vydáním

³⁷ Heinrich Wilhelm Ernst (1812-1865) byl moravský houslista, violista a hudební skladatel.

³⁸ Louis Spohr (1784-1859), rodným jménem Ludwig Spohr, byl německý hudební skladatel, houslista a dirigent.

³⁹ Camille Saint-Saëns (1835-1921) byl francouzský hudební skladatel, dirigent, klavírista, varhaník a hudební kritik.

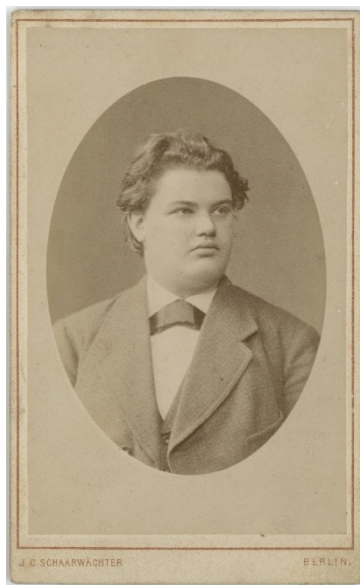
⁴⁰ Celým jménem Martin Pierre Joseph Marsick (1847 – 1924); belgický houslista, skladatel a pedagog

a premiérou. Znamenalo by to, že Halíč musel být v přímém kontaktu buď se skladatelem, nebo s editorem.⁴¹

V roce 1877 Halíč též provedl zajímavý Houslový koncert Heinricha Urbana.⁴² Recenze hodnotily toto dílo jako kladné obohacení houslové literatury se zvláštní formou, dobře promyšlenou svým obsahem, která dává sólistovi příležitost předvést své dovednosti různými prvky houslové techniky. Halíč měl dílo pečlivě nastudované a odborné publikum vyzdvihovalo obzvláště provedení kantilénových částí. Později v roce 1878 prováděl také Koncert pro housle a orchestr č. 2 d moll od Maxe Brucha⁴³ nebo Houslový koncert od Henriho Vieuxtempse.⁴⁴

Obrázek 6: Karel Halíč, atelier Jan van Ronzelen

Obrázek 7: Karel Halíč, J. C. Schaarwächter

Obrázek 8: Karel Halíč, atelier Hubert Dung

⁴¹ Zdroj: Violin Concerto No.1, Op.20 (Saint-Saëns, Camille). *IMSLP Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z:

[https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_\(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille\)](https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille))

a Violin Concerto No.2, Op.58 (Saint-Saëns, Camille). *IMSLP Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z:

[https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_\(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille\)](https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille))

⁴² Heinrich Urban (1837–1901) byl německý houslista a skladatel.

⁴³ Max Bruch (1838-1920) byl německý hudební skladatel a dirigent.

⁴⁴ Z historických pramenů není jasné, o který koncert konkrétně se jednalo.

4.1 Karel Halíř a Antonín Dvořák⁴⁵

Díky působení v berlínské Bilseho kapele se Halíř seznámil s mnoha významnými umělci. Jedním z kontaktů tohoto období byla známost s německým dirigentem, skladatelem a klavíristou Hansem von Bülow,⁴⁶ a mimo jiné také kontakt s českým skladatelem Antonínem Dvořákem, se kterým udržoval zajímavou korespondenci. Jak blízcí si Dvořák s Halířem byli, není zjizitelné, ale víme, že již v prvním dopise, který psal Halíř Dvořákovi 31. ledna 1879, použil v závěrečném pozdravu slova „*Váš přítel a krajan.*“. Korespondence se mimo jiné týkala i okolností vzniku Dvořákova houslového koncertu a moll.

V lednu 1879 se na Dvořáka obrátil berlínský nakladatel Fritz Simrock⁴⁷ s žádostí o vznik nového Houslového koncertu:

„Napsal byste mi Houslový koncert, hodně originální, bohatý na kantilény a pro dobré houslisty?“.

Simrocka tehdy k oslovení Dvořáka inspirovalo mimo jiné i velmi úspěšné přijetí Slovanských tanců, jejichž výběr⁴⁸ několikrát uvedla i berlínská Bilseho kapela za účasti Karla Halíře. Zároveň, také v lednu roku 1879, se na Dvořáka se stejnou žádostí obrátil i Karel Halíř:

... „Doufaje, že brzy napíšete Houslový koncert, který musím hrát určitě jako první...“

Nevíme, která z výzev ovlivnila Antonína Dvořáka více, ale v létě 1879 začal na Houslovém koncertu pracovat. Dvořák si přál, aby dílo premiéroval Joseph Joachim a dle jeho přání koncert několikrát přepracovával. Premiéru však nakonec neprovedl

⁴⁵ KUNA, Milan. *Antonín Dvořák: reflexe osobnosti a díla: lexikon osob*. Praha: Academia, 2017. 187–188. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2669-9.

⁴⁶ Hans von Bülow (1830-1894) byl německý dirigent, klavírista a hudební skladatel.

⁴⁷ Fritz Simrock (1837-1901) byl německý hudební vydavatel, známý publikováním většiny děl Antonína Dvořáka a Johanna Brahmsa.

⁴⁸ Bilseho kapela prováděla čísla 5 a 6 z druhého sešitu. Halíř v jednom z dopisů Dvořákovi uvádí, že tyto tance byly na programu téměř každý den. Dvořák naopak odpovídá, že je škoda, že nejsou uváděny i další tance, neboť tyto patří mezi „slabší“.

ani Joachim ani Halíř, ale český houslový virtuóz František Ondříček,⁴⁹ který dílo velmi rychle prosadil na evropských pódíích.

Podobně zajímavé jsou i okolnosti ohledně premiéry Dvořákova Mazurku e moll op. 49, který je věnován Pablovi de Sarasate.⁵⁰ Dvořák Halířovi na jeho žádost o houslové skladby doporučil svoji Romanci op. 11 a Mazurek op. 49 a v jednom z dopisů adresovaných Fritzi Simrockovi Dvořák uvádí:

Milý pane Simrocku!

Přijedu pravděpodobně ve středu do Lipska; půjde-li to, pojedou také do Berlína. Buďte tak laskav a napište pár řádků Röderovi, neboť bych se rád podíval do jeho podniku. V prvních dnech týdne dostanete sextet, hlasy a partituru. Pan Halíř má už „Romanci“ a „Mazurek“, píše mně, že ty věci bude brzo hrát. Na Vaše požádání Vám je opět dá. V plné úctě Váš Antonín Dvořák.⁵¹

Z těchto informací vyplývá, že díla byla zřejmě původně určena Halířovi. K tomu, abychom dokázali zodpovědět, proč tomu nakonec bylo jinak, nemáme dostatek historických pramenů.

⁴⁹ František Ondříček (1857-1922) byl český houslový virtuóz a hudební skladatel.

⁵⁰ Pablo de Sarasate (1844-1908) celým jménem Pablo Martín Melitón de Sarasate y Navascués byl španělský houslista a hudební skladatel

⁵¹ KUNA, Milan. *Antonín Dvořák korespondence a dokumenty: I 1871–1884*. Praha: Supraphon, 1987, s. 167.

5 Pruské období, Nice a Mannheim⁵²

V roce 1879 Halíř svou činnost v Berlíně ukončil a své místo koncertního mistra v Bilsého kapele vyměnil za místo koncertního mistra Královského orchestru v Königsbergu.⁵³ Zde byl zaměstnán od 1. září 1879.

V Königsbergu se setkal s rakouským dirigentem Emilem Paurem,⁵⁴ s nímž již v polovině října 1879, společně s violoncellistou Hermannem Heberleinem,⁵⁵ vystoupili na koncertě v divadelním sále. Paur zde hrál na violu, Halíř provedl se „*zápalem a technickou dokonalostí*“ Legendu op. 17 od Henryka Wieniawského⁵⁶ a Ballade et Polonaise op. 38 od Henriho Vieuxtempse.⁵⁷ Ke spolupráci s Paurem se za toto období vrátil ještě několikrát, například v lednu roku 1880 společně s houslistou Justusem Weinreichem⁵⁸ a violoncellistou Hermannem Heberleinem⁵⁹ provedli Smyčcové kvarteto e moll od Giuseppe Verdiho,⁶⁰ Legendu pro housle a klavír od Emila Paura a Smyčcové kvarteto A dur od Roberta Schumanna.⁶¹

Po uvedení Verdiho kvartetu vyšly od německých autorů rozporuplné recenze. Odborná kritika hlásala, že by bylo lépe, kdyby Italové přenechali komorní tvorbu německým velikánům a v Itálii se soustředili hlavně na opery a oratoria.⁶²

V Königsbergu Halíř působil necelé dva roky. Za tu dobu zde provedl několik koncertů s nemalým úspěchem. I zde byl v kritikách vyzdvihován především jeho silný, barevný tón a brilantní technika. Za dobu zdejšího působení provedl mimo jiné Španělskou symfonii pro housle a orchestr op. 21 od Eduarda Lala,⁶³ Introdukci a Rondo op. 29 od Henriho Vieuxtempse, Cavatinu op. 85 od Joachima Raffy nebo Romanci G dur op. 40 Ludwiga van Beethovena.⁶⁴

⁵² Zdroj: *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.

⁵³ Nyní Kaliningrad, hlavní město Kaliningradské oblasti (Ruská exkláva).

⁵⁴ Emil Paur (1855-1932) byl rakouský dirigent a hudební skladatel.

⁵⁵ Německý violoncellista, skladatel a pedagog hudby; narozen 1859, datum úmrtí není známo.

⁵⁶ Henryk Wieniawski (1835-1880) byl polský houslista a hudební skladatel.

⁵⁷ Henri François Joseph Vieuxtemps (1820-1881) byl belgický hudební skladatel a houslista.

⁵⁸ Německý skladatel, houslista a violista; žil v letech 1858–1927.

⁵⁹ Hermann Heberlein (1859- datum neznámé) byl německý violoncellista, hudební skladatel a pedagog.

⁶⁰ Giuseppe Verdi (1813-1901) byl italský hudební skladatel a dirigent.

⁶¹ Robert Schumann (1810-1856) byl německý hudební skladatel a kritik.

⁶² *Tamtéž viz pozn. č. 52*, novinový článek dat. 15. 10. 1879

⁶³ Eduard Lalo (1823-1892) byl francouzský hudební skladatel.

⁶⁴ Ludwig van Beethoven (1770-1827) byl německý hudební skladatel a klavírista.

Pod vedením Paura se zde v roce 1879 také účastnil jako koncertní mistr místní premiéry Bizetovy⁶⁵ opery Carmen.

Halíř opustil město v roce 1881, aby na několik měsíců přijal novou pozici koncertního mistra orchestru barona Paula von Derwies⁶⁶ v Nice (Francie).⁶⁷ Cestou do Nice setrval krátce ve své vlasti, kde absolvoval koncert v Nymburce s českým klavíristou Josefem Jiránekem.⁶⁸ Je důležité zmínit, že v dobách svých zahraničních pobytů se Halíř vždy rád vracel do svého rodného Vrchlabí a při té příležitosti zde pořádal koncerty pro své krajany. Například v červenci roku 1880 zde vystupoval se svou sestrou, klavíristkou Berthou. Krajané hodnotili jeho koncerty s obrovským nadšením a obdivem a byli na Halíře velmi hrdí.

O působení v Nice se dochoval krátký text z časopisu Dalibor z 20. ledna 1881: „(...) Místo prvního koncertního mistra bylo propůjčeno též našemu krajanu, K. Halíři, kterého hned sám kapelník Sitt⁶⁹ angažoval na místo Tomphsona,⁷⁰ který koncertní cestu po Francii podnikne. Musím říci, že je to pro našeho krajana velkou ctí, že se stal koncertním mistrem při našem orchestru, ve kterém zasedá při houslích vedle hotových koncertistů, i musím vám upřímně vyznat, že náš krajan je toho místa úplně hoden; nejen že se za znamenitého předchůdce dosadil, on jej hlavně o mnoho předčí. Zde v Nizze nás překvapil čarokrásným přednesem Meditace od Bacha⁷¹ a koncertem od Bazziniho, ve kterém se osvědčil, co houslista neobyčejného nadání, podivuhodné techniky a velmi krásného přednesu. Tak že po jeho koncertu byl od publika, nejvíce ruského, dlouhotrvajícím potleskem poctěn. Věřme, že se stane rozhodným miláčkem obecnstva. Jak vidíte, držíme se tu jak náleží statečně co česká naše kolonie. Nesmím opomenouti panu baronu Derviesovi⁷² děkovati za to, že české umělce vyznamenává, jich si váží a všude se s chloubou o nich vyslovuje. G. Š.“⁷³

Po krátkém úspěšném působení v Nice byl Halíř angažován na pozici koncertního mistra v Mannheimu. V mezidobí odjel do Prahy, aby provedl českou premiéru Španělské symfonie op. 20 od Eduarda Lala. Koncert se konal v koncertním sále na Žofíně a byl veden

⁶⁵ Georges Bizet (1838-1875) byl francouzský hudební skladatel.

⁶⁶ I v tomto orchestru se Karel Halíř setkal s violoncellistou Hanušem Wihanem.

⁶⁷ *The Delius Society Journal* [online]. Winter/Spring. 1996 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://www.delius.org.uk/wp-content/uploads/2019/08/journal118-1.pdf>

⁶⁸ Josef Jiránek (1855–1940) byl český klavírista, hudební pedagog a skladatel.

⁶⁹ Jan Hanuš Sitt, v Německu znám jako Hans Sitt (1850–1922), český houslista a violista, hudební skladatel a pedagog. Krátce působil jako kapelník orchestru Barona von Derwies.

⁷⁰ César Thomson (pravděpodobně se užívalo více podob jeho příjmení, v novinovém článku najdeme podobu Tomphson); žil 1857–1931, belgický houslista, učitel a skladatel.

⁷¹ Johann Sebastian Bach (1685-1750) byl německý hudební skladatel a virtuóz na klávesové nástroje.

⁷² Paul Grigoryevich baron von Derwies (1826–1881), klavírista, ruský bankéř a magnát

⁷³ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891. Hudební časopis Dalibor 20. 1. 1881.

Antonínem Bennewitzem,⁷⁴ bývalým profesorem houslí Karla Halíře, v době studií na Pražské konzervatoři. Na programu byl tehdy Halíř uveden ještě jako koncertní mistr orchestru v Nice. Kromě Lalovy Španělské symfonie byla ke slyšení Beethovenova 8. symfonie, česká premiéra Suity L'Arlésienne od George Bizeta a Novelky pro smyčcový orchestr dánského skladatele Nielse Wilhelma Gade.⁷⁵ Kromě toho Karel Halíř provedl Polonézu op. 8 G dur od českého skladatele Ferdinada Lauba.⁷⁶ Atmosféru této události krásně dokreslují dvě dochované kritiky z časopisů Pokrok a Dalibor:

Časopis Pokrok, 26. března 1881: „*Koncert. V prvním letošním koncertu pražské konservatoře poznali jsme výborného umělce, jenž nám byl hostem tím milejším, že jest naším krajanem. Pan Karel Halíř, jenž asi před sedmi lety absolvoval pražskou konservatoř, žák p. Bennewitzův, nyní koncertní mistr v Nizze, jest skutečným mistrem na houslích; není pouhým virtuosem, který svou zručností takřka se vnucuje obdivu lehkovznětného obecenstva, naopak hra jeho jest příliš jistá a přirozená, aby při ni pozorovati bylo, jak obtížný part si byl zvolil zejména v koncertní symfonii španělské od Laloa; tato svou originalností v melodické tvorbě i v bohatě popracované, často překvapující orchestraci více zajímá, než dojíká. Elegantní vedení smyčce, vroucí zpěvnost tónu, jemuž neschází ani něžnosti ani jadrnosti, a vůbec pravá umělecká míra jeho hry zaujaly proň všechno obecenstvo rázem i musel za bouřlivé pochvaly mnohokrát se poděkovati. Mimo jmenovanou skladbu zahrál ještě něžnou drobnůstku Berceuse od Simona a Laubovou všech virtuosů i posluchačů vždy oblíbenou Polonésu. (...)*“⁷⁷

Časopis Dalibor, 10. dubna 1881: „*Letošní první koncert konservatoře vynikal vedle koncertu slovanského provedením velmi poutavých novinek hlavně z hudební literatury francouzské, jakož i tím, že seznámil obecenstvo právě s p. Karlem Halířem, naším krajanem, vynikajícím virtuosem na housle, jehož jméno zvučně již cizinou zní. Mladý tento umělec absolvoval zdejší konservatoř, koncertoval po Německu, posledně byl koncertním mistrem v proslulé kapelle barona Derwiese v Nizze, a nyní v téže hodnosti jest engažován do Mannheimu. Před nastoupením svého úřadu v orchestru mannheimském zastavil se na pozvání prozatímního ředitele naší konservatoře, p. Bennevice, v městě našem a zavděčil*

⁷⁴ Antonín Bennewitz (1833-1926) byl český houslista, dirigent a hudební pedagog.

⁷⁵ Niels Wilhelm Gade (1817-1890), dánský hudební skladatel a dirigent; dirigoval 13. března 1845 premiéru Koncertu pro housle a orchestr op. 64 e moll Felixe Mendelssohna – Bartholdyho v Gewandhausu v Lipsku s houslistou Ferdinandem Davidem.

⁷⁶ Ferdinand Laub – český houslista a skladatel (1832-1875); v letech 1853 až 1857 zastával pozici koncertního mistra v orchestru Výmarského vévodství, pod vedením Franze Liszta. Později se této pozice ujal i Karel Halíř.

⁷⁷ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864-1891. *časopis Pokrok*, dat. 26. 3. 1881

se nám nejen uměním svým, nýbrž i předvedením roztomilé, nad obyčej poutavé novinky, jež nemálo vyniká v chudé literatuře houslové. Jest to nový koncert houslový „Symphonie espagnole“ od francouzského skladatele Laloa, jenž zrozen jest v Lillu; napsal již slušnou řadu skladeb, mezi nimi též operu „Fiesco“, z těch však dosud žádná k nám nepronikla. „Symphonie espagnole“ jest vůbec první Laloovou skladbou v Praze provozovanou, a již z první práce té souditi můžeme, žeť to skladatel, jenž i bohatou, originální invencí, i obratností v technickém ohledu nemálo vyniká; jest to práce bez odporu velmi zdařilá, a jest skutečným obohacením literatury houslové vůbec. Pan Halíř přednášel skladbu tu s pravým porozuměním, nejjemnější detaily v pravé světlo stavil technickou hotovostí svou i neobyčejně vytríbeným vkusem. Jest to zajisté umělec, jenž jménu českému v dálné cizině k největší slouží cti. Mimo toto hlavní číslo přednášel ještě dvě drobnější piecy, jichž hudební cena ovšem skvělou září prvního toho díla mistrného úplně byla zastíněna. Skladba Laloova vydává svědectví o tom zvláštním úkazu, že mladší francouzští skladatelé se zálibou ve svých skladbách dávají výraz španělskému typu melodickému a rytmiickému; před ním hlavně Bizet ve své opeře „Carmen“ tak učinil, vlastně učiniti musil, jelikož jej látka k tomu nutila, a od té doby zdá se, že ve Francii přišla národní hudba španělská jaksí do módy. Tentokrát jsme od Bizeta, duchaplného toho umělce, jehož předčasným úmrtím francouzská literatura hudební neocenitelnou utrpěla ztrátu, slyšeli velezajímavou svitu pro velký orchestr *L'Arlésienne*.“⁷⁸

Po svém úspěšném koncertním pobytu v Čechách se Halíř vydal do Mannheimu. Své působení na pozici koncertního mistra mannheimského dvorního divadelního orchestru započal na podzim roku 1881 a setrval zde necelé tři roky. V Mannheimu se opět setkává s dirigentem Emilem Paurem, jenž v mannheimském orchestru působil tehdy na pozici dirigenta. Tamější kritika tehdy opět jednomyslně chválí znamenitou techniku, oduševnělou a jistou hru i hluboký cit mladého, bohatě nadaného umělce.⁷⁹

V prosinci 1881 vystoupil Halíř opět v Praze, kde tentokrát uvedl premiéru svého autorského kvartetu, které později bylo provedeno i v Mannheimu:

Národní listy, 4. ledna 1882: *Z koncertní síně. Pátý ročník trvání Jednoty pro pěstování hudby komorní důstojně byl oslaven posledním večerem společenským, jemuž slavnostnější ráz dodalo spolupůsobení vynikajícího virtuosa na housle, krajana našeho p. Karla Halíře.*

⁷⁸ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891. *Hudební časopis Dalibor*. 10. 4. 1881.

⁷⁹ *Tamtéž viz pozn. č. 78, Národní listy*. 1881.

Umělec ten studoval na zdejší konservatoři, kterou s výborným úspěchem asi před osmi roky absolvoval; na to za účelem dalšího zdokonalení odebral se k mistru Joachimovi do Berlína, a později do Paříže, kdež znamenitě mu prospěly známosti s vynikajícími uměleckými silami téže hudební metropole. Po skončení studií koncertoval po Německu a nějaký čas byl koncertním mistrem proslulého Mecenáše hudebního barona Derviese v Nizze; po jeho náhlém úmrtí přijal místo koncertního mistra v Mannheimu, kdež dosud s úspěchem nejlepším působí. Tentokrát vystoupil u nás nejen co umělec výkonný, nýbrž i co síla tvůrčí svým novým kvartetem smyčcovým, jež věnoval svému prvnímu učiteli, p. Benevicovi. Dle jediného díla, které nad to zdá se býti prvotinou v oboru jemnotvárné hudby komorní, nelze ovšem platně souditi o hloubce talentu tvůrčího; celek patrně povstal pod dojmy, vycházejícími z dobrých vzorů klasikův i romantikův; volba základních motivů jest všude vkusna, provedení jich prozrazuje již ruku dosti obratnou, úsečnost a elegance formy zjevně poukazuje na ovzduší lahodných, pikantně sestrojených zvukův francouzských mistrův; zkrátka umělec náš mnoho slyšel, mnohý obrat až příliš dobře si pamatoval, a má patrný vkus pro kombinaci obvyklých vět kvartetních. Zvláštní ráz individuelní ovšem nesmíme od něho žádati; jestiž to výsledek pilného a neunavného komponování, přemýšlení, porozumění svému vlastnímu nitru a porovnávání hudebních názorův cizích s vlastními. Tolik však již nyní možno říci, že umělec ten již vystačí ku kompozici koncertních věcí pro svůj nástroj, i můžeme ve směru tom mnohé dobré dílo od něho očekávati; houslová literatura jest beztoho až běda chuda, bude jí tedy každý nový přírůstek vítaným. Mimo to osvědčil p. Halíř na novo svou dobrou pověst jako virtuos na housle brilliantním přednesem druhého koncertu, zvaného „romantickým“ od francouzského skladatele Godarda. Dílo to překypující lahodnou melodikou i pikantní částí harmonickou přednesl náš umělec technikou bezvadnou, výrazem produševněným a vzletem, jenž bezprostředně se dotýkal srdce posluchačstva. Průvod klavírní pečlivě provedl kapelník p. Slánský. Mimo to dobrý činila dojem sl. Benetti přednesem písní Schumanna, Schuberta⁸⁰ a Raffa, načež k závěru provedeno bylo Trio do c moll, mohutné výrazem, nádherné barvou zvukovou od Mendelssohna.⁸¹ Na konec podotýkám, že v příští produkci této jednoty, jež odbývána bude 16. t. m., vystoupí pohostinsku výtečný pianista p. Heymann,⁸² který nedávno svým prvním vystoupením v městě našem všeobecnou vzbudil sensaci. N.“⁸³

Z podtextu můžeme vnímat, že kompoziční práce Halíře je dobrá, nýbrž není výjimečná

⁸⁰ Franz Peter Schubert (1797-1828) byl rakouský hudební skladatel, klavírista a pedagog.

⁸¹ Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847) byl německý hudební skladatel, klavírista, dirigent a pedagog.

⁸² Werner Richard Heymann (1896-1961) byl německý hudební skladatel a klavírista.

⁸³ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891. *Národní listy*. 4. 1. 1882.

a výrazná natolik, aby se Halíř prosadil jako skladatel. Autor se svou predikcí nemýlil, neboť jak ještě uvidíme později, Halíř se svou kompoziční činností skutečně nijak obzvláště nevynikal.

Dne 1. prosince 1883 uvedl Karel Halíř poprvé v Německu Klavírní trio op. 65 f moll od Antonína Dvořáka. Dílo bylo premiérováno 27. října 1883 na koncertě v Mladé Boleslavi a na klavír tehdy hrál sám Antonín Dvořák. V dopise psaném den po uvedení díla v Německu Karel Halíř píše Antonínu Dvořákovi: „*S velkou radostí a pýchou Vám mohu sdělit, že včera večer mělo Vaše nádherné trio enormní úspěch a že všichni hudební znalci a hudebníci jsou jím nadšeni. Doufám, že budu brzy s to Vám sdělit něco podobného. Vaše díla zde jako všude pevně zakotvila a nalezla nadšené obecenstvo a každé nové opus se očekává s napětím.*“⁸⁴

Je hezké vidět, že mezi Dvořákem a Halířem stále přetrvává přátelské pouto, a to i navzdory tomu, že právě 14. října 1883 byl houslistou Františkem Ondříčkem premiérován Houslový koncert a moll, který si původně přál premiérovat jak Halíř, tak Joachim. Halíř se ke koncertu nakonec dostal později, v červnu 1891, kdy ho provedl na koncertě v Berlíně.⁸⁵

Obrázek 9: Karel Halíř, ateliér A. Michalki, Königsberg

⁸⁴ Zdroj: KUNA, Milan. *Antonín Dvořák: reflexe osobnosti a díla: lexikon osob.* Praha: Academia, 2017. 187–188. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2669-9.

⁸⁵ *Tamtéž viz pozn. č. 84*

6 Výmarské období⁸⁶

V roce 1884 získal Karel Halíř funkci koncertního mistra ve výmarské dvorní kapele. Ukončil tedy své mannheimské působení a přestěhoval se do Výmaru, kde nakonec setrval až do roku 1894.

Obrázek 10: Karel Halíř, ateliér F. Hertel, Weimar

Obrázek 11: Karel Halíř, ateliér F. Hertel, Weimar

⁸⁶ Zdroj informací v celé kapitole: *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891

Sasko – výmarsko – eisenaašské vévodství neboli Saské velkovévodství spravoval v tuto dobu velkovévoda Karl Alexander August Johann, díky němuž se Výmar stal jedním z nejdůležitějších kulturních center v Evropě. Velkovévoda zrekonstruoval hrad Wartburg, starou část Výmaru a zřídil zde například pomník Johanna Wolfganga von Goethe⁸⁷ a Fridricha Schillera.⁸⁸ Byl také mentorem Richarda Wagnera⁸⁹ a Ference Liszta⁹⁰ a v roce 1860 založil ve Výmaru Velkovévodskou Saskou uměleckou školu.^{91, 92}

Ferenc Liszt přijal ve Výmaru na žádost velkovévody v roce 1842 místo dvorního kapelníka a setrval zde až do roku 1861. V roce 1859 ho však na pozici dvorního kapelníka vystřídal Eduard Lassen⁹³ a v letech 1889 až 1894 se této pozice ujal Richard Strauss, který poté navázal osobní a profesní vztahy s Karlem Halířem. Jejich profesní spolupráce vyvrcholí premiérou Houslového koncertu op. 47 Jeana Sibelia⁹⁴ v Berlíně v roce 1905, jak uvidíme později.

Halířovo desetileté období ve Výmaru je obdobím velmi bohatým na navazování kontaktů s významnými osobnostmi hudebního a kulturního dění. Přineslo mnoho profesních, ale i osobních úspěchů, a proto celé této kapitole věnujme více prostoru než kapitolám předchozím.

Jako koncertní mistr výmarského dvorního orchestru se Halíř poprvé představil na konci září roku 1884. Již o rok později, v říjnu 1885, byl podle deníku Richarda Strausse pozván na schůzku v Lisztově domě, kde se setkal právě s Lisztem a Straussem. Je pravděpodobné, že na schůzi projednávali okolnosti ohledně premiéry Straussova klavírního kvartetu op. 13, která proběhla 8. prosince 1885 ve Výmaru. Na premiéře účinkovali Richard Strauss, Karel Halíř, violista Hagel⁹⁵ a violoncellista Leopold Grützmacher.⁹⁶

Na konci listopadu 1885 Halíř uvedl ve Vídni Houslový koncert č. 3 od Joachima Raffy.

⁸⁷ Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) byl německý básník, prozaik, dramatik a politik.

⁸⁸ Fridrich Schiller (1759-1805) byl německý spisovatel, básník, dramatik, estetik a historik.

⁸⁹ Richard Wagner (1813-1883) byl německý hudební skladatel, dramatik, básník a dirigent.

⁹⁰ Ferenc Liszt (1811-1886) byl rakousko-uherský klavírní virtuóz a hudební skladatel.

⁹¹ Großherzoglich-Sächsische Kunstschule Weimar, existovala do roku 1910, kdy se sloučila s dalšími uměleckými školami, z čehož vznikla *Großherzoglich Sächsische Hochschule für Bildende Kunst* ("Velkovévodská saská škola výtvarných umění").

⁹² Charles Alexander, Grand Duke of Saxe-Weimar-Eisenach. *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. 2022 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Alexander,_Grand_Duke_of_Saxe-Weimar-Eisenach

⁹³ Eduard Lassen (1830-1904) byl belgicko-dánský hudební skladatel a dirigent.

⁹⁴ Jean Sibelius (1865-1957) byl finský hudební skladatel.

⁹⁵ Celé jméno a další podrobnosti se nám nepodařilo dohledat.

⁹⁶ Piano Quartet, Op.13 (Strauss, Richard). *IMSLP Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: [https://imslp.org/wiki/Piano_Quartet,_Op.13_\(Strauss,_Richard\)](https://imslp.org/wiki/Piano_Quartet,_Op.13_(Strauss,_Richard)) a LÜTTEKEN, Laurenz. *Strauss*. New York, NY: Oxford University Press, [2019]. Master musicians. ISBN 978-0190605698.

Dílo, které v roce 1877 premiéroval houslista Hugo Heermann,⁹⁷ bylo ve Vídni provedeno prvně. Halíč se postaral také o českou premiéru tohoto díla, a to v dubnu 1886. V lednu 1886 však nejprve vystoupil Halíč v Antverpách, kde provedl Houslový koncert D dur op. 61 Ludwiga van Beethovena. Na témže koncertě dále zaznělo Andante ze Španělské symfonie od Eduarda Lala a Uherské tance Johanna Brahmsa.

V roce 1886 se pořádal významný hudební festival Tonkünstler – Versammlung v Sonderhausen, který se konal 3. – 6. června 1886 a 4. června zde Halíč provedl německou premiéru Koncertu pro housle a orchestr op. 35 D dur Petra Iljiče Čajkovského.⁹⁸

Čajkovského Houslový koncert byl prvně proveden ve Vídni roku 1881 houslistou Adolphem Davidovichem Brodským.⁹⁹ Skladatel však chtěl dílo věnovat Leopoldu Auerovi,¹⁰⁰ který měl původně provést i premiéru díla. Auer tuto nabídku odmítl s tím, že koncert je příliš náročný, až téměř nehratelný. Existují však i doklady o tom, že Auerovi se dílo spíše nelíbilo a že ho považoval za „nehouslové“. Pravdou zůstává, že po smrti Čajkovského se k jeho koncertu D dur vrátil a svůj vztah k němu přehodnotil. V sólovém partu však provedl několik změn, technicky nejnáročnější části zredukoval, upravil a také provedl několik škrťů. Jeho verze se hrává dodnes a kombinuje se s verzí originální. Původní, kompletně originální verzi¹⁰¹ tedy hrál pouze Brodsky, Halíč a později Auerův žák Jascha Heifetz.¹⁰²

Dle dochovaných pramenů víme, že Karel Halíč se zasloužil o popularizaci tohoto díla; od roku 1884 Čajkovského Houslový koncert pravidelně prováděl po celém Německu (ve verzi upravené pro housle a klavír, a to s klavíristou Alexandrem Silotim¹⁰³), postaral se o jeho českou premiéru a hrál ho také na svém turné v Americe. Když Čajkovskij navštívil Halíčovo provedení koncertu v Lipsku v roce 1888, nazval událost nezapomenutelným zážitkem.

Nyní se vraťme zpět k festivalu v Sonderhausen. Na témže festivalu Halíč provedl také

⁹⁷ Hugo Heermann (1844-1935) byl německý houslista a pedagog.

⁹⁸ Die Musikfeste des Allgemeinen Deutschen Musikvereins von 1859 bis 1937 (Eine Dokumentation der Veranstaltungen). Kritische Edition, herausgegeben von Jan Neubauer und Thomas Radecke. *Universitätsbibliothek Weimar* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://e-pub.uniweimar.de/opus4/frontdoor/deliver/index/docId/4386/file/1886.pdf>

⁹⁹ Adolph Davidovich Brodsky (1851- 1929) byl ruský houslista a pedagog.

¹⁰⁰ Leopold Auer (1845-1930) byl maďarsko-americký houslista a dirigent.

¹⁰¹ V závěru expozice první věty, před první orchestrální mezihrou je pasáž, kterou Auer přepsal do technicky hratelnější podoby. Stejný případ najdeme také v dílu reprízy před Codou. Tuto původní Čajkovského verzi můžeme slyšet na tomto videu, kde hraje koncert Jascha Heifetz: <https://www.youtube.com/watch?v=kFaq9kTlcaY>

¹⁰² Violin Concerto (Tchaikovsky). *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Violin_Concerto_\(Tchaikovsky\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Violin_Concerto_(Tchaikovsky))

¹⁰³ Alexandr Siloti (1863-1945) byl americko-ukrajinský klavírista, dirigent a hudební skladatel.

Kvintet pro klavír, dvoje housle, violu a violoncello D dur op. 21 od Antona Ursprucha,¹⁰⁴ který hráli: Anton Urspruch (klavír), Karel Halíč (housle), Theodor Freiberg (housle), Karl Nagel (viola.), Leopold Grützmacher (violoncello) a kvintet pro dvoje housle, 2 violy a violoncello F dur od Antona Brucknera,¹⁰⁵ který hráli: Karel Halíč (housle), Theodor Freiberg (housle), Carl Hager (viola), Karl Nagel (viola), Leopold Grützmacher (violoncello). V průběhu festivalu byla tehdy pořízena fotografie, zachycující 107 osob, významných hudebníků a osobností. Výmarským odborníkům se podařilo identifikovat několik desítek lidí, díky čemuž dnes víme, že je zde vedle Karla Halíře zachycen Ferenc Liszt (který dva měsíce poté zemřel), dále Alexander Glazunov,¹⁰⁶ Paul Knüpfer,¹⁰⁷ Julius Klengel,¹⁰⁸ Alexander Siloti a další.

Obrázek 12: Fotografie z festivalu v Sonderhausen z roku 1886

¹⁰⁴ Anton Urspruch (1850-1907) byl německý hudební skladatel a pedagog.

¹⁰⁵ Anton Bruckner (1824-1896) byl rakouský hudební skladatel a varhaník.

¹⁰⁶ Alexander Glazunov (1865-1936) byl ruský hudební skladatel, pedagog a dirigent.

¹⁰⁷ Německý zpěvák; žil 1866–1920. Byl sólistou v lipské a berlínské opeře.

¹⁰⁸ Německý cellista; žil 1859–1933. Člen Gewandhaus orchestra v Lipsku, profesor na Lipské konzervatoři, autor stovek děl pro violoncello.

V roce 1886 se také Halíč účastnil jako koncertní mistr bayreuthského hudebního festivalu, na kterém orchestr¹⁰⁹ sestavený z hudebníků významných orchestrů té doby provedl operu *Tristan a Isolda* od Richarda Wagnera.

Podle katastrálních listin nalezených ve Výmarském archivu koupil Karel Halíč v roce 1887 dům na Schröterstraße 28, v současné době Washingtonstraße. Halíčova rezidence se nacházela pět minut od výmarského národního divadla.

6.1 Karel Halíč a Petr Iljič Čajkovskij

Je krásné sledovat, jak se Halíč postupně dostával mezi umělce těch nejvýznamnějších hudebních kruhů. Osobní známost s Petrem Iljičem Čajkovským je jedním z důležitých a zajímavých kontaktů navázaných v tomto období. Halíč účinkoval na několika koncertech, které sám Čajkovskij osobně navštívil či dokonce dirigoval. První událostí bylo provedení Čajkovského tria op. 50., které provedl Halíč spolu se Silotim a Schröderem. Jednalo se o první provedení tohoto tria mimo Rusko a skladatel, který byl tehdy na koncertě přítomen, se nechal slyšet, že muzikanti podali nádherný výkon a provedli německou premiéru jeho tria krásně.

Weimarer Zeitung, 7. ledna 1888 napsaly (přeloženo z německého originálu): *Musíme opravdu velmi upřímně poděkovat panu koncertnímu mistrovi Halíčovi z Výmaru za to, že vždy tak ochotně souhlasí s účastí na klubových koncertech. 6. ledna nás opět potěšil koncertem na počest přítomnosti ruského skladatele Petra Čajkovského. Halíč hrál s Alexandrem Silotim a violoncellistou Schröderem Čajkovského velké trio op. 50. Opět jsme měli příležitost obdivovat výmarského koncertního mistra; nejen plný, teplý a barevný tón, ale především jemnost frázování nám ukazují, o jak velkého umělce se jedná. V dnešní době, kdy bohužel virtuosita často potlačuje uměleckou stránku, je lidová umělecká povaha dvojnásobnou výhodou. (...)*¹¹⁰

Z kritik, které jsme v práci již uvedli, je patrna jedna důležitá věc. Hra Karla Halíře

¹⁰⁹ V programu z roku 1886 jsou uvedena jména a základní údaje všech hudebníků, ze kterých byl orchestr sestaven. Orchester na festivalu v roce 1886 se skládal ze 32 houslistů, 12 violistů, 12 violoncellistů a 8 kontrabasistů. Zdroj: Die Musikfeste des Allgemeinen Deutschen Musikvereins von 1859 bis 1937 (Eine Dokumentation der Veranstaltungen). Kritische Edition, herausgegeben von Jan Neubauer und Thomas Radecke. *Universitätsbibliothek Weimar* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://e-pub.uniweimar.de/opus4/frontdoor/deliver/index/docId/4386/file/1886.pdf>.

¹¹⁰ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíč, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halíčovi, čas. rozsah 1864–1891. *Weimarer Zeitung*, 7. 1. 1888.

dosahovala nejvyšších kvalit, ale pro Halíře nebylo typické předvádění se před publikem. Nebyl umělcem, který strhával elektrizujícím přednesem. Halířovu hru můžeme charakterizovat jako intelektuálně oduševnělou, stylovou, poctivou, s vynikající technikou a výrazně krásnou kantilénou. Obecně byl po svém učiteli Josephu Joachimovi považován za nejlepšího houslistu žijícího v Německu.¹¹¹

Dne 28. ledna 1888 poslal Halíř z Výmaru dopis Čajkovskému (přeloženo z ruského originálu):

Vážený maestro,

Tisíceré díky za Vaše řádky, které mě neskutečně potěšily. Moje vystoupení v Berlíně proběhlo s velkým úspěchem! Váš Houslový koncert vyvolal euforii a recenze byly podle mě také dobré. Přeci jen je něco dobrého na tom, že Němci musejí na nás Slované vždy něco najít. Já se vždycky utěšuji myšlenkou: Udělej to lépe!! Velmi se už těším do Lipska a Prahy. Škoda, že nebudu moci být na Vašem koncertě v Berlíně.

I přes to „na viděnou“. Doufám, že i Vy si do té doby odpočinete od stresu.

Posílám Vám srdečný pozdrav, Váš hluboký obdivovatel,

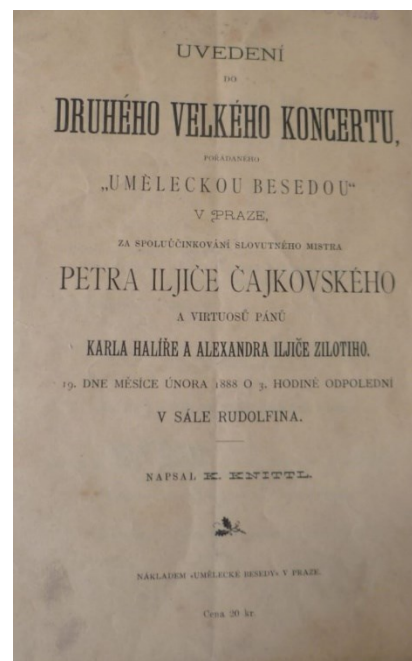
*Halíř.*¹¹²

Z předchozího dopisu je patrné, že ačkoliv většinu života strávil Halíř v zahraničí, stále se považoval za Čecha a byl na svůj slovanský odkaz hrdý.

¹¹¹ Karel Halíř. *Wikipedie Otevřená encyklopedie* [online]. 2021 [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Hal%C3%AD%C5%99

¹¹² Původní zdroj dopisu již není k dohledání, uložen pravděpodobně v Moskvě. Přepis dopisu pro tuto práci získán z materiálů, které vlastní Eduardo García Salas.

V únoru roku 1888 se Halíř a Čajkovskij setkali v Praze při příležitosti desetidenní Čajkovského návštěvy. Došlo zde i k prvnímu setkání Čajkovského s Dvořákem a k setkání Dvořáka s Halířem. Čajkovskij navštívil Prahu na pozvání Hudebního odboru Umělecké besedy v rámci skladatelova turné do Lipska, Paříže a Londýna. V Praze dirigoval dva koncerty a na jednom z nich Halíř pod taktovou samotného Čajkovského provedl českou premiéru Čajkovského Houslového koncertu. Halíř před koncertem navštívil své rodné Vrchlábí, a tak se dostavil až na generální zkoušku. Té se jako posluchač tehdy zúčastnil i Antonín Dvořák.¹¹³

Obrázek 13: Program koncertu, Houslový koncert P. I. Čajkovského

Národní listy 20. února 1888 psaly (doslovný přepis článku): „*Jsou dojmy v životě, které se nezapomínají, takový zůstavil v nás včerejší koncert velikého mistra P. Čajkovského. Mocné kouzlo jeho ze srdce prýštící a k srdci mluvící hudby zaneslo nás na čas ze světa skutečnosti do světa illusí, a nechalo nás zažiti okamžiků čistého, ničím nerušeného blaha. Povznášejícího toho dojmu byl zajisté účasten každý přístupný posluchač. V naladění posvátném zahájen koncert ouverturou k Romeu a Julii, skladbou plnou poesie a citu nejvřelejšího, skladbou účinkem jistou. Za řízení skladatelova vynikly veškeré krásy lépe nežli jindy, neboť i na účinkujících bylo patrné neodolatelné kouzlo přítomnosti mistrovy. Následoval klavírní koncert (op. 23), jehož neobyčejně poutavé, laika melodičností a zvukovou barvitostí, hudebníka nad to hloubkou propracování thematického okouzující tři věty, přijaty byly s jásotem. Ve šlechtici Silotim měl Čajkovský dokonalého interpreta. Siloti osvědčil se velkým, jako byla pověst. Jeho technika nezná obtíží, úhoz jest dokonale krásný a měkký, přednes uchvacující. S takovým klidem přednáseti nejtěžší skladby dosud jsme neviděli. Velikého a zaslouženého úspěchu dobyt K. Halíř přednesem houslového koncertu mistrova. Zejména vřelý přednes poetické canzonetty a technická dovednost ve finále rozjařily posluchačstvo. Mezi oběma koncerty sehrál orchestr elegii ze třetí suity (op. 55), skladbu dojemné citové nálady a k závěru grandiosní slavnostní ouverturu op. 49. Všichni umělci*

¹¹³ KUNA, Milan. *Antonín Dvořák: reflexe osobnosti a díla: lexikon osob*. Praha: Academia, 2017. 187–188. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2669-9.

*vyznamenání byli bouřlivým potleskem a věnci. Šťastným účastníkům včerejší umělecké produkce, zůstane koncert Čajkovského nezapomenutelným.“*¹¹⁴

Jednalo se o českou premiéru těchto děl a jak se v Národních listech psalo, Čajkovského návštěva skutečně zanechala v Pražanech hluboký dojem. V Národním divadle se poté ještě uváděla Serenáda pro smyčcový orchestr, Téma s variacemi ze Suity č. 3, několik klavírních skladeb opět v podání Alexandra Silotiho, znovu Předehra op. 49 a závěr druhého jednání baletu Labutí jezero, které bylo prvně uvedeno za hranicemi Ruska.

Po představení si Čajkovskij zapsal do deníku: „*Mimořádný úspěch. Okamžik absolutního štěstí.*“ Své mecenáše Naděždě von Meck napsal z Prahy 10. února (přeloženo z ruského originálu): *Přijali mě tu, jako kdybych nebyl zástupce ruské hudby, nýbrž Ruska. Mé postavení bylo poněkud choulostivé, protože pocty, které mi prokazovali, nepatřily ve skutečnosti mně, ale Rusku. Nikdy bych byl netušil, jak Češi milují Rusko a nenávidí Němce. Čajkovského přijetí v Praze je třeba vidět v kontextu s rusofilstvím, rozšířeným tehdy v některých vrstvách české společnosti.*¹¹⁵

¹¹⁴ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891. *Národní listy*, 20. 2. 1888.

¹¹⁵ Letter 3494. *Tchaikovsky research* [online]. [cit. 2022-06-27]. Dostupné z: https://en.tchaikovsky-research.net/pages/Letter_3494

6.2 Premiéra Houslového koncertu Eduarda Lassena, svatba a potomci¹¹⁶

Rok 1888 byl pro Halíře po všech stránkách velmi příznivým a plodným obdobím. V měsíci březnu Halířovi věnoval dánský skladatel Eduard Lassen svůj Koncert pro housle a orchestr op. 87. Halíř dílo premiéroval 13. května 1888 v Dessau a později ho hrál ve Výmaru, Berlíně, Petrohradu, Bruselu, Hamburgu, Brémách, Grazu a Paříži.

Dva měsíce po premiéře Lassenova koncertu se opět Halíř ujal pozice koncertního mistra na festivalu v Bayreuth. Tentokrát se uváděla Wagnerova díla Parsifal a Mistři pěvci norimberští. Tohoto ročníku se účastnil i bratr Karla, cellista Leonard Halíř, v té době člen výmarského dvorního orchestru.

Jak jsme již zmiňovali, rok 1888 byl pro Halíře zlomovým i v osobním životě. Dne 25. srpna 1888 se Karel Halíř oženil s německou sopranistkou Therese Zerbst.¹¹⁷ U svatby Halířovým tehdy svědčili dirigent Oskar Eichberg¹¹⁸ a houslista Henri Petri,¹¹⁹ koncertní mistr orchestru lipského Gewandhausu v letech 1882 až 1889. Therese se narodila 6. listopadu 1859 v Berlíně a jako zpěvačka započala velmi úspěšnou hudební kariéru. Několikrát vystupovala například s Berlínskou nebo Vídeňskou filharmonií, ale po svatbě se věnovala především rodině. Je však dochována řada hudebních kritik, které uvádějí, že manželé Halířovi provedli mnoho společných koncertů.

Dle rodných listů¹²⁰ uložených ve výmarském státním archivu se dozvídáme, že manželé Halířovi přivedli na svět tři děti. Prvorozený potomek, Walter Joseph Halíř se narodil 20. července 1889. Rodné listy uvádí celé jméno Theresy – Augusta Luisa Maria Therese Halíř, rozená Zerbst, a také její evangelické náboženské vyznání. Díky registračnímu dokladu z Mannheimu z roku 1881 víme, že Karel Halíř byl katolického vyznání. Narození druhého syna Hanse Karla je datováno k 21. červenci 1890. Hans Karl bohužel zemřel velmi záhy, ve věku jednoho měsíce a deseti dnů. 4. března 1894 přivedla Theresa na svět posledního potomka, dceru Evu Therese Halíř. Zajímavostí je, že rodný list Evy Therese je podepsán osobou Wilhemine Jahn. Karel Halíř tedy v té době pravděpodobně nebyl přítomen.

¹¹⁶ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.

¹¹⁷ *Berlin Bibliothek*, ověřený přepis oddacího listu, dat. 8. 1. 1910.

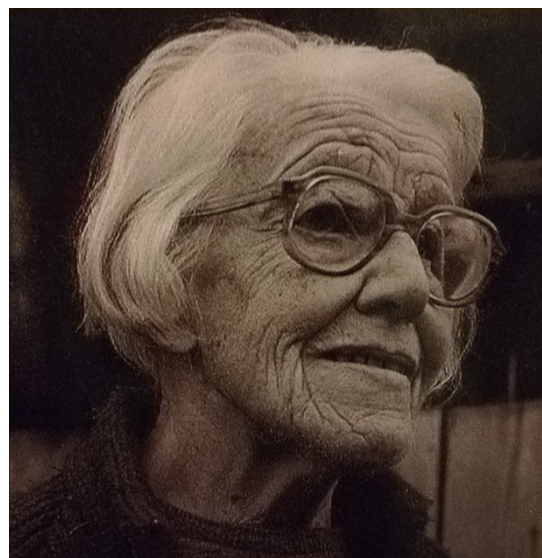
¹¹⁸ Oskar Eichberg (1845-1898) byl německý dirigent, klavírista, hudební skladatel a muzikolog.

¹¹⁹ Henri Petri (1856-1914) byl holandský houslista, hudební pedagog, skladatel a aranžér.

¹²⁰ *Stadtarchiv Weimar*. Rodné listy, 27–2/1, sig. 390/1889; sig. 395/1890; sig. 340/1890; sig. 156/1894

Syn Walter Joseph Halíř se stal portrétním malířem a zemřel poměrně mladý, ve věku 31 let. Eva Theresa se dožila 98 let a živila se jako ilustrátorka dětských knih.

Eva Theresa se později provdala za spisovatele Hanse Voss. Později používala příjmení Voss – Halir. Potomkem z jejich manželství je dcera Mechthild Schreiber, která vychovala čtyři děti, Justinu, Dorotheu, Astrid a Daniela. Při výzkumu se nám podařilo dohledat ještě jednu osobu z Halířovy přízně, vzdáleného synovce Karla Halíře, Güntera Halire. Günter působil jako fotograf ve Studiu Halir.¹²¹ Studio dodnes existuje, je vedeno Günterovým synem a nachází se ve městě Zella-Mehlis, 70 km od Výmaru.¹²²

Obrázek 14: Dcera Karla Halíře Eva Theresa

Obrázek 15: Potomci Karla Halíře (ženy v bílém) spolu s pořadateli festivalu Hommage à Karel Halíř ve Vrchlabi

¹²¹ Webové stránky studia: <https://www.halir.de/>

¹²² Informace pro tuto práci přejaté od Eduarda Garcí Salase

6.3 Léta 1889–1891¹²³

Nyní se vraťme k roku 1889 a Halířovu profesnímu životu. 21. března 1889 vyšla ve francouzských novinách *Journal des débats* kritika na Halířův koncert, který proběhl 19. 3. 1889 v Bruselu (přeloženo z francouzského originálu): „(...)V houslovém koncertu, také od Beethovena, získal pan Karl Halíř, nejskvělejší učedník Joachima, uznání za jeho bezchybnou virtuozitu v kombinaci s obdivuhodnou inteligencí nesrovnatelné práce, kterou interpretoval.“

¹²⁴

Dne 29. června téhož roku představilo ve Wiesbadenu Halířovo kvarteto Kvartet C dur op. 9 amerického skladatele Williama Humphreya Dayase,¹²⁵ jež byl Karlu Halířovi dedikován. Kvartet vedený Karlem Halířem patřil v té době mezi velmi žádaná a stěžejní komorní tělesa. Jeho obsazení se však v průběhu let měnilo, a to pravděpodobně kvůli koncertní vytiženosti jednotlivých členů. Víme, že v období kolem roku 1897 se kvarteto skládalo z Karla Halíře, který působil jako první houslista, druhého houslisty Gustava Exnera, violisty Adolpha Müllera a violoncellisty Huga Decherta. V jaké sestavě proběhla premiéra Dayasova kvarteta, se nám bohužel nepodařilo dohledat.

Určitě bychom neměli opomenout zmínit také koncert datovaný 11. listopadu 1889 ve Výmaru, kdy Karel Halíř na pozici koncertního mistra výmarského dvorního orchestru provedl premiéru díla *Don Juan* op. 20 Richarda Strausse a na tomtéž koncertě také doprovázel svého bratra, cellistu Leonarda Halíře, jenž interpretoval *Koncert pro violoncello a orchestr* číslo 1 op. 33 Camilla Saint-Saënsa.

V září 1890 zasáhla manžele Halířovi těžká rána. 1. září přišli o svého druhorozeného, teprve měsíčního, syna. Nevíme, jak dlouho se s žalem ze ztráty svého potomka vyrovnávali, ale již 11. října 1890 absolvovali důležitý koncert s Berlínskou filharmonií. Možná právě díky bohatému pracovnímu životu se jim podařilo s nepřízní osudu smířit. Therese Zerbst-Halíř tehdy zpívala s Berlínskou filharmonií jako sólistka pod taktovkou Hanse Bronsarta¹²⁶ a Richarda Strausse. Karel Halíř provedl Španělskou symfonii od Édouarda Lala a *Koncert pro housle a orchestr* od Ludwiga van Beethovena. Španělskou symfonii provedl v tomto měsíci ještě jednou, a to ve Stuttgartu. Na tomto koncertu byli přítomni královna Augusta Victoria

¹²³ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.

¹²⁴ *Tamtéž viz pozn. č. 123, Journal des débats*, 19.3.1889

¹²⁵ William Humphreys Dayas (1863-1903) byl americký klavírista, hudební pedagog a skladatel.

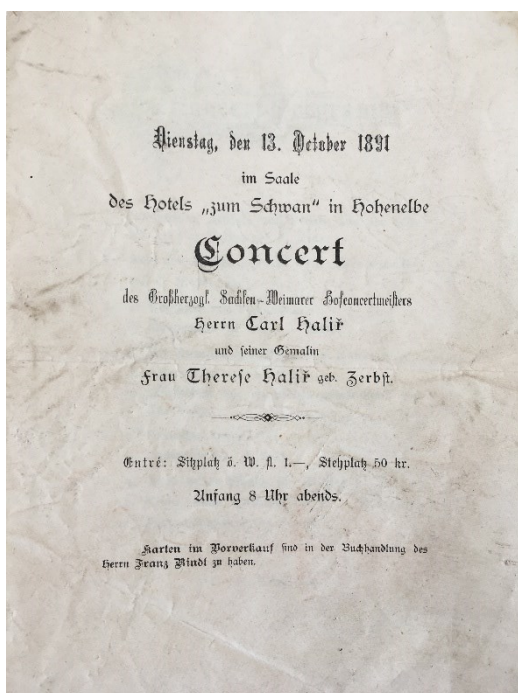
¹²⁶ Hans Bronsart (1830-1913) byl německý hudební skladatel, klavírista a dirigent.

ze Šlesvicko-Holštýnska, Princ Charles Alexander Augustus John ze Sasko-výmarsko-eisenašského vévodství, jeho manželka Sofie, velkovévodkyně Sasko-výmarsko-eisenašská a princezna Olga Maria Friederike z Windisch-Grätz.

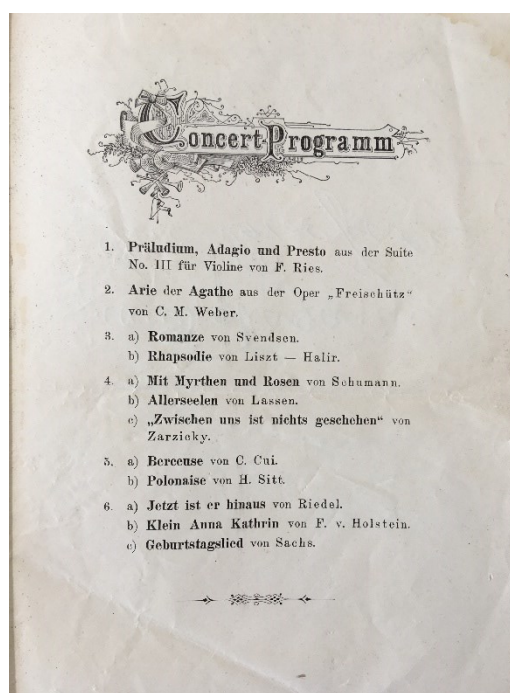
V lednu 1891 uvedl Karel Halíč Koncert pro housle a orchestr č. 3 d moll op. 58 Maxe Brucha. Tento koncert věnovaný Joachimovi Halíč v letech 1891–1893 uvedl ještě několikrát, a to v Lipsku, Výmaru, Stuttgartu, Brémách, Norimberku a dalších městech.

V květnu 1891 Karel Halíč poprvé zahrál Koncert pro housle a orchestr od Antonína Dvořáka. Připomeňme si, jak moc si Halíč přál hrát tento koncert jako první, což se mu však nesplnilo, neboť premiéru provedl František Ondříček.

Dne 13. října 1891 Halíč spolu se svou ženou Therese a sestrou Berthou uspořádali koncert ve Vrchlabí. Koncert se konal v sále hotelu „*Zum Schwan*“ a zazněla zde následující díla: Preludium, Adagio a Presto ze suity č. 3 pro housle F. Rieseho, Arie Agáty z opery Čarostřelec C. M. Webera, Svendsenova Romance, Lisztova Rapsodie, písně Mit Myrthen und Rosen R. Schumanna, Allerseelen E. Lassena, Zwischen uns ist nichts geschehen od Zarzickyho, dále Polonaise H. Sitta a Berceuse od C. Cui, a nakonec písně Jetzt ist er hinaus od Riedela, Klein Anna Kathrin od F. v. Holsteina a Sachsova Geburtstagslied.

Obrázek 16: Program koncertu 13. října 1891

Obrázek 17: Program koncertu 13. října 1891

6.4 Konkurz na místo profesora houslí na Pražské konzervatoři

V roce 1892 byl na Pražské konzervatoři vypsán konkurz k přijetí nového profesora houslí. Stávající Antonín Bennewitz a Ferdinand Lachner¹²⁷ nebyli schopni pojmout všechny studenty, a tak se Bennewitz rozhodl vyhlásit konkurz k přijetí třetího houslového pedagoga. Bennewitz tehdy oslovil i samotného Karla Halíře, který reagoval následujícím dopisem (přeloženo z německého originálu):¹²⁸

Velevážený pane řediteli!

Vaše laskavé řádky mne velmi potěšily a já Vám za ně velmi děkuji. Dovolte mi, abych se zcela otevřeně vyjádřil k záležitosti týkající se houslové profesury: Bylo by pro mne velmi obtížné změnit opět mé trvalé bydliště, jelikož zde ve Výmaru mám velmi příjemné místo, které mi neklade překážky v souvislosti s mými četnými cestami, naopak mi nabízí příjemnou peněžní oporu.

Pobírám zde fixní penzeschopný plat ve výši 5000 marek, za což musím pouze plnit závazky sólisty v rámci malého počtu dvorních koncertů, pro divadlo mám od našeho velkovévody jisté pravomoci. Jako učitel v hudební škole, s kvartetovými večírky a soukromými hodinami si vydělám minimálně dalších 3000 marek, takže můj celkový příjem zde činí 8000 marek. Můj hlavní příjem za sólovou činnost hovoří sám za sebe, ale právě díky šťastné poloze Výmaru se mohu v krátké době všude dostat. To by se změnou mého bydliště v Praze velmi změnilo, byl bych velmi daleko od velké Heerstraße a má sólová činnost by byla omezena.

Ted' pomyslete, vážený pane řediteli, může mi Praha za to vše nabídnout nějaký ekvivalent? Navíc musím přiznat, že mne lehce mrazí, když pomyslím na tamní nemilé politické poměry. Zdejší vztahy jsou přece jen trochu klidnější a vyrovnanější a pro mne by nebylo snadné osvojit si ten strašný dualismus.

¹²⁷ Ferdinand Lachner (1856-1910) byl houslista a profesor pražské Konzervatoře.

¹²⁸ Archiv Pražské konzervatoře, Dopis Karla Halíře Antonínu Bennewitzovi, sig. 2C 638, dat. 21. 6. 1892

Napsal jsem Vám upřímně a otevřeně své mínění a doufám a obávám se, že jste s Vaší znamenitou vůlí bezmocný vůči peněžním potížím, které by se v případě mého závazku projevíly.

Přijměte ujištění o mé velké úctě a o neustálé vděčnosti, se kterou zůstává

Váš nejoddanější žák

K. Halíř

Tímto dopisem se plynule dostáváme k Halířově pedagogické činnosti, kterou jsme doposud opomenuli zmínit. V letech 1884–1894 byl Halíř učitelem houslí na Großherzoglichen Musikschule, současné Hochschule für Musik Franz Liszt ve Výmáru. Halíř zde učil přibližně kolem třiceti studentů a věnoval se také vedení a dirigování školního orchestru. V období tohoto pedagogického působení udělil sasko – výmarský velkovévoda Halířovi titul profesora.¹²⁹

Po Halířově odmítnutí se Bennewitz obrátil na Františka Ondříčka, který nabídku také odmítl. Třetím osloveným houslistou byl Otakar Ševčík, který roku 1892 odešel z Kyjevské konzervatoře, aby mohl místo v Čechách přijmout. Na Pražské konzervatoři setrval až do roku 1906. V období 1892–1895 na určitou dobu Pražskou konzervatoř opustil Antonín Dvořák, který v těchto letech pobýval v Americe.

¹²⁹ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřižků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891.

6.5 Rok 1892¹³⁰

Po odmítnutí profesury na Pražské konzervatoři Halíř pokračoval ve své činnosti v Berlíně a také v četných zájezdech. Jedny z německých novin v lednu 1892 uvádějí: „*Druhý večer komorní hudby se mohl konat konečně v úterý 19. ledna. Bylo obtížné najít vhodného umělce namísto mistra Heckmanna, který musel odjet. Výhrou bylo získati mistra koncertního Karla Halíře z Výmaru a udržet tak komorní hudbu na nejvyšší úrovni. (...) Slyšeli jsme publikum mluvit o Halířovi jako o „druhém Joachimovi“ a toto srovnání se nám nezdá přehnané. Umělec ví, jak z nástroje dostat tón mohutné plnosti a lichotivé měkkosti. (...)“*¹³¹

V témže roce se Halíř prvně představil v Ženevě, kde zanechal vynikající dojem. Předvedl Beethovenův houslový koncert, Romanci od Svendsena¹³² a vlastní adaptaci Lisztovy¹³³ šesté maďarské Rhapsodie. Krátce na to, 14. března 1892, Halíř provedl v Baden – Badenu Čajkovského houslový koncert. Vyšla zde nádherná recenze: *Pan koncertní mistr Halíř je jedním z nejvýznamnějších mladých houslových virtuózů. Poté, co vyšel z Joachimovy univerzity, má všechny přednosti této pevné klasické houslové školy, ale kombinuje ji s uměleckou svobodou v přednesu, která je pro moderní romantickou školu tak jedinečná. Jeho tón je ušlechtilý, hřejivý a výrazný. V jeho hře neexistují žádné limity a obtíže. Koncert Čajkovského, který si vybral, byl jedním z nejobtížnějších; pokud je nám známo, žádný jiný německý houslista ho nemá v repertoáru, slyšeli jsme ho zatím jen od Brodského. Dále zahrál Halíř romanci od Svendsena a svůj přepis Lisztovy šesté maďarské rapsodie, což je dílo tak vynikající, že by si člověk myslel, že je původně pro housle psané. Nemělo by být ponecháno bez povšimnutí, že pan Halíř využil našeho orchestru a jeho nového dirigenta způsobem, který si zaslouží uznání. (...).*¹³⁴

Trevírské noviny z 15. listopadu 1892 poskytují prvně zmínku o tom, že Halíř předvedl Beethovenův koncert na ušlechtilý nástroj Antonia Stradivariho.¹³⁵ Více podrobností kritika neuvádí, nevíme tedy, o jaký nástroj konkrétně se jednalo. Samotná skutečnost, že Halíř měl k dispozici Stradivariho housle, však vypovídá o tom, jakým význačným houslistou byl.

¹³⁰ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

¹³¹ *Tamtéž viz pozn. č. 130, Bremer Courier*, 19. 1. 1892

¹³² Johan Svendsen (1840-1911) byl norský skladatel, dirigent a houslista.

¹³³ Ferenc Liszt (1811-1886) byl rakousko-uherský hudební skladatel a klavírní virtuóz.

¹³⁴ *Tamtéž viz pozn. č. 130, Badeblatt*, Baden – Baden, 14. 3. 1892

¹³⁵ Antonio Stradivari (1644-1737) byl italský mistr houslař, nejslavnější představitel cremonské houslařské školy

Jak se dozvíme v pozdějších kapitolách, nejednalo se o první stradivárky, ke kterým si Halíř našel cestu.

V témže roce Halíř provede ještě několikrát Lalovu Španělskou symfonii spolu s Houslovým koncertem D dur Niccola Paganiniho¹³⁶ a v prosinci ještě stihne vystoupit s komorním programem v Praze.

¹³⁶ Niccolo Paganini (1782-1840) byl italský houslista, kytarista a hudební skladatel.

6.6 Halířova autorská kadence k Brahmovu houslovému koncertu D dur a Houslový koncert Karla Halíře¹³⁷

Dne 6. listopadu 1893 vystoupil Karel Halíř se dvěma houslovými koncerty: Brahmovým koncertem D dur, u nějž hrál svou vlastní kadenci, a Koncertem pro housle a orchestr D dur, jehož autorem byl Halíř sám. Na koncertě byl tehdy přítomen i Petr Iljič Čajkovskij.

Konečná verze Halířovy kadence ke Koncertu pro housle a orchestr D dur od Johanna Brahmsa musela být zhotovena někdy kolem roku 1895 a publikována byla v roce 1899. Karel Halíř se pravděpodobně chtěl pokusit prosadit jinou kadenci než Joachimovu, která se dnes hrává nejčastěji. Eduardo García Salas se pokusil o Halířově kadenci informovat slavné houslisty současnosti a některým z nich ji osobně předal. Patří mezi ně např.: Augustin Dumay,¹³⁸ Josef Špaček,¹³⁹ Ning Feng,¹⁴⁰ Sayaka Shoji,¹⁴¹ Renaud Capuçon,¹⁴² Hilary Hahn,¹⁴³ nebo Anne-Sophie Mutter.¹⁴⁴ Anne Sophie Mutter reagovala na Halířovu kadenci slovy: „*Halířova Kadence je velmi vzrušující, hrát však budu raději tu Joachimovu.*“ Eduardova snaha prozatím nepřispěla k tomu, aby byla kadence hrána častěji, avšak nezávisle na něm je v posledním vydání Brahmsova houslového koncertu od nakladatelství Bärenreiter¹⁴⁵ připojeno sedm kadencí, mezi nimiž je kromě Joachimovy i kadence Halířova, Heermannova, Auerova nebo Busoniho. Můžeme tedy očekávat, že v budoucnu se díky tomuto vydání dostane kadence do širšího povědomí.

Manuskript Halířova houslového koncertu můžeme najít v archivu Krkonošského muzea ve Vrchlabí. Jedná se o redukci díla pro housle a klavír, z níž se zachovala pouze první věta a část věty druhé. Spolu se sólovým partem koncertu jsou zachovány i některé orchestrální party.

¹³⁷ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/12, kart. kt 1, skladby K. Halíře, čas. rozsah 1880–1900.

¹³⁸ Augustin Dumay (narozen 1949) je francouzský houslista a dirigent.

¹³⁹ Josef Špaček (narozen 1986) je český houslista.

¹⁴⁰ Ning Feng (narozen 1982) je čínský houslista.

¹⁴¹ Sayaka Shoji (narozena 1983) je japonská houslistka.

¹⁴² Renaud Capuçon (narozen 1976) je francouzský houslista.

¹⁴³ Hilary Hahn (narozena 1979) je americká houslistka.

¹⁴⁴ Anne-Sophie Mutter (narozena 1963) je německá houslová virtuózka, přezdívána „královna houslí“.

¹⁴⁵ BRAHMS, Johannes. Concerto for Violin and Orchestra op. 77. Germany: Bärenreiter, 2018. ISMN: 9790006526161.

6.7 Zakončení Výmarského období¹⁴⁶

V roce 1894 dostal Halíč nabídku k pedagogické činnosti na berlínské hudební univerzitě. Před odchodem z Výmaru v roce 1894 Karel Halíč absolvoval ještě několik významných koncertů jako koncertní mistr výmarské dvorní kapely. 10. května 1894 zde měla premiéru opera Richarda Strausse Guntrama a 16. dubna 1894 vystoupil ve Výmaru s Beethovenovým houslovým koncertem pod taktovkou Richarda Strausse. Beethovenův houslový koncert byl bezesporu jedním z koncertů, které Halíč prováděl nejčastěji. Zajímavé je srovnání Halíčovy a Sarasateho interpretace tohoto koncertu, neboť Sarasate byl za provádění Beethovena často velmi kritizován. Dopis od samotného Sarasateho Karlu Reineckemu, který byl napsán v Liverpoolu 6. prosince 1879, uvádí:¹⁴⁷

Můj milý mistře,

V případě potřeby mohu hrát v Gewandhausu 1. ledna, i když jsem měl být slyšen 3. ve Vídni. Co bych měl ale hrát? Beethovena ne, příliš by mě kritizovali ...

Další souvislosti najdeme v dopise z 15. listopadu 1883, který František Ondříček odeslal z Vídně Antonínu Dvořákovi:

Milý příteli!

Mluvil jsem zde se Sarasatem a ačkoliv ví, že já zde hraju Váš koncert, mluvil o tomto díle velmi dvojitě, což mne tak rozhněvalo, že jsem mu řekl, že to nezná. Na to on poznamenal, že to hrál – z listu, což pokládám ovšem za lež, protože se takový houslista ještě nenarodil.

Ještě hůře vyslovil se ke Koptovi ve Štýrském Hradci o Vašem koncertu – pravil mu, že Joachim jej jistě hrát nebude, že je to samé tititi a zastaralá forma. Já jsem hlavně proto Sarasata už nenavštívil a nedal mu svou fotografii, o kterou mne žádal.

Chtěl jsem hrát Váš koncert v Hamburku dne 23. tohoto měsíce, ale oni zamítli – proč nevím, ale dovím se. Já navzdor tomu do Frankfurtu i do Brém oznámil Váš koncert. Budu jej také

¹⁴⁶ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíč, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halíčovi, čas. rozsah 1888–1910.

¹⁴⁷ Původní zdroj dopisu není k dohledání, přepis dopisu je do této práce přejatý od Eduarda García Salase.

na svém velkém koncertu zde podruhé hráti, samosebou se rozumí, že s orchestrem ve velkém Musikvereinsaalu.

Vidíte, milý příteli, že na mne si nemůžete stěžovat, a byl bych rád, kdybych Váš koncert mohl hrát v Londýně na jaře.

Pozdravuju Vás a Vaši paní a jsem Vám oddaný přítel

Fr. Ondříček

P. S.: Sarasate hrál Beethovena španělsky – k utečení, jak mohl rozumět Vašemu koncertu.¹⁴⁸

Dopisy, které jsme v této kapitole citovali, dobře vystihují rivalitu mezi tehdejšími houslovými mistry a jejich vznětlivé povahy. Nemůžeme se divit, že skrze tyto řádky promlouvá určitá dávka ješitnosti, kterou se často umělci nechávají unášet. Pravdou však je, že Sarasate tehdy zastupoval určitý „novodobý“ houslový směr, který se poněkud odlišoval od klasické houslové školy a pro většinu jeho kolegů mohlo být těžké jeho osobité působení přijmout.

¹⁴⁸ KUNA, Milan. *Antonín Dvořák korespondence přijatá: 5 1877–1884*. Praha: Supraphon, 1996, s. 424–425

7 Druhé berlínské období¹⁴⁹

V červenci roku 1894 proběhla korespondence mezi Halířem a Joachimem, ve které si Halíř ujasňoval podmínky svého nástupu v Berlíně a domlouval všechny další důležité okolnosti související se změnou svého působiště. Halíř ukončil své velmi úspěšné desetileté výmarské období a na konci srpna se s rodinou přestěhoval do Berlína.

Od 1. října 1894 se stal Halíř pedagogem berlínské hudební univerzity a již 1. prosince 1894 zde při oslavách 25. výročí univerzity provedl Koncert pro housle a orchestr G dur od Josepha Joachima. Je nám známo, že Halíř na této univerzitě odchoval nejméně 89 žáků.

Kromě pozice profesora na podzim roku 1894 také získal místo koncertního mistra orchestru Hofoper Berlin, který tehdy pracoval pod vedením Felixe Weingartnera a Richarda Strausse.

Pro Karla Halíře byla tato léta počátkem vrcholně věhlasného období. Věnujme nyní prostor několika novinovým úryvkům, které tuto skutečnost dokládají a krásně dokreslují atmosféru tehdejšího hudebního života, dění a pověsti Karla Halíře:

The Musical Courier, New York, 16. ledna 1895: (přeloženo z anglického originálu):
(...) *Houslista s perfektní technikou levé ruky a špatným vedením smyčce je jen polovičním umělcem. Takový umělec nemůže být nazýván skvělým houslistou, neboť všestranný hráč musí bezpodmínečně mít dobrou techniku i ve vedení smyčce. Uvědomme si, jak rozdílné jsou aspekty použití smyčce v dílech Spohra a Paganiniho! V dílech Spohra je nezbytné důkladné a detailní*

Obrázek 18: Karel Halíř, profesor, Berlín

¹⁴⁹ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

promyšlení ekonomiky smyčce, doslova každý centimetr musí být správně využit. Nezbytností je pevné staccato, legato a někdy také specifické martelé. Oproti tomu u Paganiniho jsou nutností smyky spiccato, arpeggio, staccato volante¹⁵⁰ a portamento. Dobře jsem slyšel zahrát skladby těchto dvou autorů pouze dva houslisty, a to Halíře a Burmestera. Pro kvalitní tvorbu zvuku je zkrátka nutná hluboká znalost práce se smyčcem. Krása tónu je otázkou kvality i síly, tón je primární poznávací znak houslové hry. Jak tedy tvořit zdravý a silný tón? Kdybychom se otázali klavíristy, bezesporu by nás zahrnul celou řadou odpovědí. Ovšem kolik čtenářů zodpoví otázku, jak tvořit kvalitní tón na housle? Jistě, určitý vrozený smysl pro tónovou krásu je základním předpokladem pro možný vývoj na vysokou úroveň, jsou zde ale také technické či teoretické aspekty, které, jsou-li vědomě užívány, povedou jistě ke skvělým výsledkům. Prvá důležitá věc k tvorbě dobrého tónu je spolehlivá intonace; zbytek závisí na technice práce se smyčcem. Vraťme se však k Halířovi. Jeho intonace je dokonalá. Asi před dvěma lety koncertoval August Wilhelmj¹⁵¹ napříč Německem, a tak jsem využil několika příležitostí navštívit jeho koncert. V Jeně jsme se po koncertě dokonce setkali osobně. Houslista byl toho večera v dobrém rozmaru, a tak jsem se nezdráhal vyzpovídat ho z různých záležitostí týkajících se houslí a života houslistů. Téma naší konverzace se po chvíli stočilo k problematice houslové intonace. Nikdy nezapomenu na jeho poznámky k tomuto tématu a na poctu, kterou tehdy vzdal dvěma houslistům. Po tom, co jsme diskutovali o přednostech každého významného houslisty, kterého slyšel, prohlásil: „Musím však říci, že jsem slyšel pouze dva houslisty zahrát celý koncert vcelku s absolutně perfektní intonací, a to Sarasateho a Halíře.“ Byl to obrovský kompliment, protože tak přísného posluchače s tak vytríbeným sluchem jako byl Wilhelmj bychom jinde těžko hledali. Halířova kantiléna je překrásně měkká, zpěvná a barevná a jeho pianissimo má velmi osobitý charakter. Jeho osobitý, měkký a sametový tón člověka snadno okouzlí. Při hraní pianissima používá docela velkou část smyčce, což jsem viděl pouze u cellisty Hugo Beckera.¹⁵² Zahrát pianissimové pasáže širokým, volným smykem je velmi obtížné a odvážné, protože je nutné, aby se žíně dotýkaly struny jen velmi lehce, jako pířko. Tímto způsobem lze však vytvořit okouzující kvalitu tónu, v čemž Halíř vyniká. Halířovo pole působnosti je v zahraničí. Je koncertním mistrem nejlepšího orchestru na světě; učitelem na stejné vysoké škole, kde vyučuje také Joachim; kvartetním hráčem takovým, že lepšího snad neznáme, a hlavně nejvíce populárním houslovým virtuosem v Severním Německu. Minulou

¹⁵⁰ Označováno také jako flying staccato, nebo řadové spiccato; podobné řadovému staccatu, ale noty jsou hrány více nad strunou, ve vzduchu.

¹⁵¹ August Wilhelmj (1845-1908) byl německý houslista a hudební pedagog.

¹⁵² Hugo Beckera (1863-1941) byl významný německý violoncellista, hudební pedagog a skladatel.

sezonu se objevil jako sólista v šedesáti různých městech napříč Německem, Holandskem, Švýcarskem a Itálií, přičemž zvládal plnit i všechny své další povinnosti. Tuto sezonu není schopný přijímat všechny sólové zakázky. Také se věnuje soukromé výuce, ale pouze v případě, že se jedná o studenta výjimečného nadání. V roce 1889 pan Otto Floersheim napsal: „Halíř je nadcházejícím houslistou Německa“. Tento velký kritik psal se skutečnou prorockou předvídatostí. Za posledních několik let se z Halíře stal umělec obdivuhodného rozměru a nyní se již obecně připouští, že je Halíř stavěn nad všechny umělce s tím nejlepším hudebním nadáním a postavením v hudebních kruzích a přejímá tak pozici a laťku, která byla dlouho držena dnes již staříčkým Josephem Joachimem.¹⁵³

Podobně popisuje Halířovo umění i článek z časopisu Daheim z 23. března 1895: *Pokud se rozhlédneme mezi současnými houslisty, kteří dosáhli slávy a renomé jako mistři svých nástrojů, musí být Karel Halíř jmenován nejlepším. Halíř pochází z nejvíce hudební země na světě, z Čech, kde je hudební talent tak běžný, že by člověka neudivilo, ani kdyby vrabec v kdejaké vesnici zpíval jako slavík. Halíř se narodil 1. února 1859, jako syn uznávaného úředníka spořitelny v Hoheneibe, městě s 6 000 obyvateli. (...) Halíř je houslistou skvělého stylu; jeho virtuosita je vsutku bravurní a moderní v tom nejlepším slova smyslu. Hra tohoto umělce je charakterizována osobitým a vřelým projevem a skutečně ušlechtilým, sametovým tónem.*¹⁵⁴

¹⁵³ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *The Musical Courier*, New York, 16. ledna 1895, strana 14

¹⁵⁴ *Tamtéž viz pozn. č. 152, Daheim*, 23. 3. 1895

7.1 Kvartetní činnost Karla Halíře¹⁵⁵

Jak již víme, Halíř byl kromě své sólové dráhy také proslulým kvartetním a komorním hráčem. Na podzim roku 1895 se prvně zúčastnil koncertu s Joachimovým kvartetem, v němž byl později, v letech 1897 – 1907 oficiálním členem na pozici druhých houslí. Složení kvartetu v těchto letech bylo následující: Joseph Joachim – první housle, Karel Halíř – druhé housle, Emanuel Wirth¹⁵⁶ – viola a Robert Hausmann¹⁵⁷ – violoncello.

Svůj první koncert s tímto tělesem 26. 10. 1895 absolvoval jako záskok namísto houslisty Johanna Kruse. Od Josepha Joachima tehdy obdržel Halíř následující dopis, ve kterém ho Joachim žádá, zda by se nemohl této pozice ujmout:

Gossensass, Tyrolsko, 26. srpna 1895

Vážený příteli a kolego!

Paní Kruse mi právě napsala, že se její manžel nestihne do října vrátit, protože nechce opustit umírajícího otce v Melbourne. To mě přivádí do rozpaků, protože nevím, jak nyní zorganizovat vystoupení kvartetu na hudebním festivalu v Meininger, který trvá od 27. do 30. září. Nejprve jsem myslel na Brama Elderinga, ale při bližším zvážení jsem si uvědomil, že to nebude možné, protože kvůli zkouškám orchestrálního a sborového programu s námi nebude moci v Berlíně zkoušet. Jedná se pouze o Beethovenovu a Brahmovu komorní hudbu a já se nyní v této nouzi ptám, zda byste, milý příteli, mohl při této příležitosti zaujmout Kruseovo místo? Spadl by mi skutečně kámen ze srdce, pokud byste přeci jen mohl vyhradit si čas. Od 16. bychom pak mohli cvičit v Berlíně a byl by to myslím pěkný umělecký čas, na který se už předem těším. Napište mi nebo telegrafujte brzy a buďte pevně přesvědčen, že ať už bude vaše rozhodnutí jakékoli, mé přátelství k Vám se nikterak nezmění...¹⁵⁸

19. března 1896 vystoupil Karel Halíř s Halířovým kvartetem v Bechsteinově sále v Berlíně. Kvarteto na tomto koncertě vystoupilo ve složení: Karel Halíř – první housle, Carl

¹⁵⁵ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

¹⁵⁶ Emanuel Wirth (1842-1923) byl německý houslista a violista.

¹⁵⁷ Robert Hausmann (1852-1909) byl německý violoncellista, hudební pedagog a skladatel

¹⁵⁸ JOACHIM, Joseph, Andreas MOSER a Johannes JOACHIM. *Briefe von und an Joseph Joachim*. Berlin, J. Bard, 1913, s. 451.; dostupné z: <https://archive.org/details/briefevonundjose03joac/page/450/mode/2up>

Markees¹⁵⁹ – druhé housle, Adolf Müller – viola a Hugo Dechert – violoncello. Dnes zapomenutý Bechsteinův sál byl v roce 1892 otevřen sérií koncertů renomovaných umělců. Tehdy zde vystoupil Hans von Bülow, Joseph Joachim, Johannes Brahms, nebo Anton Rubinstein.¹⁶⁰ Později zde vystoupilo i například České kvarteto ve složení: Karel Hoffmann¹⁶¹ – první housle, Josef Suk¹⁶² – druhé housle, Oskar Nedbal¹⁶³ – viola a Hanuš Wihan – violoncello.

Důležitým mezníkem pro Halíře byl koncert v květnu 1896, na kterém provedlo Halířovo kvarteto společně s Joachimovým kvartetem Oktet op. 87 e moll od Louise Spohra.¹⁶⁴ Je pravděpodobné, že právě tento koncert utvrdil Joachima v tom, aby Halíře požádal o oficiální přijetí pozice druhých houslí ve svém slavném kvartetu.

Halíř s oběma kvartety absolvoval mnoho významných koncertů. Jmenujme nyní jako příklad koncerty v lednu 1902, kdy Halířovo kvarteto v rámci svého francouzského turné uskutečnilo dva koncerty pro Societat Philharmonique s díly Mozarta,¹⁶⁵ Haydna¹⁶⁶ a Beethovena. Dne 2. dubna 1903 vystoupilo Halířovo kvarteto v Broadwood v Londýně a o měsíc později, 1. května 1903, vystoupil Halíř s Joachimovým kvartetem ve slavné londýnské James Hall. Dne 17. června 1907, téměř dva měsíce před smrtí Josepha Joachima, vystoupilo Joachimovo kvarteto v londýnské Wigmore Hall, kde provedlo díla Haydna, Mozarta a Beethovena. Joachim se tehdy již nemohl koncertů z vážných zdravotních důvodů účastnit a požádal Halíře, aby se přesunul místo něho na pozici prvních houslí.¹⁶⁷

Halíř tedy do roku 1907, kdy Joseph Joachim zemřel, působil jak v Halířově kvartetu na pozici prvních houslí, tak v Joachimově kvartetu na pozici druhých houslí. Fakt, že byl členem dvou kvartetů na dvou různých pozicích, nás pouze utvrzuje v tom, jak geniálním a pohotovým houslistou musel Halíř být.

¹⁵⁹ Carl Markees 1865-1926)

¹⁶⁰ Anton Rubinstein (1829-1894) byl ruský klavírista, skladatel a dirigent.

¹⁶¹ Karel Hoffmann (1872-1936) byl český houslový virtuóz a hudební pedagog.

¹⁶² Josef Suk (1874-1935) byl český skladatel, houslista a pedagog.

¹⁶³ Oskar Nedbal (1874-1930) byl český hudební skladatel, dirigent a violista.

¹⁶⁴ *Universität der Künste Berlin - Universitätsarchiv*, Bestand 1, Gedruckte Jahresberichte 1876-1910

¹⁶⁵ Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) byl rakouský hudební skladatel a klavírní virtuóz.

¹⁶⁶ Franz Joseph Haydn (1732-1809) byl rakouský hudební skladatel

¹⁶⁷ *Program koncertu Casals Quartet: 4. ročník festivalu Hommage á Karel Halíř 2014*. Vrchlabí.

Obrázek 19: Halířovo kvarteto; zleva – Hugo Dechert, Karel Halíř, Gustav Exner, Adolph Müller

Obrázek 20: Halířovo kvarteto; zleva – Karel Halíř, Hugo Dechert, Adolph Müller, Gustav Exner

Obrázek 21: Joachimovo kvarteto

Obrázek 22: Joachimovo kvarteto

Obrázek 23: Joachimovo kvarteto, pohlednice s autogramy umělců

7.2 Americké turné

Berlin Correspondence of the Musical courier, 30. června 1896 (přeloženo z anglického originálu): Karel Halíř, jeden z největších žijících houslistů, letos na podzim navštíví Ameriku. Zpráva o jeho pobytu jistě potěší tisíce milovníků houslové hudby po celé naší zemi. V Americe v posledních letech nebyl nedostatek evropských houslistů, ale nikdo z nich nedosahoval Halířových kvalit. V Halířovi máme především umělce, jehož nejvyšším cílem je hluboká hudební interpretace a jenž se nikdy nesnaží o virtuózní efekty. Přesto ale je Halířova technika úžasná! Samozřejmá, svrchovaná, sebejistá. A co se týče vedení smyčce – v tomto ohledu mu není rovno. Slyšel jsem všechny slavné houslisty dnešní doby a troufám si tvrdit, že ani jeden z nich neměl takovou kontrolu nad smyčcem, jako má Halíř. Díky tomu je jeho tón vždy krásný, a to v rychlém i pomalém tempu, při provádění adagioových kantilén či technicky obtížných pasáží. Zkrátka, vždy a pokaždé, je jeho tón ušlechtilý. Kromě toho vyniká i svým rozsáhlým repertoárem. Z houslové literatury hraje prakticky všechno, což nedokáže snad žádný jiný žijící houslista. Jeho hlavními koncerty během jeho amerického turné budou Beethoven, osmý Spohr; Čajkovskij, Brahms, Bruchův třetí koncert, Lalo a Paganini. Hraje také hodně Bacha

a samozřejmě mnoho menších děl. Poslechněte si jeho provedení Beethovenova koncertu! Je zcela jedinečné. Joachim ho také hrál, snad asi před dvaceti lety, ale s Halířem se rozhodně nemůže rovnat. Joachim vlastně nikdy neměl nad svou hrou takovou kontrolu, jakou má dnes Halíř.

Všem, kteří mají houslovou hru rádi, vřele doporučuji Halíře slyšet.

ARTHUR M. A. BELL ¹⁶⁸

Přesně takové bylo ohlášení Halířova nadcházejícího amerického turné, na které houslista odjel v listopadu roku 1896. Koncertní turné trvalo tři měsíce a Halíř se tehdy představil celkem na 25 koncertech. Nejprve se uvedl v New Yorku, dále v Kolumbii, Ohio, Chicagu, Milwaukee, St. Paul, Minneapolis, Philadelphii, Washingtonu, Minnesotě, Bostonu, Baltimoru, Cambridge a dalších městech. Jak jsme se již dočetli v novinovém článku výše, na koncertech prováděl především houslové koncerty Petra Iljiče Čajkovského, Ludwiga van Beethovena a osmý Houslový koncert od Louise Spohra. Během turné vystoupil s řadou významných amerických orchestrů jako například Boston Symphony Orchestra, New York Philharmonic nebo Chicago Symphony Orchestra, a to pod vedením známých dirigentů, uveďme prozatím například Theodora Thomase,¹⁶⁹ Waltera Damrosche¹⁷⁰ či Antona Seidla.¹⁷¹

Ze dne 11. září 1896, krátce před odjezdem Halíře do Spojených států, se nám dochoval dopis,¹⁷² v kterém Joachim píše Halířovi (přeloženo z německého originálu):

Milý příteli a kolego!

Prvně musím říci, že mě velmi potěšilo slyšet Vaše poslední zprávy. Vaše cesta je dobře naplánována a zdá se, že budete mít i dosti času k odpočinku. Já i všichni ostatní Vás budeme postrádat velmi neradi, přesto Vám ze srdce přeji štěstí a úspěchy na dalekém Západě. Je mi obzvláště milé Vám skrze propůjčení mého anglického Stradivari prokázat kolegiální

¹⁶⁸ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *Berlin Correspondence of the Musical courier*, 30. 6. 1896

¹⁶⁹ Theodor Thomas (1835-1905) byl německo-americký houslista a dirigent, zakladatel a ředitel Chicagského symfonického orchestru.

¹⁷⁰ Walter Johannes Damrosch (1862-1950) byl německo-americký dirigent a skladatel. Byl dlouholetý ředitel Newyorského symfonického orchestru, zasloužil se též o založení Carnegie Hall.

¹⁷¹ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

¹⁷² JOACHIM, Joseph, Andreas MOSER a Johannes JOACHIM. *Briefe von und an Joseph Joachim*. Berlin, J. Bard, 1913, s. 461.; dostupné z: <https://archive.org/details/briefevonundjose03joac/page/460/mode/2up>

službu, nejhezčí spojení během našeho odloučení. Vaším uměleckým úctyhodným rukám se již může něco svěřit. Je pro mne znamenitým zážitkem vidět Vás přiklonit se ke Stradivarimu, který též odpovídá mému ideálu, co se zvuku týče. Elastičnost a, řekl bych mnohoznačnost tónu, není u žádných jiných tak velká. Vaše úspěchy budou doufám vést k vlastnímu získání jedněch takových houslí. Do té doby užívejte tyto housle od přítele. Snad bychom mohli ještě společně uvážit, zda by nebylo účelné housle před cestu pojistit. Kessler nebo Hamig by Vám podali nepochybně zaručené informace, pokud byste se chtěl předem informovat.

Bud'te co nejsrdečněji pozdraven od Vašeho velmi uctivého

Josepha Joachima.

7.2.1 Stradivárky “Red Strad”

Na americkém turné měl tedy Halíč zapůjčené slavné Stradivariho housle známé jako „Red Strad 1720“ nebo „The Red Mendelssohn Strad 1720“, které Joachimovi byly představeny a věnovány v Londýně. Tento nástroj byl poté Joachimem laskavě zapůjčen Halíčovi na jeho americké turné. Tyto housle téměř okamžitě po dokončení Stradivarim v roce 1720 záhadně zmizely a dodnes není známo, kde nebo u koho se od doby vzniku po následujících 200 let nacházely. Mnoho historiků, novinářů či spisovatelů spekovalo nad tím, jakým příběhem si prošly, až nakonec jejich mystickou historii uchoпил režisér Francois Girard,¹⁷³ který na tomto základě postavil fiktivní příběh filmu “*The Red Violin*”, v překladu “*Krvavé housle*”. Dnes na tyto housle hraje houslistka Elizabeth Pitcairn,¹⁷⁴ která již dvakrát s tímto nástrojem účinkovala na festivalu Hommage à Karel Halíč v Halíčově rodném Vrchlabí.¹⁷⁵

New York Times 5. listopadu 1896 ohlásily Halíčův příjezd (přeloženo z anglického originálu):¹⁷⁶ „Mezi cestujícími na parníku Trave, který dorazil včera, přijel do města i Karel Halíč, student Joachima, přední houslista a profesor Královské hudební školy v Berlíně. Halíč

¹⁷³ Francois Girard (narozen 1963) je francouzsko-kanadský režisér a scénárista.

¹⁷⁴ Elizabeth Pitcairn (1973) je americká houslistka

¹⁷⁵ Stradivarius. *Elizabeth Pitcairn: American Classical Violinist* [online]. [cit. 2022-06-27]. Dostupné z: <https://www.elizabethpitcairn.com/stradivarius/>

¹⁷⁶ *Krkonoské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíč, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halíčovi, čas. rozsah 1888–1910. *New York times*, 5. 11. 1896

je mnohými považován za prvního mezi houslisty, v současné době je koncertním mistrem dvorního berlínského operního orchestru a taktéž jedním z prvních mužů v berlínských hudebních kruzích. (...) Housle, na které zde bude provádět všechny koncerty, budou slavné Stradivarky, které Joachimovi darovalo londýnské město. Tento nástroj je spíše znám jako „Red Strad“ a je oceněn na 12 000 \$.”

Svůj americký debut Halíř absolvoval 13. a 14. listopadu 1896 v proslulé newyorské Carnegie Hall, kde provedl s Newyorským symfonickým orchestrem Beethovenův koncert D dur. V kritikách, které hned druhý den vyšly v New York Times, se dočteme: „Beethovenův koncert v Halířově podání byl jednou z nejzajímavějších a nejobdivuhodnějších houslových skladeb, které kdy New York slyšel“.¹⁷⁷

Další zajímavé zprávy máme z Bostonu, kde Boston Sunday Globe a několik dalších denních tisků 29. listopadu 1896 podalo zprávu, díky které víme, že Halíř se zde potýkal s velkým horkem a dusnem, v důsledku čehož se mu během koncertu několikrát uvolnily struny. Ani to však nepřekazilo jeho mistrovský výkon, a tak si Halíř opět obhájil svou úspěšnou pověst. Halíř zde vystoupil s Boston Symphony Orchestra pod taktovkou Emila Paura a stejně jako na svých debutových koncertech v New Yorku i zde v Bostonu provedl Beethovenův houslový koncert s Joachimovou kadencí, a to, jak jinak, než s velkým úspěchem: „Sólistou večera byl Karel Halíř, který zahrál Beethovenův houslový koncert, nejkrásnější mistrovské dílo, jaké kdy bylo pro housle napsáno. Jeho provedení bylo nádherné, plné důstojnosti, čistoty, vkusu a stylové vytríbenosti.“ (...) „Posluchač skutečně poslouchá Beethovena, a nikoliv pana Halíře, což je tou nejvyšší poctou, jakou můžeme interpretovi vzdát. Nebylo to jen skvělé houslové hraní, bylo to úplné odhalení jedinečné práce velkého mistra.“ (...) „Většina vynikajících umělců má jednu hlavní charakteristiku, která je odlišuje před ostatními. Kdybychom měli takovou zvláštní kvalitu vybrat u Halíře, jistě bychom měli říci, že jeho hluboké výrazové citění je zcela oproštěno od jakéhokoliv projevu hrubosti či vulgarity. Halíř je tak velkou a silnou osobností, že si může dovolit být v projevu něžný.“ (...) „Jedinou malou chybičkou, kterou by bylo možné Halířovi připsat, je jeho přílišná snaha o dokonalou preciznost. Tato jeho akurátnost tak tlumí projev entuziasmu a vášně, jež by jinak v jeho vznešené hře jistě byly více znát.“ (...) „Celý jeho obdivuhodný výkon dostal vysokému ocenění, Halíř se několikrát za dlouhotrvajícího nadšeného potlesku vracel na podium.“¹⁷⁸

¹⁷⁷ Tamtéž viz pozn. č. 175

¹⁷⁸ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. Boston Sunday Globe, 29. 11. 1896

Noviny Boston Daily Advertiser 30. listopadu 1896 napsaly (přeloženo z anglického originálu): „Pan Halíř podal výkon, na který dlouho nezapomeneme. Každý Beethovenův koncert je do určité míry symfonií a orchestr pod vedením pana Paura má velký podíl na Halířově triumfálním výkonu. Je třeba říci, že je na čase přestat vyznávat neustálé pochvaly tomuto orchestru, protože výkon, jako nyní předvedl, dosáhl standardu mimo rámec toho, na co jsme u něho byli zvyklí v minulosti. Dokonalost nyní plně napravuje kritiky napsané v časech, kdy úroveň orchestru byla v úpadku. Od doby, kdy je ve vedení orchestru pan Paur, se jeho úroveň začala úžasně obracet k lepšímu. Halíř se nechal po koncertě slyšet, že těžko najdeme ve světě orchestr lepší než tento a že snad jediným tělesem, ke kterému bychom ho mohli přirovnat, je Lamoureuxův orchestr v Paříži. Vraťme se však k Beethovenovu koncertu; jedná se o téměř nehratelné dílo a také o hudbu, která pro běžného posluchače není příliš atraktivní. Rozsáhlá první věta se svým geniálním hlavním tématem o čtyřech úderech je ukázkou ranné Beethovenovy tvorby, jako je třeba 5. symfonie nebo klavírní sonáta b moll op. 106. Toto dílo by též mohlo nést přívlastek „Per aspera ad astra“. S čerstvým dojmem z tohoto díla je zajímavé přečíst si recenzi v „Allgemeine Musikzeitung“ z ledna 1807: „Obdivovatelé múzy Beethovenovy jistě bude zajímat, že skladatel právě dokončil houslový koncert, jak je nám známo, prozatím jeho první. Byl premiérován eminentním houslistou Klementem¹⁷⁹ na benefičním koncertě. Protože však Klement hrál části koncertu z listu, působilo tentokrát jeho vystoupení spíše bázlivě, nežli elegantně a jemně.“

¹⁷⁹ Franz Joseph Clement (1780-1842) byl rakouský houslista, klavírista, skladatel a dirigent vídeňského Theater an der Wien.

V Boston Journal ze 6. prosince 1896 můžeme číst (přeloženo z anglického originálu): „*Pan Paur má upřímný, příjemný smích, který vždy rozzáří celou jeho tvář a jasně ukazuje laskavost jeho srdce. Slavný Halíč, který byl sólistou posledního symfonického koncertu, je starým přítelem pana Paura, vlastně byl kdysi jeho koncertním mistrem a během svého pobytu v Bostonu Paurovým hostem. Je tak povznášejíci vidět ty dva; pana Halíře, držíc housle v ruce, a pana Paura u klavíru, jak rozprávějí společně o vzpomínkách, které byly oživeny kusem, jež právě pan Halíč dohrál. Máme je tu oba opět pohromadě, smějící se starým vzpomínkám, které již byly téměř v zapomnění a vzpomínající na staré dobré časy.*“¹⁸⁰

Obrázek 24: Karel Halíč a Emil Paur

Obrázek 25: Emil Paur a Karel Halíč

¹⁸⁰ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíč, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *Boston Journal*, 6. 12. 1896

Dne 4. prosince 1896 Halíř opět koncertoval v newyorské Carnegie Hall. New York Times 5. prosince 1896 přišly s následující recenzí: „*Druhý odpolední koncert Symphony Society se konal včera v Carnegie Hall. Program byl následující: scherzo Královny Mab z Berliozovy¹⁸¹ symfonie Romeo a Julie; Spohrův houslový koncert; Koncertní ouvertura op. 36 „Na jaře“ od Karla Goldmarka;¹⁸² rozmarné Rondo pro housle a orchestr od Saint-Saënsa a magická ohnivá hudba Jízda Valkýrů od Wagnera. (...) Sólistou byl pan Halíř, houslista, který si již vytvořil znamenitou pověst a jehož další vystoupení jsou netrpělivě očekávána. Technicky je pan Halíř obdivuhodně vybaven. Jeho intonace je vynikající a rychlé pasáže a dvojhmaty byly jasné a čisté. Toto je samozřejmě hodnocení odvozené ze včerejšího odpoledního koncertu, na kterém jsme slyšeli díla, která nebyla zas natolik impozantní. Víme však, že smyčcová technika pana Halíře je dobrá, jeho staccato je obzvlášť čisté a stručně řečeno je Halíř zkrátka perfektním příkladem Joachimovy školy. Spohrovu skladbu zahrál obdivuhodně a potlesk, který dostal, byl plně zasloužený.*¹⁸³

Dále Halíř vystoupil opět s Beethovenovým houslovým koncertem ve Philadelphii a opět s velkým úspěchem; The Times Philadelphia, 8. prosince 1896: „*To, čím je Halíř obdařen, je příliš mimořádné na to, než aby bylo nutné diskutovat o jeho nedostacích. Hrál Joachimovy kadence. Nejsou příliš krásné, ale technicky jsou tak komplikované, že jejich náročnost sahá až na hranice proveditelnosti. Halíř je hrál tak jistě, lehce a s dokonalou čistotou, jako by se jednalo o ta nejjednodušší cvičení. Orchestr sehrál svou velkou roli v koncertu také krásně.*“¹⁸⁴

Následovalo koncertní vystoupení v Metropolitní opeře v New Yorku, které uspořádal Bostonský symfonický orchestr pod vedením dirigenta Paura. Halíř zde zahrál Houslový koncert D dur od Petra Iljiče Čajkovského. Pro veřejnost už byl v tu dobu Halíř známý více než jak by se v případě zahraničního umělce, který byl v zemi méně než dva měsíce, dalo očekávat. Halíř již zde byl slyšen dvakrát na koncertech Filharmonické společnosti, dvakrát na setkáních Symfonické společnosti a jednou na soukromém koncertu Arion Clubu. Publikum, před nímž je pro každého hudebníka ctí vystoupit, ho odměnilo uznáním a aby uspokojil zjevně upřímnou touhu po přídavku, zahrál zde ještě Gavottu z Bachovy sólové sonáty E dur.¹⁸⁵

¹⁸¹ Louis-Hector Berlioz (1803-1869) byl francouzský skladatel, spisovatel a hudební kritik.

¹⁸² Karl Goldmark (1830-1915) byl maďarský hudební skladatel, působící především ve Vídni.

¹⁸³ *Tamtéž viz pozn. č. 179, New York times, 5. 12. 1896*

¹⁸⁴ *Tamtéž viz pozn. č. 179, The Times Philadelphia, 5. 12. 1896*

¹⁸⁵ *Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. New York Daily Tribune 11. 12. 1896*

V jedné z recenzí na tento koncert se objevuje celkem negativně laděná kritika. Je to jedna z mála negativních kritik, které jsme v historických materiálech objevili, ale nevíme, z jakých novin pochází: „*Houslový koncert Čajkovského zde byl slyšen již dříve a bylo mu věnováno mnohem více přátelského a nadšeného zacházení než včera večer. Pan Halíř vypadá jako nezkrotný Kalmyk,¹⁸⁶ nicméně hraje jako důstojný univerzitní profesor. Jeho tón naprosto postrádá základní kvality a poslední větu koncertu, jenž je z části folklorní, ryze slovanská a neměla by nechat posluchače v klidu, jen tak odehrával. Hrál čistě a svědomitě, ale bez špetky temperamentu, jež by nás rozvášnil natolik, že bychom se vznesli do výšin.*“

S tím souvisí i recenze, která vyšla 11. prosince 1896 v *The Sun*: *Pan Halíř hrál Čajkovského koncert s velkou precizností, ale s minimem představitivosti pro barevnost zvuku, a tedy místy jeho tón zněl příliš úzce. Jeho hra je jako sporá místnost – člověk by okolo sebe rád vnímal více prostoru a atmosféry.* Podobné tvrzení nacházíme i v *New York Herald* z 11. prosince 1896.¹⁸⁷

Jako poslední uvedme recenzi, která vyšla 26. prosince 1896 v *Cambridge*: *Pan Halíř sklídl za své provedení Spohra velkou a zaslouženou ovaci. Původně nám bylo oznámeno, že bude hrát Čajkovského a zpočátku nás změna programu nepříjemně rozladila. Nyní si však myslíme, že provedená změna byla moudrá, protože styl pana Halíře je mimořádně vhodný spíše pro práce starších mistrů nežli pro moderní školu. Jeho technika je výborná, ale někteří by možná nazvali styl Halířova hraní poněkud „staromódním“, klasickým a příliš striktním. Halířovo vystoupení jsme si však užili nesmírně a v jeho případě bylo moudré porušit zavedené pravidlo „bez přídavků“, protože nás potěšil velmi citlivým provedením Bachovy „Chaconne d moll“.¹⁸⁸*

Je nasnadě zamyslet se nad tím, co mohlo poněkud chladnější Halířův projev při hraní Čajkovského koncertu způsobit. Již z předchozích recenzí, které v této práci uvádíme, víme, že Halíř nebyl typem umělce, kterému by bylo přirozené záměrně vytvářet jakoukoliv show a cíleně se před publikem předvádět. Možná právě tato charakteristika způsobila poněkud chladnější přijetí tohoto díla u amerického publika, které naopak určitou míru exhibicionismu s nadšením vítá. Halíř hrál Čajkovského houslový koncert však již mnohokrát s velkým úspěchem, a tak je dosti možné, že zde sehrál roli i jiný, řekněme lidský, faktor. Měli bychom si připomenout, že Halíř tehdy prováděl původní, Auerem neupravenou verzi, jejíž některé

¹⁸⁶ Mongolská etnická skupina žijící především v Rusku, jejíž předci migrovali z Džungarie.

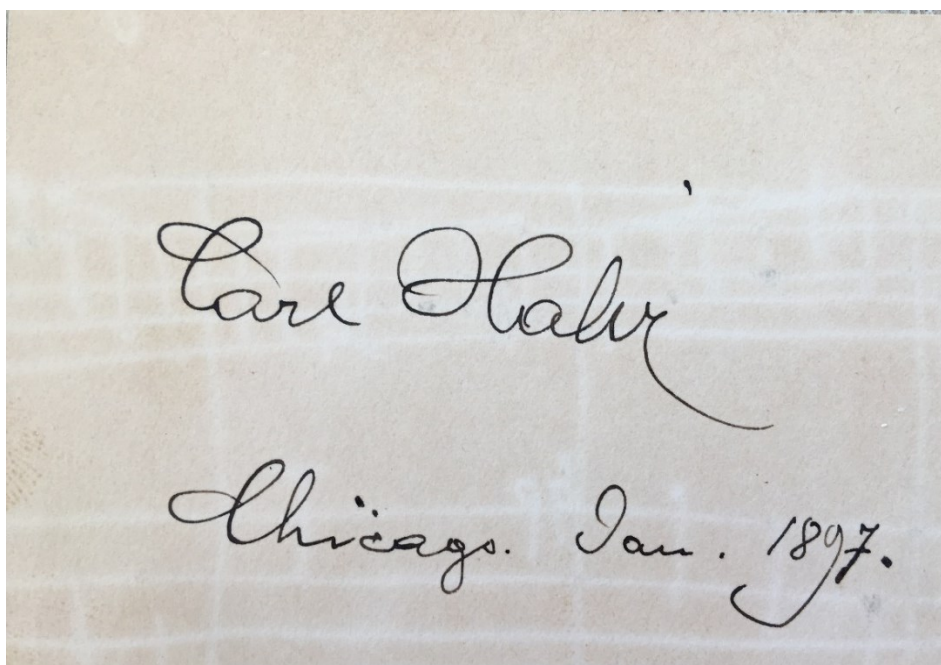
¹⁸⁷ *Tamtéž viz pozn. č. 184, The sun, 11. 12. 1896; New York Herald, 11. 12. 1896*

¹⁸⁸ *Tamtéž viz pozn. č. 184, Cambridge, 26. 12. 1896*

pasáže jsou skutečně pro mnoho houslistů téměř nehratelné. V kombinaci s určitou únavou, které se umělec na turné jistě nevyhne, muselo být tento koncert velmi těžké interpretovat a je možné, že zkrátka houslistovi již nezbyla energie k tomu, aby dílo provedl s plným nasazením.

Americký časopis *The Violinist* v dubnu 1903 přináší velmi obsáhlý článek¹⁸⁹ o Karlu Halířovi, jehož autorem je houslista Davol Sanders. Autor se zde vrací i k Halířovu americkému turné a pozastavuje se nad dopady, které vyvolaly ony negativní kritiky. Uvádí, že ačkoliv Halíř vložil do svého turné mnoho energie a snahy, bylo nakonec z části odvoláno. Důvody k tomu mohly být různé: negativní recenze mohly být neuváženým zhodnocením jakéhosi zhrzeného pisatele či snad cílenou snahou Halířových nepřátel poškodit ho skrze vykonstruované žurnalistické aféry. Je zde i možnost, že zkrátka Halířova specifická povaha americkému publiku nesedla. Výsledek byl však takový, že jeho jméno, které mělo ve světě vždy jasně stanovené vážené místo, bylo poněkud poškozeno a na Halíře se začal vytvářet zcela nepatřičný a chladný názor, způsobený absolutním neporozuměním umělce jeho formátu.¹⁹⁰

Celkový dojem z turné byl však velmi pozitivní a Halíř zde zanechal převážně dobrý dojem. Po návratu sám často vzpomínal na přijetí americkým publikem, a hlavně na spolupráci s Boston symphony orchestra, která zcela předčila jeho očekávání.

Obrázek 26: Autogram Karla Halíře zhotovený během amerického turné

¹⁸⁹ Fotografii originálu přikládáme do přílohy

¹⁹⁰ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *The Violinist*, 1903

7.3 Léta 1897 – 1904¹⁹¹

Po návratu ze svého dvouměsíčního amerického turné Halíř navázal na svou předchozí činnost. Dne 6. ledna 1898 byl v Berlíně uspořádán koncert k 60. narozeninám Maxe Brucha, na němž vystoupil Pablo de Sarasate, Halířovo kvarteto, sbory Berlínské filharmonické společnosti dirigované Siegfriedem Ochsem¹⁹² a další. Tento koncert je pravděpodobně prvním, na kterém Halíř a Sarasate účinkovali společně.

Dne 28. října 1899 byl Halíř pověřen evropskou premiérou Sonáty pro housle a klavír americké skladatelky Amy Beach¹⁹³ (1867-1944). Klavírního partu se tehdy ujala venezuelská klavíristka Teresa Carreño,¹⁹⁴ které Amy Beach věnovala svůj Koncert pro klavír a orchestr op. 45 cis moll. V recenzích z koncertu se mimo jiné dočteme, že autorka byla obdařena velmi dobrou hudební fantazií a recenzenti považovali její dílo za cenné obohacení houslové literatury.

Podle Halířovy korespondence kolem let 1900–1901 víme, že Halíř v tomto období bydlel na adrese Knesebeckstraße 72/73 ve známé berlínské čtvrti Charlottenburg. V lednu roku 1900 Halíř debutoval v Glasgow, kde provedl Beethovenův koncert D dur a vzbudil s ním opravdové nadšení. Dne 18. listopadu 1901 uvedl Halíř premiéru Divertissement pro housle a orchestr francouzsko-amerického skladatele Charlese Martina Loefflera¹⁹⁵ pod vedením Richarda Strausse.

Dne 9. února 1904 vystoupil Halíř v Madridu se Schumannovým triem. Trio se zde uvedlo prvně a vystoupilo ve složení: Georg Schumann¹⁹⁶ (klavír), Karel Halíř (housle) a Hugo Dechert¹⁹⁷ (violoncello). Časopis La Epoca 10. února 1904 uvádí: *Tito tři slavní umělci spolu tvoří vynikající soubor, v kterém je vše, co se týká speciální techniky komorní hudby naprostou samozřejmostí. Jejich interpretace se vyznačuje hlavně přirozeností a jednoduchostí. (...) V žádném díle nemohli být oceněni lépe než v Beethovenově prvním triu.*¹⁹⁸

¹⁹¹ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

¹⁹² Siegfried Ochs (1858-1929) byl německý sborový dirigent a skladatel.

¹⁹³ Amy Beach (1867-1944) byla americká skladatelka a klavíristka.

¹⁹⁴ Teresa Carreño (1853-1917) byla venezuelská klavíristka, sopranistka, skladatelka a dirigentka.

¹⁹⁵ Charles Martin Loeffler (1861-1935) byl německo-americký houslista a skladatel.

¹⁹⁶ Georg Schumann (1866-1952) byl německý skladatel a režisér.

¹⁹⁷ Hugo Dechert (1860-19223) byl německý violoncellista.

¹⁹⁸ Tamtéž viz pozn. č. 189, La Epoca, 10. 2. 1904

7.4 Rok 1905 a premiéra Sibeliova houslového koncertu

Rok 1905 byl rokem přinášejícím Halířovi mnoho důležitých a pro nás zajímavých událostí. Zároveň máme štěstí, že je toto období dobře zdokumentováno a můžeme se jím tedy zabývat podrobněji.

Italské noviny *La Stampa* 22. ledna 1905 uvádějí, že Halíř zde vystoupí na osmém koncertě „Společnosti komorní hudby“, a to společně s violoncellistou F. Seratem a klavíristou F. Bufalettim. Na programu byly sonáty Brahmsa, Beethovena a Schumanna.¹⁹⁹

V dubnu 1905 ve Francii mělo vystoupení Joachimovo kvarteto. Noviny *Musical Chronicle* vydaly recenzi od Jeana Chantavoina: *Filharmonická společnost zakončila velmi zajímavou sezónu pěti skutečně triumfálními a velkolepými večery. Joachimovo kvarteto z Berlína, které již dvakrát hostilo naši společnost, přijelo zahrát komplet Beethovenových kvartetů. Navzdory vysoké ceně vstupenek byl sál v rue d'Athènes každý večer zcela přeplněný. Mnoho lidí muselo stát či sedět na schodech. (...) Chválit Joachima by bylo zbytečné. Po 50 letech jeho působení je jeho sláva samozřejmá. Ve věku 74 let dnes pan Joachim stále pokračuje v koncertování a nadále řídí nejlepší smyčcové kvarteto, které existuje. Tři umělci, kteří s ním tvoří toto úžasné těleso – Halíř, Wirth a Hausmann – jsou sami skvělými interprety a učiteli. (...) Role druhého houslisty, pana Halíře, je možná nejchoulostivější ze všech. Povaha jeho role v kvartetu ho činí dokonalým „dvojníkem“ pana Joachima, což ho nutí modelovat zvuk a styl přesně dle stylu Joachimova hraní.²⁰⁰*

7.4.1 Premiéra Sibeliova houslového koncertu

Dne 19. října 1905 byl pro Halíře velmi významný den a můžeme říci, že i jakýsi vrchol jeho kariéry. V Berlínské Singakademie provedl pod taktovkou Richarda Strausse světovou premiéru revidované a definitivní verze Koncertu pro housle a orchestr op. 47 d moll Jeana Sibelia.

První verze koncertu Jeana Sibelia byla dokončena v roce 1904. Sibelius si přál,

¹⁹⁹ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *La Stampa*, 22. 1. 1905

²⁰⁰ *Tamtéž viz pozn. č. 197, Musical Chronicle*, autor Jeana Chantavoina, 1905

aby premiéra díla proběhla v Berlíně a s houslistou Willy Burmesterem.²⁰¹ Z finančních důvodů se však nakonec Sibelius rozhodl uskutečnit premiéru v Helsinkách, kam se však Burmester nemohl pro jiné závazky dostavit. Prvním interpretem koncertu se stal Viktor Nováček,²⁰² který 8. února pod skladatelovou taktovkou provedl premiéru díla. Nováčkův výkon nebyl vůbec dobrý a následovaly ho velmi negativní recenze. Odborná kritika odsoudila dílo jako nepodařené, a tak ho skladatel stáhl a začal přepracovávat.

19. října 1905 zazněl koncert v revidované a úspěšné podobě v Berlíně, jak si autor původně přál. Skladba byla věnována tehdy dvanáctiletému maďarskému houslistovi Ferencovi von Vecsey²⁰³ a sólistou byl tentokrát Karel Halíř.²⁰⁴

Je zcela neuvěřitelné, že Halíř v jeden večer provedl kromě Sibeliova koncertu ještě Koncert pro housle a orchestr D dur op. 61 Ludwiga van Beethovena a Divertissement pro housle a orchestr Charlese Martina Loefflera. Noviny Staatsburger – Zeitung 20. října 1905 zveřejnily recenzi: „*Včera v noci se ve vyprodaném sále Singakademie uskutečnil první ze dvou koncertů Karla Halíře s Filharmonickým orchestrem. Kobold Zufall změnil pořadí programu, a tak koncert začal novým koncertem Fina Jeana Sibelia. Halíř je jedním z houslových mistrů, kteří se rádi starají o moderní houslová díla a jsme mu vděční za mnohá seznámení s celou řadou krásných a zajímavých opusů mistrů nejmladší generace. Sibelius již pro berlínské obecnstvo není cizím, a tak byl jeho nový houslový koncert netrpělivě očekáván.*“²⁰⁵

Noviny Musikalisches Wochenblatt 26. října 1905 uvedly: „*19. října koncertoval Karel Halíř v Singakademie s Filharmonickým orchestrem pod vedením Richarda Strausse. Kromě Beethovenova houslového koncertu a dvou menších skladeb "Eclogue" a "Carnaval des morts" (variace na "Dies irae") od Ch. M. Loefflera umělec odehrál nový Houslový koncert d moll op. 47 od J. Sibelia. Práce je psaná s fantazií, podmanivou kresbou i barvou. První větě dominuje temná melancholická nálada, adagio se svou krásnou, jemně melodickou kantilénou je o něco jasnější a finální věta je svižná, místy rytmicky velmi komplikovaná. Instrumentace je provedena umně, sólový nástroj po celou dobu podporuje dobře. O houslistickém umění pana Halíře není třeba psát nic nového, při jeho poslechu si můžeme opravdu užít zvukově krásnou, technicky bezchybnou a ušlechtilou hru.*“²⁰⁶

²⁰¹ Willy Burmester (1869-1933) byl německý houslista.

²⁰² Viktor Nováček (1875-1914) byl český houslista a hudební pedagog.

²⁰³ Ferenc von Vecsey (1893-1935) byl maďarský houslista a skladatel.

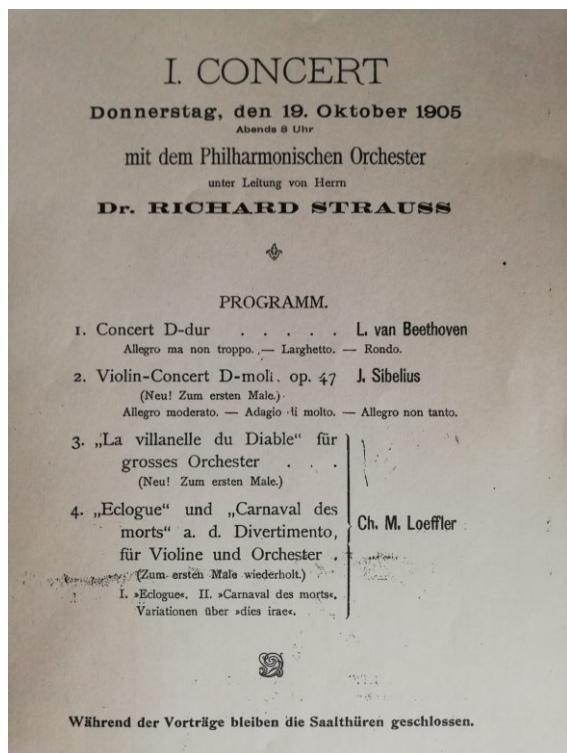
²⁰⁴ *Program koncertu České filharmonie*, 22. 4. 2010.

²⁰⁵ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *Staatsburger – Zeitung*, 20. 10. 1905

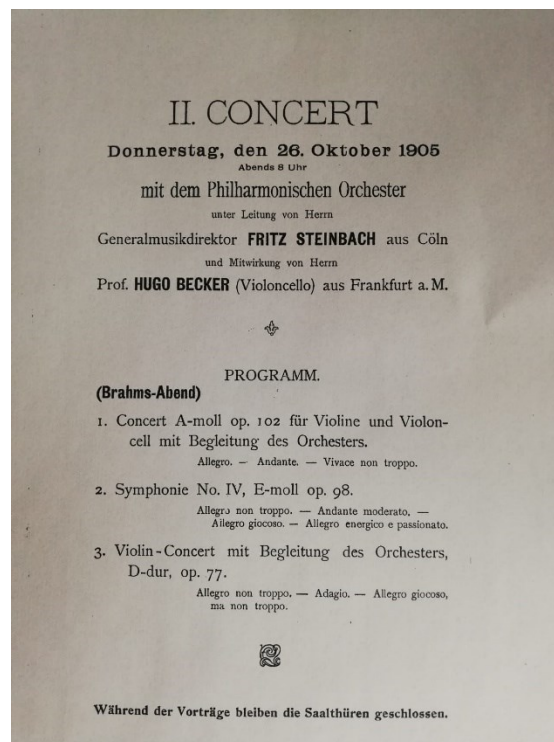
²⁰⁶ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *Musikalisches Wochenblatt*, 26. 10. 1905

Obrázek 27: Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu

Obrázek 28: Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu

Obrázek 29: Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu

7.4.2 Stradivárky „Ex-Halir“²⁰⁷

Podle všech dostupných materiálů dnes víme, že ony překrásné tóny Halíř tehdy kouzlili na Stradivárky z roku 1694. Housle pocházejí z houslařova prvního období, nazývaného též „Long Pattern“ a dnes jsou označovány jako Strad Ex-Halir. Kde a od koho je Halíř koupil, bohužel není přesně známo. S určitostí nevíme ani to, od jakého roku housle vlastnil. Posledním majitelem houslí je Robert Schumitzky, díky němuž jsme měli možnost nahlédnout do certifikátů patřících k tomuto nástroji. Podle nich mohly housle patřit Halířovi nejdříve kolem roku 1870. Připomeňme si však, že ještě v roce 1896 Joachim zapůjčoval Halířovi na jeho americké turné své Red – Strad se slovy: „*Budete – li mít úspěch, sám si koupíte takový nástroj*“. Na základě této skutečnosti tedy můžeme spekulovat, že vlastní Stradivárky si Halíř mohl pořídit až někdy kolem roku 1900. Je však jisté, že na housle premiéroval Sibelius houslový koncert a naposledy je pak rozezvučel v Pražském Rudolfinu v roce 1908, při provedení Beethovenova koncertu s Českou filharmonií pod taktovkou dirigenta Viléma Zemánka.²⁰⁸

Po Halířově smrti byly housle předány německému bankéři Robertovi von Mendelssohnovi z Berlína a poté do roku 1932 byl majitelem Emil Herrmann z New Yorku. Dále housle vlastnila paní Marie-Louise Bok a v roce 1936 se dostaly do vlastnictví Curtis Institute of Music ve Filadelfii. Housle poté byly užívány prvním houslistou Curtisova kvarteta, Jashou Brodskym.²⁰⁹ Dalšími majiteli byli William Moennig, James K. Sutherland, Gordon Staples a Philip Greenberg a nyní Robert Schumitzky.²¹⁰

K houslím se váže krásný příběh houslisty a badatele Eduarda Garcíia Salase. Eduardo se na stopu Halířových stradivárek dostal díky internetové diskuzi, v níž jeden z hudebních nadšenců a slavný výrobce houslových pouzder Dimitri Musafia napsal: „*Včera jsem měl ve své dílně Strad Ex-Halir; hraje se na ně už přes 300 let a znějí nádherně.*“

Následně se rozeběhlo intenzivní pátrání, Eduardo kontaktoval Musafiu a po něm i majitele nástroje, žijícího v San Diegu. V rámci podzimního turné České filharmonie v roce 2014 se podařilo Eduardovi Garcíia Salasovi s majitelem setkat a splnit si tak sen. Eduardo

²⁰⁷ BOLDIŠOVÁ, Hana. Po stopách slavných stradivárek. Magazín České filharmonie [online]. 26/11/2014 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://magazin.ceskafilharmonie.cz/po-stopach-slavnych-stradivarek/>; dále Antonio Stradivari, Cremona, 1694-5, the 'Halir'. *Tarisio* [online]. [cit. 2022-06-27]. Dostupné z: <https://tarisio.com/cozio-archive/property/?ID=40774> a dále také certifikáty patřící k těmto houslím.

²⁰⁸ Vilém Zemánek (1875-1922) byl český dirigent.

²⁰⁹ Jasha Brodsky (1907-1997) byl rusko-americký houslista a pedagog.

²¹⁰ Robert Schumitzky je americký houslista.

přiznává, že když vzal housle poprvé do ruky, cítil velkou nervozitu a představoval si, jak se asi mohl Halíř cítit před premiérou Sibelia. Po svolení majitele si Eduardo mohl na housle i zahrát a jak sám říká, zážitek to byl nepopsatelný. „Říká se, že každý nástroj má svou duši a v ní se snoubí poselství všech mistrů, v jejichž rukách ožíval. Karel Halíř navíc do houslí obtiskl sám sebe ještě i jinak, a to vlastně doslova. V místě držení, na vrchní desce jsou housle hodně odřené, jak dokládají dobové fotografie, Halíř se totiž pyšnil hustým plnovousem.“²¹¹

Obrázek 30: Stradivárky Ex-Halir

²¹¹ BOLDIŠOVÁ, Hana. Po stopách slavných stradivárek. Magazín České filharmonie [online]. 26/11/2014 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://magazin.ceskafilharmonie.cz/po-stopach-slavnych-stradivarek/>

7.4.3 Premiéra Sonáty pro housle a klavír op. 84 Maxe Regera a závěr roku 1905²¹²

Vraťme se však nyní ke Karlu Halířovi. Téhož roku, 18. listopadu 1905, tedy měsíc po premiéře Sibelia, uvedl Halíř v Berlíně premiéru Sonáty op. 84 pro housle a klavír Maxe Regera. O několik měsíců později, 16. února 1906, měl na starosti její anglickou premiéru v Londýně. Max Reger (1873–1916) byl německý hudební skladatel, varhaník, klavírista, dirigent a pedagog. Napsal řadu děl pro smyčcové nástroje, a kromě sonáty již uvedené v roce 1905 zhotovil komplet sedmi sonát pro sólové housle. Každá z nich je věnována jednomu z velkých houslistů té doby a sonáta č. 4 b moll je věnována Karlu Halířovi. Toto dílo provedl v září 2013 v rámci třetího ročníku festivalu Homage à Karel Halíř 2013 ve Vrchlabí, Praze a Berlíně houslista Jiří Vodička.

V roce 1905 také Karel Halíř ve spolupráci s vydavatelstvím Verlof (které se později stalo nakladatelstvím Peters) pracoval na editaci osmi sonát pro housle a klavír od Ludwiga van Beethovena. Společnost Karla Halíře uspořádala v roce 2016 šestý ročník Hommage à Karel Halíř a kanadský houslista Kai Gleusteen spolu se svou ženou, francouzskou klavíristkou Catherine Ordroneau na koncertech ve Vrchlabí, Praze a Berlíně, provedli čtyři z těchto Halířem editovaných sonát. Eduardo García Salas vzpomíná také na zajímavý zážitek z koncertu, který pořádala Společnost Karla Halíře 25. března 2015 v Opavě, na kterém houslista Jiří Vodička hrál mimo jiné Sonátu pro housle a klavír op. 30 č. 3 Ludwiga van Beethovena. O přestávce přišel pan Vodička za Eduardem a ukázal mu partituru, kterou používá od svých třinácti let. Věřme nebo ne, ale jednalo se právě o edici upravenou Karlem Halířem.

²¹² *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910.

7.5 Léta 1906–1909

Dne 2. ledna 1906 Halíč vystoupil s Halíčovým kvartetem v Musikvereinsaal ve Vídni a 21. února 1906 hrál Halíč v Oxfordu s anglickým klavíristkou Fanny Daviesem²¹³ a anglickým violoncellistou Williamem Whitehouseem²¹⁴ Dvořákovo klavírní trio f moll.

Dne 15. srpna 1907 v Berlíně zemřel ve svých 76 letech Joseph Joachim. Jak pro Karla Halíře, tak pro celý hudební svět, to musela být velice smutná a zdrcující zpráva. Berlínská univerzita ztratila jednoho z nejproslulejších pedagogů a nejslavnější kvarteto té doby svého zakladatele.

Dne 2. února 1908 vystupoval Halíč s Schumannovým triem v Teplicích a 5. dubna vystoupil v Praze v Rudolfinu s Českou filharmonií a dirigentem Vilémem Zemánkem, kde Halíč naposledy zahrál Beethovenův houslový koncert.

Tato léta byla pro houslový svět smutným obdobím, neboť krátce po sobě odešlo do hudebního nebe několik houslových velikánů. Zanedlouho po Josephu Joachimovi, 20. září 1908, zemřel Pablo de Sarasate a bohužel, jak se brzy dozvíme, je za krátkou dobu následoval i Karel Halíč.

Obrázek 31: Schumannovo trio

²¹³ Fanny Davies (1861-1934) byla britská klavíristka.

²¹⁴ William Whitehouse byl anglický violoncellový virtuóz, který se narodil jako Karel Halíč v roce 1859, ale narozdíl od českého houslisty Whitehouse zemřel v roce 1935. Whitehouse byl nejlepším studentem italského cellisty Carla Alfreda Piattiho a profesorem Felixe Salmonda, který 27. října 1919 uvedl premiéru Koncertu pro violoncello a orchestr e moll op. 85 Edwarda Elgara.

Dne 1. února 1909 Karel Halíř oslavil 50. narozeniny. Ačkoliv se již nějakou dobu potýkal se stupňujícími se zdravotními problémy, snažil se ze všech sil dostát všem svým povinnostem a závazkům. Především vyučování bral velmi vážně a v roce 1909 dokonce z důvodů chatrného zdraví a problémů se srdcem požádal o povolení k provozování výuky ve svém domě.

Americký časopis *The Violinist*, jehož článek z dubna 1903 jsme již částečně citovali v předchozí kapitole, dále uvádí: (...) *Předpokládám, že většina mých čtenářů si přeje slyšet také o Halířově pedagogické činnosti. Tato oblast není v žádném případě méně zajímavá nežli ostatní jeho aktivity. Ti, kteří jsou obeznámeni s knihou techniky Karla Halíře, v originálu „Neue Tonleiter studien für Violine“ (vydané v roce 1896 vydavatelstvím Ries & Erler), mohou snadno vidět, jak velkou důležitost přikládal vystavění techniky levé ruky. Kompletně zhotovenou techniku levé ruky považuje za základ a vysvětluje tím i svou dokonalou intonaci, úžasné trylky a čistou hru pasáží. Tyto vlastnosti se snaží žákovi předat z velké části studiem stupnic, na nichž je systém jeho školy založen.*

Principy smyčcové techniky, jakou vyučoval Halíř, mají kořeny ve škole Josepha Joachima. Zálležitosti smyčcové techniky jsou tak důležité a v samotných detailech tak komplikované, že bychom se při diskuzi nad tímto tématem jistě dostali daleko za jeho samotnou hranici. Zůstaňme tedy struční a řekněme, že smyčcová technika této školy je důkladně promyšlená a v každém ohledu se snaží být podřízena pravidlům akustiky.

Ve chvíli, kdy žák již ovládá všeobecnou techniku, má krásný, ušlechtilý tón, bezchybnou intonaci a volné vedení smyčce, je načase ustoupit od studia techniky jako samostatného subjektu a navracet se k němu pouze v případě zvláštní potřeby. Halíř usiluje o to, aby ve studiu převládala umělecká složka hry co nejdříve, jak je to možné.

Ze všech učitelů je Halíř v současné době jako sólista nejvíce angažován. V kombinaci s jeho rozmanitými povinnostmi v kvartetu a orchestru a jeho přirozeně neposedným temperamentem člověk málokdy vidí Halíře ve stavu absolutního klidu. Při vyučování má housle a smyčec vždy po ruce a jeho neustálá bdělost je pozoruhodná. Přerušuje pouze tehdy, když je to opravdu nezbytné a často můžeme pozorovat, že se velmi krotí a učí v tomto směru sebekázně. K práci žáka je vždy velmi kritický, žádná technická ani hudební nedokonalost nezůstává bez povšimnutí.

Jeho způsoby chování při výuce se v některých ohledech zásadně liší od přístupu ostatních učitelů. Halíř nikdy nedává průchod negativním emocím a rozhořčení, a to i při velké únavě, kdy většina učitelů začne být značně nepříjemná či podrážděná. Halíř se v tu chvíli stává spíše nepřítomným, jeho oči se potulují po místnosti, levou rukou nervózně poťukává na své

housle a žák si v tu chvíli může být jistý, že bude brzy přerušen krátkou poznámkou, doprovázenou pokrčením ramen a znechuceným, beznadějným pohledem. Je vším, jen ne Teutonikem.²¹⁵ Je velmi laskavý a žák, i když má omezený talent, je-li pracovitý, najde v něm dobrého přítele, zatímco líný žák je potrestán zvyšováním nároků a chladným přístupem, který lze z Halířova chování dobře vycítit.

Halíř byl prvním Joachimovým asistentem, kterého jsem v Berlíně potkal. Zavolał jsem k němu domů krátce po svém příjezdu. Jeho znalost angličtiny byla omezená a já jsem mluvil německy jen velmi málo, takže náš rozhovor byl spíše založen na znameních a intuici. Dozvěděl jsem se, že mě nebude moci vzít do své třídy, protože měl brzy odjet do Ameriky na sérii koncertů s Bostonským symfonickým orchestrem. Podařilo se mi požádat ho o radu, ke komu bych měl jít. Odpověděl: „Prof. Kruse, ten přebírá mé žáky.“ Johann Kruse byl tehdy druhým houslistou Joachimova kvarteta. O Halířově turné jste už něco slyšeli. Nikdy nezapomenu na jeho návrat do Berlína a na jeho potěšení, když na své turné a jeho přijetí v Americe vzpomínal. Neměl sebemenší představu o tom, na jaké úrovni je organizace Bostonského symfonického orchestru. Když to zjistil, poctil orchestr nejvyšší chválou a nazval jej „rovnocenným s našimi evropskými velkými orchestry“; hovořil o něm často a příjemně. Jeho obdiv pana Loefflera byl nekonečný a při jedné příležitosti poznamenal, že má techniku tak rozsáhlou jako Cesar Thomson.²¹⁶ V Berlíně také uvedl skladby pana Loefflera.

Halíř je prvním z Joachimových asistentů, kteří navštívili Ameriku. Jsem si jistý, že by nás Joachim navštívil už dávno, kdyby nebyl averzní vůči cestování po oceánu.²¹⁷

Karel Halíř vychoval celou řadu umělců a ze seznamů učitelů a studentů uložených v archivu UDK v Berlíně víme, že jeho třídu za dobu jeho pedagogické činnosti navštěvovalo nejméně 89 mladých houslistů a houslistek. Karel Halíř se stal profesorem na berlínské univerzitě v říjnu 1894 a působil zde až do své smrti v roce 1909. Jmenný seznam jeho studentů v abecedním pořadí přikládáme do přílohy.

Dne 28. června 1909 napsal ředitel berlínské hudební univerzity ministrovi školství z Berlína: „Setkal jsem se s profesorem Halířem a na naléhavou lékařskou žádost požádal o okamžitou dovolenou na měsíc červenec. Půjde se léčit do sanatoria. Vypadal opravdu špatně, lze říci, že smrt je na jeho tváři. Jeho srdeční choroba dospěla do bodu vývoje, kdy je obtížné

²¹⁵ Teutoni byli řeckými i římskými autory označováni za germánský kmen. Podle Ptolemaiových map je jako jejich domovina uváděn Jutský poloostrov. V současnosti se pojmem „teutoni“ označují v nadsázce „typičtí Němci“. Toto označení může být, žertovně či lehce posměšně i hanlivé. Přídomek „teutonský“ je užíván v podobném smyslu jako „typicky německý“.

²¹⁶ Cesar Thomson (1857-1931) byl belgický houslista, pedagog a skladatel.

²¹⁷ *Krkonošské muzeum Vrchlabí*, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *The Violinist*, 1903

dýchat a již se projevuje i značný otok chodidel. Za těchto okolností jsem mu okamžitě udělil dovolenou. Mám dojem, že se Halíř nebude moci znovu vrátit.“²¹⁸

Dne 21. prosince 1909 Halíř v Berlíně zemřel na následky zdravotních problémů spojených se srdcem. Halířovo úmrtí oznamovaly noviny v mnoha evropských městech:

„Se smrtí Karla Halíře ztratil svět jednoho ze svých nejvýznačnějších houslistů. Patřil k malému počtu známých houslistů, kteří i přes svou virtuozitu uměli v první řadě vyzdvihnout uměleckou hodnotu hudby jimi interpretované.“²¹⁹

„Jednu neděli v měsíci lednu 1910 byl Beethovenův sál v Berlíně zaplněn do posledního místa. Ve středu jeviště byl portrét pohledného muže s tmavým plnovousem obklopený vavřínovými věnci. Zněla Bachova kantáta „Ó Ježíši Kriste, světlo mého života“, Beethovenův „Elegischen Gesang“, smyčcové trio Mozarta a Klavírní kvarteto c moll J. Brahmsa. Po projevu Georga Schumanna padla těžká opona a za ní portrét zmizel.“²²⁰

Zanedlouho, 13. března 1911 v Berlíně, zemřela žena Karla Halíře, Therese Halíř. Podle dokumentu z Wilmersdorfského hřbitova v Berlíně Therese Zerbst nezemřela ve stejném domě jako její manžel na Lietzenburger Straße 34, ale v domě na adrese Kurfürstendamm 65. Je pohřbena se svým manželem Karlem na hřbitově Wilmersdorf v Berlíně.

²¹⁸ UDK Berlin, Univerzitní archiv, sbírka 1, č. 69

²¹⁹ Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah 1888–1910. *La Vanguardia, Barcelona*, 12. 1. 1910

²²⁰ GERSTNER, Miloš. *Krkonoše*, Duben/1981, strany 16-18

Obrázek 32: Portrétní kresba Karla Halíře

8 Závěr

Záměrem mé diplomové práce bylo vytvořit biografický portrét dnes pozapomenutého houslisty Karla Halíře, který by zachycoval a přiblížil nejen jeho houslovou dráhu, ale také rodinnou a soukromou oblast života.

Nyní, po prostudování mnoha historických dokumentů, recenzí, novinových článků a dalších zdrojů, je nasnadě položit si otázku, proč je Halíř dnes řazen mezi pozapomenuté umělce a nezaujímá v povědomí české ani německé hudební veřejnosti nikterak významné místo. Z důvodu absence literatury, která by o Halířově životě či umělecké a pedagogické činnosti pojednávala, není povědomí o Halířovi rozšířeno ani v odvětví odborné hudební historie a nebývá zařazován ani do osnov hudebních dějin, nebo houslové literatury. Zmínky o něm často nalezneme pouze v souvislosti s provedením premiéry Sibeliova houslového koncertu.

Jak jsme v práci několikrát zmínili, Halíř byl ve své době řazen mezi nejvýraznější světové houslové virtuózy a byl často svými kvalitami stavěn i před samotného Josepha Joachima. Proč se Halířovým odkazem doposud nikdo hlouběji nezabýval zůstává tedy neobjasněnou záhadou. Neexistují žádné oficiální doklady, jež by tuto skutečnost ozřejmily, ale výzkum, kterým jsme se zabývali, přináší několik důležitých faktů a souvislostí, které by mohly na tuto otázku alespoň částečně odpovědět.

Prvně je třeba si uvědomit, že Halíř ještě v dětství odešel studovat do Berlína a od té doby se již natrvalo do své vlasti nevrátil. Ačkoliv o jeho úspěších často informovaly české, především pražské tisky, pro širší veřejnost zřejmě zůstal neznámý. Halíř sám sebe vždy vnímal jako Slovana a měl k Čechám vřelý vztah, ale vzhledem k tomu, že celý život prožil v zahraničí, mohl být v očích českých obyvatel vnímán jako emigrant, a tudíž mu zde zřejmě nebyla připisována nijak výraznější důležitost.

Podobné místo však zaujímal i v Berlíně. Ačkoliv zde dosáhl slávy a věhlasu a velmi rychle se zařadil do nejvyšších hudebních kruhů, Němci ho nikdy nepřijímali jako svého, vždy o něm mluvili jako o českém houslistovi. Tato skutečnost jistě přispěla k tomu, že Halíř zde později zapadl mezi jednoho z mnoha úspěšných umělců, kteří našli v Berlíně své působiště a nikdo z jeho následovníků ho nepovažoval za natolik výrazného či pro německý národ přínosného, aby se zde jeho odkazem hlouběji zabýval.

Zajímavé je rozebrat i tvrzení, které se vyskytuje pod heslem Karel Halíř na české Wikipedii. Článek uvádí následující: „*Jeho hra dosahovala nejvyšší kvality, ale nebyl virtuózem*

v pravém slova smyslu. Nepotrpěl si na předvádění, ale byl poctivým hudebníkem; jeho přednes nebyl elektrizující, ale dokázal nadchnout svou intelektuální oduševnělostí a stylovostí. Hravě zvládal všechna technická úskalí a vynikal svou kantilénou.²²¹ Text vyvolává ve čtenáři dojem, že se zřejmě nejednalo o příliš výjimečného houslistu a vytváří o Halířovi poněkud zkreslený obraz. Autor tohoto článku zřejmě čerpal z recenzí, které vycházely v Americe, Itálii nebo Španělsku. Právě v těchto zemích, kde byli posluchači zvyklí na velmi efektní, okázalý a temperamentní hudební projev, považovali tyto atributy hráče za podmínku „pravé a skutečné virtuozity“ a občas Halířovi vyčítali, že jeho přednes byl více akademický a umírněný. Jedná se zde o střet subjektivity hudebního vkusu, jež je vystaven na rozdílných potřebách pro naplnění vnitřního uspokojení konkrétního posluchače. Rozhodně však není na místě říci, že Halíř nemůže být označován za skutečného virtuóza. Jedná se pouze o jiný typ charakteru přednesu a jako protiklad zde můžeme uvést osobnost Pabla de Sarasateho, jenž naopak nebyl uznáván některými houslisty vycházejícími z klasické německé nebo české školy.

Přímým příkladem zde může být fakt, že se Sarasate vyhýbal provádění Beethovenova houslového koncertu a Halíř byl naopak považován za jednoho z nejlepších interpretů tohoto díla své doby. Tento koncert klade úplně jiné nároky na interpretaci než skladby vystavěné na prvoplánové virtuózní oslnivosti, jimiž jsou například díla Paganiniho, nebo Sarasateho. Rozdíl v charakteru těchto skladeb ve své podstatě odpovídá jinakosti projevu Halíře a Sarasateho a stylu hry, jež každý z nich zastupoval. Každý z těchto směrů měl ve své době své obdivovatele i odpůrce, od čehož se odvíjejí rozmanité recenze a hodnocení jejich výkonů veřejností z různých zemí. Je důležité však ještě jednou zdůraznit, že nelze ani jednomu z umělců upírat titul houslového virtuóza.

Diplomová práce se zabývá i pedagogickým odkazem Halíře a popisuje jeho přístup k výuce a vedení žáků. Tato kapitola je obzvlášť přínosná pro houslovou hudební pedagogiku, a i když přináší pouze stručný popis Halířova vyučovacího stylu a jeho postupů, může pro nás být zajímavou inspirací. Navíc popisuje směr, který je vystaven na přístupech převzatých z klasické české a německé houslové školy a působení na jedné z nejslavnějších hudebních univerzit té doby, což samo o sobě přináší důležité informace do oblasti hudebních dějin a houslové literatury.

Všechny kapitoly Halířova života, které jsme v práci zpracovali, se nám podařilo propojit s dobovými novinovými články a recenzemi, které dodávají práci živou atmosféru a

²²¹ Karel Halíř. *Wikipedie Otevřená encyklopedie* [online]. 2021 [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Hal%C3%AD%C5%99

přibližují mnoho důležitých událostí týkajících se Halířovy kariéry. Díky tomu se nám podařilo přesněji charakterizovat Halířovu osobnost, styl jeho výuky, a především způsob jeho hry. Doufáme, že tato práce bude přínosem jak pro odvětví hudebně-historické, tak pedagogické a že neprávem pozapomenutá osobnost Karla Halíře najde v povědomí hudební i laické veřejnosti své zasloužené místo.

9 Seznam zdrojů

Archivy

Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíř:

inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halířovi, čas. rozsah: 1888–1910

inv.č. A1/8, kart. kt 1, vysvědčení K. Halíře z hlavní školy ve Vrchlabí čas. rozsah 1866–1867

inv. č. A1/10, kart. kt. 1, závěrečné vysvědčení K. Halíře z hudební konservatoře v Praze

inv. č. A1/11, výpisky M. Gerstnera z matrik o předcích K. Halíře, čas. rozsah: 1857–1859

inv. č. A1/12, kart. kt 1, skladby K. Halíře, čas. rozsah 1880–1900

inv.č. A1/13, kart. kt 1, sešity novinových výstřížků o K. Halířovi, čas. rozsah 1864–1891

Archiv Pražské konzervatoře, Dopis Karla Halíře Antonínu Bennewitzovi, sig. 2C 638, dat. 21. 6. 1892

UDK Berlin, Univerzitní archiv, sbírka 1, č. 69

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, fond Sbírká matrik Východočeského kraje (NAD 190), původce: Farní úřad Vrchlabí, sig. 177–14, Matrika narozených, čas. rozsah: 1841–1860, folio: 305.

Stadtarchiv Weimar. Rodné listy, 27–2/1, sig. 390/1889; sig. 395/1890; sig. 340/1890; sig. 156/1894

Literatura

KUNA, Milan. *Antonín Dvořák: reflexe osobnosti a díla: lexikon osob*. Praha: Academia, 2017. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2669-9.

KUNA, Milan. *ed. Antonín Dvořák – korespondence a dokumenty: 1 1871–1884*. Praha: Supraphon, 1987

NOPP, Viktor. *Profesor Otakar Ševčík: život a dílo*. Brno: Viktor Nop, 1948.

ČAŇO, Marco. *Karel Halíř-portrét českého houslového virtuóza*. Praha, 2019. Diplomová práce. AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE, HUDEBNÍ FAKULTA. Vedoucí práce Doc. MgA. Bohuslav Matoušek.

Online zdroje

JOACHIM, Joseph, Andreas MOSER a Johannes JOACHIM. *Briefe von und an Joseph Joachim*. Berlin, J. Bard, 1913

Dostupné z:

<https://archive.org/details/briefevonundjose03joac/page/450/mode/2up>

Berliner Philharmoniker [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

<https://www.berliner-philharmoniker.de/geschichte/anfang/#event-grndungaeinesaneuenaorchesters>

Violin Concerto No.1, op.20 (Saint-Saëns, Camille). IMSLP Petrucci Music Library [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

[https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_\(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille\)](https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille))

Violin Concerto No.2, op.58 (Saint-Saëns, Camille). *IMSLP Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

[https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_\(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille\)](https://imslp.org/wiki/Violin_Concerto_No.1,_Op.20_(Saint-Sa%C3%ABns,_Camille))

The Delius Society Journal [online]. Winter/Spring. 1996 [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

<https://www.delius.org.uk/wp-content/uploads/2019/08/journal118-1.pdf>

Charles Alexander, Grand Duke of Saxe-Weimar-Eisenach. *Wikipedia, The Free Encyklopedia* [online]. 2022 [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Alexander,_Grand_Duke_of_Saxe-Weimar-Eisenach

Die Musikfeste des Allgemeinen Deutschen Musikvereins von 1859 bis 1937 (Eine Dokumentation der Veranstaltungen). Kritische Edition, herausgegeben von Jan Neubauer und Thomas Radecke. *Universitätsbibliothek Weimar* [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

<https://e-pub.uni-weimar.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/4386>

Piano Quartet, op.13 (Strauss, Richard). *IMSLP Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

[https://imslp.org/wiki/Piano_Quartet,_Op.13_\(Strauss,_Richard\)](https://imslp.org/wiki/Piano_Quartet,_Op.13_(Strauss,_Richard)) a LÜTTEKEN, Laurenz. *Strauss*. New York, NY: Oxford University Press, [2019]. Master musicians. ISBN 978-0190605698.

Die Musikfeste des Allgemeinen Deutschen Musikvereins von 1859 bis 1937 (Eine Dokumentation der Veranstaltungen). Kritische Edition, herausgegeben von Jan Neubauer und Thomas Radecke. *Universitätsbibliothek Weimar* [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

<https://e-pub.uni-weimar.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/4386>

Violin Concerto (Tchaikovsky). *Wikipedia, The Free Encyklopedia* [online]. [cit. 2022-06-16].

Dostupné z:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Violin_Concerto_\(Tchaikovsky\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Violin_Concerto_(Tchaikovsky))

Letter 3494. *Tchaikovsky research* [online]. [cit. 2022-06-27].

Dostupné z:

https://en.tchaikovsky-research.net/pages/Letter_3494

BOLDIŠOVÁ, Hana. Po stopách slavných stradivárek. *Magazín České filharmonie* [online]. 26/11/2014 [cit. 2022-06-26].

Dostupné z:

<https://magazin.ceskafilharmonie.cz/po-stopach-slavnych-stradivarek/>

Antonio Stradivari, Cremona, 1694-5, the 'Halir'. *Tarisio* [online]. [cit. 2022-06-27].

Dostupné z:

<https://tarisio.com/cozio-archive/property/?ID=40774>

Stradivarius. *Elizabeth Pitcairn: American Classical Violinist* [online]. [cit. 2022-06-27].

Dostupné z:

<https://www.elizabethpitcairn.com/stradivarius/>

Další zdroje:

GERSTNER, Miloš. Časopis *Krkonoše – Jizerské hory*, článek Karel Halíř český Paganini, Duben/1981, strany 16-18

Program koncertu Casals Quartet: 4. ročník festivalu Hommage á Karel Halíř 2014. Vrchlabí.

Program koncertu České filharmonie, 22. 4. 2010.

10 Seznam obrázků

Obrázek 1	Vysvědčení z hlavní školy ve Vrchlabí	19
Obrázek 2	Karel Halíř, foto z ateliéru F. Stussaka.....	20
Obrázek 3	Diplom z Pražské konzervatoře	22
Obrázek 4	Karel Halíř, foto z ateliéru H. Fiedler.....	23
Obrázek 5	Karel Halíř, foto z ateliéru Cikánek Schnitzel.....	23
Obrázek 6	Karel Halíř, ateliér Jan van Ronzelen	26
Obrázek 7	Karel Halíř, J. C. Schaarwächter	26
Obrázek 8	Karel Halíř, ateliér Hubert Dung	26
Obrázek 9	Karel Halíř, A. Michalki, Königsberg	34
Obrázek 10	Karel Halíř, ateliér F. Hörstel, Weimar	35
Obrázek 11	Karel Halíř, ateliér F. Hörstel, Weimar	35
Obrázek 12	Fotografie z festivalu v Sonderhausen z roku 1886.....	38
Obrázek 13	Program koncertu, Houslový koncert P. I. Čajkovského.....	41
Obrázek 14	Dcera Karla Halíře Eva Theresa	44
Obrázek 15	Potomci Karla Halíře (ženy v bílém) spolu s pořadateli festivalu Hommage a Karel Halíře ve Vrchlabí	44
Obrázek 16	Program koncertu 13. října 1891	46
Obrázek 17	Program koncertu 13. října 1891	46
Obrázek 18	Karel Halíř, profesor, Berlín.....	54
Obrázek 19	Halířovo kvarteto; zleva – Hugo Dechert, Karel Halíř, Gustav Exner, Adolph Müller.....	59
Obrázek 20	Halířovo kvarteto; zleva – Karel Halíř, Hugo Dechert, Adolph Müller, Gustav Exner	59
Obrázek 21	Joachimovo kvarteto.....	60
Obrázek 22	Joachimovo kvarteto.....	60

Obrázek 23	Joachimovo kvarteto, pohlednice s autogramy umělců.....	61
Obrázek 24	Karel Halíř a Emil Paur	66
Obrázek 25	Emil Paur a Karel Halíř	66
Obrázek 26	Autogram Karla Halíře zhotovený během Amerického turné.....	69
Obrázek 27	Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu.....	73
Obrázek 28	Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu.....	73
Obrázek 29	Program koncertu – premiéra Sibeliova houslového koncertu.....	73
Obrázek 30	Stradivárky Ex – Halir	75
Obrázek 31	Schumannovo trio.....	77
Obrázek 32	Portrétní kresba Karla halíře.....	81

11 Seznam příloh

Příloha 1	Rozhovor s Karlem Halířem.....	93
Příloha 2	Žáci Karla Halíře v Berlíně v letech 1894-1909.....	96
Příloha 3	Fotografie: Autogramy J. Joachima a K. Halíře a fotografie Joachimova kvarteta, nacházející se na prvních stranách historického vydání partitury Smyčcového kvartetu č.2 G dur op. 18, od L. van Beethoven, vydáno 20. května 1905.....	100
Příloha 4	Fotografie rozsáhlého článku o K. Halířovi z časopisu The Violinist.....	101

12 Přílohy

Příloha č. 1

ROZHOVOR S KARLEM HALÍŘEM

7. září 1903, German Times; pro German Times napsal H. Nevill-Smith.²²²

Profesor Halíč zaujímá v houslovém světě obdivuhodnou pozici. Nikomu nepřísluší přízvisko „univerzálně všestranného umělce“ lépe nežli právě Halíčovi. Zaprvé se řadí mezi nejlepší houslové virtuózy dnešní doby; jako komorní hráč, ač už je to kvartet, trio, nebo hraní houslových sonát, má jen málo sobě rovných a jako koncertní mistr operního orchestru v Berlíně a profesor vysoké hudební školy v Berlíně je považován za nesmírně populárního. Kdybychom nevěděli, že je Halíč Čech, působil by na nás pro svou srdečnou osobnost, živelnost a šarmantní vystupování spíše jako Francouz. Všechny tyto vlastnosti ho činí pro všechny, kteří se s ním setkají, tolik oblíbeným.

„Takže jste opět zpátky v Berlíně?“

„Ano, znovu po dvou měsících perfektní dovolené na pobřeží a ve vnitrozemí jsem zpět a ve skvělé formě, připravený na nadcházející sezónu.“

„Předpokládám, že vzhledem k podmínkám, housle nedržely zcela spolehlivě v koncertním ladění?“

„No, Stradivárky jsem nechal doma v Berlíně, protože to přímořské podnebí by jim mohlo uškodit. Ale vzal jsem si s sebou své obyčejné housle a ty to všechno velmi dobře zvládly. Víte, bylo to skutečně jedno z nejkvalitnějších a v určitém ohledu nejlepších období pro práci, protože v Berlíně, speciálně když začne sezóna, člověk skutečně na nic nemá čas.“

„Zmiňujete koncertní sezónu. Předpokládám, že v tomto období jste velmi vytížený?“

„Ano, naprosto. Mimo sólovou činnost budou koncerty s Joachimovým kvartetem a s ním také různé zájezdy, mezi nimiž navštívíme také Anglii. Potom s mým vlastním kvartetem budeme

²²² Krkonošské muzeum Vrchlabí, fond A1 Karel Halíč, inv. č. A1/1, kart. kt 1, zprávy v tisku o K. Halíčovi, čas. rozsah 1888–1910.

pořádat naše pravidelné koncerty v Berlíně a samozřejmě nás také čekají turné, pojedeme do Itálie, Ruska a Anglie. V Londýně budeme hrát na koncertech v Broadwood.“

„A co Vaše koncertní večery s triem – se Schumannem a Dechertem?“

„Čtyři koncerty budeme pořádat v Berlíně, a budeme i značně cestovat. Prozatím Vám však nemohu podat přesné podrobnosti, protože naše plány ještě nejsou úplně dokončené.“

„Můžete nám, pane profesore, nyní říci o svých hudebních začátcích?“

„Začnu tím, že jsem se narodil v roce 1859 ve Vrchlabí v Čechách. První houslové hodiny jsem dostal doma, ale brzy jsem odjel do Prahy, kde jsem nastoupil na konzervatoř jako student Bennewitze.“

„Byl tam tehdy Ševčík?“

„Ach ano, a ačkoliv jsem s ním nestudoval, znal jsem ho velmi dobře; ale tehdy ještě nebyl tak velkým a proslulým houslistou, jakým je dnes. Podívejte se, nebyl to Kubelík, Kocian ani Marie Hall. Vždy velmi tvrdě cvičil. Jednou se mu stala taková nehoda – praskla mu při hraní houslová struna, zasáhla ho do očí, a to vedlo k poruše zraku.“

„A potom, co jste opustil Prahu?“

„To jsem odešel do Berlína, byl jsem přijat na hudební univerzitu jako žák Joachima.“

„Co následovalo potom?“

„Obdržel jsem první angažmá jako koncertní mistr a sólista u slavné Bilseho kapely v Berlíně. Na této pozici jsem setrval tři roky a potom jsem odjel na rok do Königsbergu, kde jsem byl také koncertním mistrem.“

„Vypadá to, že snad každý slavný houslista byl na nějaký čas propojen s Bilseho kapelou! Nebyl tam také na nějaký čas Ysaÿe?“

„To byl, a kromě jiných například také Caesar Thomson. Oba dva zastávali stejnou pozici jako já.“

„Co následovalo, když jste opustil Königsberg?“

„Odjel jsem do Itálie, kde jsem nějaký čas studoval a poté jsem cestoval po Itálii a také po Jižní Francii. Potom jsem odjel do Mannheimu, kde jsem byl tři roky koncertním mistrem a potom

do Výmáru, kde jsem setrval po dobu deseti let a během tohoto období jsem podnikl mnohá turné, hrál jsem ve všech velkých německých městech, v Paříži a v Rusku.“

„Neměl profesor Joachim před několika lety ve Výmáru stejnou pozici?“

„Ano, měl přesně tu samou, ale třicet let přede mnou...“

„Kdy jste se potom zase vrátil do Berlína?“

„Bylo to před deseti lety. Byl jsem jmenován koncertním mistrem operního orchestru. Potom jsem podnikl své velké americké turné a často jsem hrával v Anglii, kde od roku 1900 vystupuji pravidelně.“

„Jak dlouho jste členem Joachimova kvartetu a jak dlouho jste profesorem?“

„Je to přibližně šest let, co jsem se přidal ke kvartetu, ale profesorem jsem byl jmenován už ve Výmáru. Tento titul mi udělil sasko-výmarský velkovévoda.“

Příloha č. 2**ŽÁCI KARLA HALÍŘE V BERLÍNĚ V LETECH 1894 - 1909**

ŽÁCI KARLA HALÍŘE V BERLÍNĚ 1894-1909		
A		
Ahrens, Amy	Memphis Tenn.	1908-1909
B		
Benda, Carl	Fürth i / Bayern	1894-1895
Bergler, Anton	Neuhaus	1900-1901
Beringer, Wilhelm	Charlottenburg	1904-1905
Bernreiter, Leopold	Stuhlweisenburg	1899-1900
Birkigt, Hugo	Niederbronn	1903-1904
Buchmann, Milly	Wishaw	1903-1904
Buttler, Herbert	Omaha (USA)	1897-1898
C		
Carroll, Mabelle	Boston, (USA)	1900-1901
Casper, Julius	New York	1906-1907
von Cieminski, Alexander	Berlín	1905-1906
Clench, Nora	St. Marys, Kanada	1894-1895
D		
Dietrich, Friedrich	Cassel	1894-1895
Duncan, Marion	Chicister, Anglie	1896-1897
Duncan, Isabella	Helensburgh	1904-1905
E		
Eberhardt, Adele	Londýn	1900-1901
Ehrke, Loius	Berlín	1894-1895
F		
Ferchland, Helene	Magdeburg	1898-1899
Freeland, Mary	ostrov Rhode Pier Narra Gausette	1903-1904

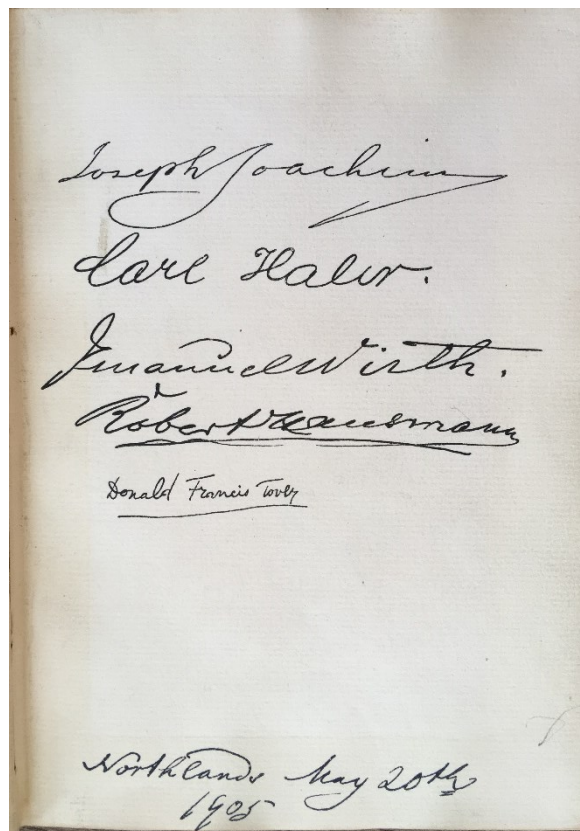
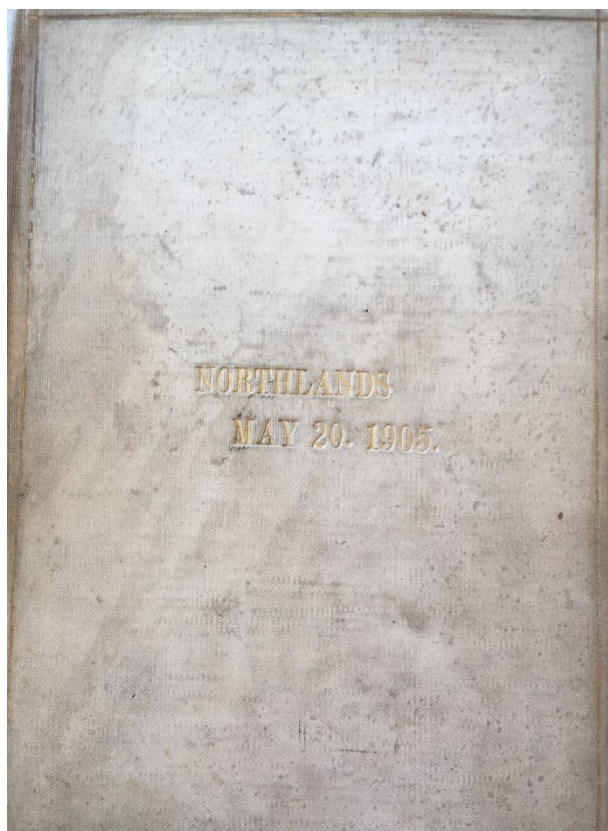
G		
Gebhard, Elisabeth	Mühlhausen i. Els.	1904-1905
van Gillüwe, Edith	New York	1907-1908
Gleason, Alice	Boston	1902-1903
Greenless, Adelene	Liverpool	1903-1904
Grundig, Max	Erfurt	1897-1898
H		
Hasse, Hans	Berlín	1901-1902
Heitz, Frieda	Berlín	1907-1908
Herold, Richard	Drážďany	1894-1895
Holland, Theodore	Londýn	1902-1903
Horne, Maggie	Airdrie, Skotsko	1896-1897
J		
Jackson, Leonora	Boston (USA)	1895-1896
K		
Karger, Max	Cincinnati, Ohio (USA)	1894-1895
Kessler, Joel Hermann	New York	1906-1907
King, Violet	Brisbane	1906-1907
Kjelberg, Gerda	Kristianstand	1903-1904
Koellreutter, Emilie	Altstetten	1905-1906
Kötscher, Hans	Weimar	1895-1896
Kuhn, Joseph	Mainz	1907-1908
L		
Lambinon, Nikolas	Lüttig	1906-1907
Lamprey, Florencie	St. Paul, Min. (USA)	1895-1896
Lefkowitz, Joseph	Lemes, Maďarsko	1896-1897
Letz, Johann	Ittenheim	1904-1905
Levy, Alexander	Polsko	1901-1902
Lindsay, Violet	Coonor (Indien)	1904-1905

M		
Maillard, Ulrich	Berlin	1900-1901
Meltzer, srpen	Frankfurt a / M.	1894-1895
Menefee, Jamie	Montgommery, Alabama (USA)	1896-1897
Meyer, Hans	Norimberk	1898-1899
Meyer, Heinrich	Danelsen	1907-1908
Meyer, Maria	Teplic	1908-1909
Meyer, Tula	Teplic	1908-1909
Michaelis, Hans	Wiesbaden	1905-1906
Muddock, Eva	London	1897-1898
Müller, Hermann	Bremen	1895-1896
Müller, Josy	Luxemburg	1898-1899
Müller, Fritz	Leipzig	1906-1907
N		
Nemirowsky, Leo	Nikolaiev	1907-1908
Nielsen, Karen	Danmark	1905-1906
O		
Otten, Anna	New York (USA)	1897-1898
P		
Pinwill, Costanze	Moulton	1904-1905
Preiß, Gerhard	Königsberg i. Pr.	1907-1908
R		
Redelmeier, Meta	Sondershausen	1905-1906
Reynolds, Helen	New-Bedford (USA)	1898-1899
Ritter, Camillo	Coblenz	1896-1897
Rones, Sina	Bachmut (Rusko)	1906-1907
Rosetz, Alois	Zabre O.-Schles.	1908-1909
Ross, Alfred	Glasgow	1894-1895
Römhildt, Theodor	Berlin	1900-1901

Rubin, Hirsch	Riga	1900-1901
S		
Samuel, Jeanne	Belgie	1906-1907
Sanders, William	Warren (USA)	1897-1898
Sanders, Florence	Bridgeport	1907-1908
Schalscha, Friedrich	Menphis	1901-1902
Scheurer, Carl	Kolín (Rhein)	1905-1906
Schilke, Frieda	Hagenau	1905-1906
Schuch, Benno	Wien	1894-1895
Seligmann, Joseph	Tomsk, Sibír	1896-1897
Skovgaard, Axel	Danmark	1900-1901
Spence, Bessie	Cleland, Skotsko	1899-1900
Stillings, Katharine	Boston	1906-1907
Stransky, Wilhelm v.	Zittau	1894-1895
T		
Thal, Max	Berlín	1904-1905
Tidbury, Annetta	London-Chelsea	1901-1902
W		
Weinert, Elisabeth	Sagan	1898-1899
Weingard, Edmund	Strassburg	1901-1902
Weisbach, Harry	Odessa	1906-1907
Wending, Carl	Strassburg i / E.	1894-1895
Wetmore, Ralph Duncan	Springfield	1903-1904
Wieck, Kurt	Berlín	1903-1904

Příloha 3:

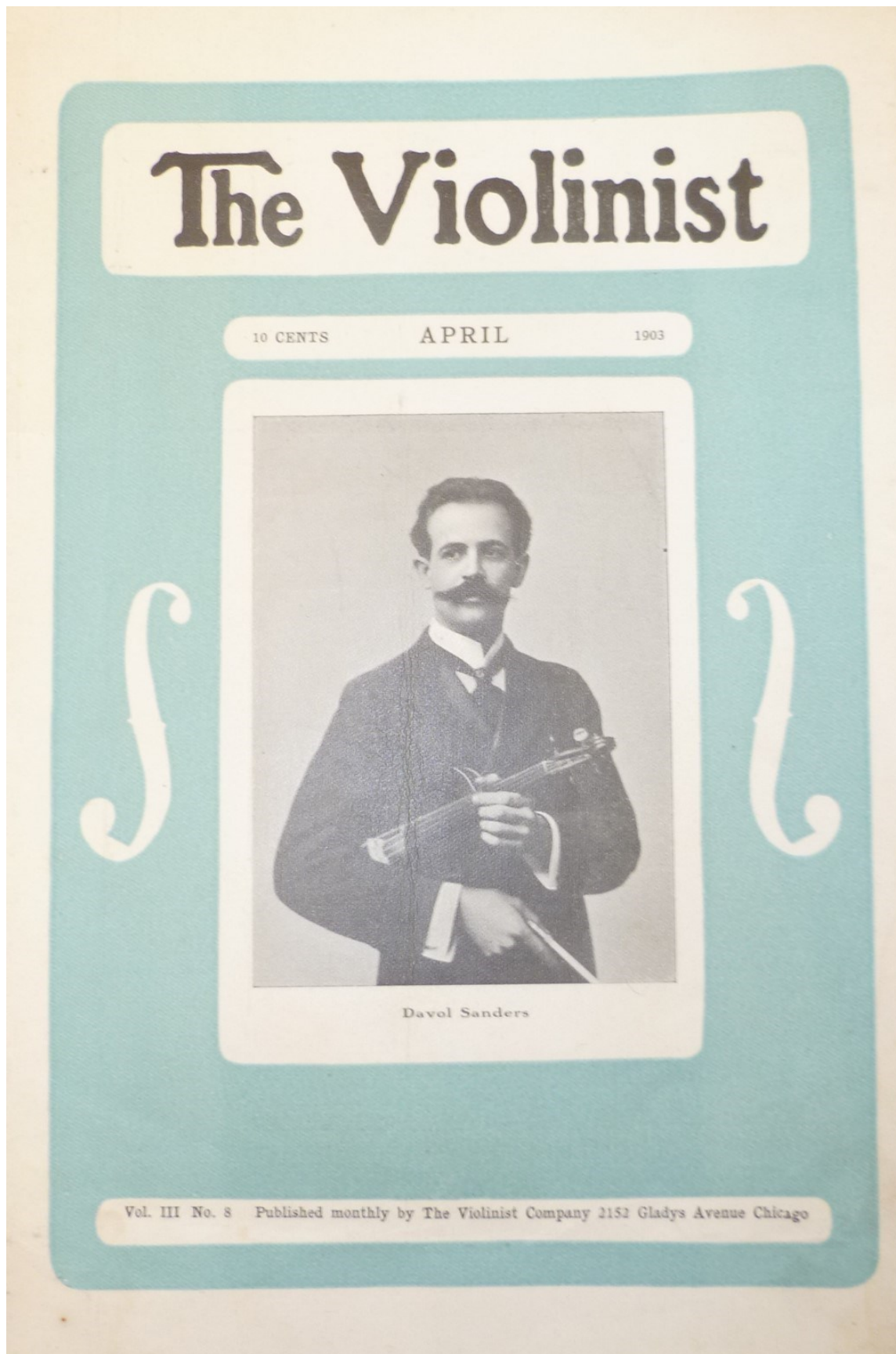
FOTOGRAFIE: Historické vydání partitury Smyčcového kvartetu č. 2 G dur op. 18 od L. van Beethovena, vydáno 20. května 1905. Na prvních stranách se nachází autogramy J. Joachima a K. Halíře a fotografie Joachimova kvarteta.²²³

²²³ Historické vydání této partitury je nyní v osobním vlastnictví Eduarda García Salase.

Příloha č. 4

Fotografie rozsáhlého článku o K. Halířovi z časopisu The Violinist

CARL HALIR

THE MAN AND MUSICIAN

WRITTEN FOR THE VIOLINIST

By Davol Sanders

HALIR

DECHERT

MULLER

EXNER

THE editor of *The Violinist* informs me that of Carl Halir, his life, artistic attributes, activity and general significance in the musical world, but little is known or appreciated among the violin students of this country. I am obliged, though reluctantly, to coincide in this opinion.

Although in the season of 1896-7 Halir made a rather extended tour through the United States, his efforts were partly undone, it may have been through the harsh utterances of certain disgruntled writers; it may have been through sundry loathsome journalistic trickeries put in motion by his enemies, it may have been through his own misapprehended artistic dignity. All in all, the result has been that his name, though by no means treated lightly, is now and then heard by some with a coolness born of misconception and totally unmerited by so grand an artist.

Carl Halir, a man still in the prime of life, for he is now but 44 years old, is decidedly of that

serious class of musician-violinists (I use the expression intentionally) best represented in the century just closed by the names of Spohr and Joachim. Halir, like his great predecessors, must first of all be assured that what he is to play is a noble work of art, worthy as such of performance. To be sure, his taste is more catholic than that of many of his school. He has played the concertos of Tschalkowsky, Dvorak, Goldmark, lengthy pieces of Lalo and Loeffler, the Rondo Capriccioso of St. Saens, and many others diametrically opposed to the ideals of Joachim; but who can imagine Halir displaying his wonderfully flawless technique, for the benefit of the "fiddle cranks" in the "Witche's Dance," the "God Save the Queen" variations, the Ernst Concerto, or other musically valueless or antiquated virtuoso-pieces? He does not, however, turn his back on these things. He needs them and uses them in the class-room as every modern violinist must. His pupils are expected to study

The Violinist

6
them occasionally, for technical reasons if nothing more. The technique of the modern violinist should be amply equal to the performance of all such works, even though his artistic conscience forbid his doing them publicly.

As an ensemble player Halir is remarkable. But few artists possess the generally antagonistic qualities of individuality and self-control in so nicely balanced measure as he. As leader of his own quartet and at the same time second violinist of another, his position is unique. None but a consummate artist could exhibit the complete duality of style necessitated by such a circumstance. But how skillfully, how beautifully does Halir fulfill the imposed conditions! The Halir of the Joachim Quartet, with its pure, classical, Athenian atmosphere, is quite different from the Halir of the Halir Quartet, with its dashing and vigorous style and its daring flights into the untried fields of the modern literature. In the one organization he seems to be temporarily a second Joachim, so accurately does he succeed in conforming his style to his surroundings; in the other, his inborn breezy Bohemianism stands forth in all its freshness and freedom.

But it is as a teacher, I presume, that most of my readers wish to hear of Halir, and this branch of his activity is by no means the least interesting. Those who are familiar with the Scale Studies of Halir, which appeared in 1896 (Ries & Erler, publishers), may readily see the importance which he attaches to a finished left-hand technic, as well as an explanation of his own well-nigh perfect intonation, clear and solid passage-work and marvellous trill. These qualities he endeavors to impart to the pupil largely through the study of scales, according to the ideas embodied in his book.

The principles of bowing as taught by Halir are those of the system used by Joachim and the others of the violin faculty of the High School and commonly known to outsiders as "Joachim bowing." This branch of technic is so important and in its details so complicated, that to speak of it at any length would carry us far beyond the scope of our subject. Let it be enough to say that the use of the bow as taught at the High School rests upon principles carefully thought out and at every step thoroughly coincident with the laws of acoustics.

When the general technic of the pupil is well under way, when the principle works of the etude literature have been carefully studied, when the pupil begins in a measure to echo the large, noble tone, the flawless intonation, to intelligently imitate the free bow arm and wonderful wrist of the master, then technic, as a special subject, is dropped from the lessons and discussed only as particular

needs arise. Halir aims to have the interpretative, the purely artistic idea predominate as soon as may be. Even as he plays, so also his teaching reveals the serious artist, the musician-violinist.

Of all the teachers at the Berlin High School, Halir is at present the most actively engaged as soloist. This, combined with his multifarious duties in quartet and orchestra and the naturally mobile temperament of the Bohemian, has given him a nervous vivacity of bearing which impresses one as his most marked external characteristic. This quality perpetually seeks an outlet and one rarely sees Halir in a state of absolute repose. In teaching, his violin and bow are always in hand and his constant alertness is remarkable.

He interrupts only when to his mind it is absolutely necessary, and one often sees him practice a sort of self-restraint in this direction. He is very critical of the pupil's work and no imperfection, technical or musical, goes unnoticed.

His bearing during a lesson is in some respects essentially different from that of most teachers. One never sees Halir give way to impatience in violent outbursts. When tired beyond measure, to a point where most teachers become either violently angry or sharply caustic in utterance, Halir becomes indifferent, absent-minded, his eyes wander about the room, his left hand trills nervously over his own fiddle and the pupil is sure to be soon interrupted by some short remark accompanied by a thoroughly Latin shrug of the shoulders and a look of hopeless disgust. He is anything but Teutonic in nature. Though of gigantic frame he is as vivacious in movement as a Frenchman. His speech is a matter of extremes, either very rapid or accompanied by a marked drawl.

He is very kind-hearted, and the pupil, even though of limited talent, if industrious, finds in him a good friend, while the lazy pupil is punished by increasing indifference and a coolness that can be felt.

Of Halir's compositions one hears but little. As far as I know there are but few. A Wiegenglied, a few arrangements, among them Popper's "Elfen-tanz," a cadenza for the Brahms Concerto and a Concerto of his own, which he first played himself in Berlin last season, are all that occur to me. As in the case of Joachim, the interpretant has all but eclipsed the composer. After all, if a man really play, his full duty toward art may be accomplished, though he never pen a note.

Send for application blank and information concerning the Violin Teachers' Association; you will find it advantageous as a teacher to join its membership. Members from Mass. to the Pacific coast.